

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 7/8.

Neljapäeval, 24. veebruaril 1927.

IX aastakäik.

Kultuurkapitali omandus.

M. Maksoly.

NEED, KES VABASTASID ISAMAA.

Hind 40 mrk.

SISUSTIK: R. M.: 24. veebruar sõjaajalooliselt. — Kustas: Rahvusline vaim Eesti iseseisvuse mõtte teostamisel. — A. Traksmann: Linnuse maalinna vallutamine veebruaris 1227 a. — Käanatagu Eesti perekonnanimesid nagu vastavaid üldnimesid. — A. Simmo: 4. Valmieras pulks. — A. Traksmann: Meie sõjakirjandusline toodang läinud aastal ja tuleviku väljavaated sel alal. — R. Tomberg: Taktikalise ülesande lahendus. (Lõpp). — Vabaduse Risti kavalerid: kapten Karl Kask, kapten Johan Mõttus, virsseržant (veltveebel) Kalniņš ja virsseržant (veltbeebel) Buš. — R. Masing: „Ilmasõda, nagu mina seda nägin“. — D. Buxhoevden: Sõjaväe gaasikaitse harjutused rahuajal. — G. Leets: Laske-moona kulu mitmesuguste lahinguülesannete täitmisel. — R. Tomback: Rahvas ja õhusõda. — Roda Roda: Kindral Zurn. — J. M.: Sõjaväe Aspirantide Kursuse 5. aastapäeval. — K. Selter: Juriidilised näpunäited. — Sõjakirjandust. — M. T.: N. Vene sõjakirjandust. — Sport kaitseväes. — Ülendused kaitseväes.

24. veebruar sõjaajalooliselt.

Möödunud Vabadussõja ajaloo on rida tähtsaid sündmusi, mis seotud 24. veebruariga. 1919 aasta veebruarikuul lõppes teine ja võidurikkaim Vabadussõja järk — „Eesti vabastamine Vene punaväest.“ 24. veebruaril 1919 aastal, Vabariigi esimesel aastapäeval võis Sõjavägede Ülemjuhataja kindral Laidoner Vabariigi Valitsusele teatada järgmist:

„Sõjavägede ülemjuhataja
23. veebruaril 1919 a.

Nr. 1276.

TALLINNAS.

Eesti Vabariigi Ajutisele Valitsusele.

Eesti iseseisvuse aastapäevaks on minul au Ajutisele Valitsusele kõigi Eesti Vabariigi sõjavägede, meie noore laevastiku ja vahvate Soome vabatahtlike nimel teatada, et vaenlane on piirini aetud ja Eestimaa on vaenlasest vaba.

Tema uued suured pealetungimised Volmari, Pihkva ja Narva sihtidel on meie vägede poolt tagasi löödud.

Loodan, et meie vahvad väed ka edaspidi oma kodumaad — Eesti Demokraatlist Vabariiki nüisama kindlalt saavad kaitsma, kui nad seda senini on teinud.

Kindral-Major Laidoner.

Operatiiv-staabi ülem, kindralstaabi alampolkovnik Soots.“

Juba veebruari algul aeti punavägi Eesti välispiirideni. Ainult Lõuna-Võrumaal püsis veel vaenlane. 24. veebruariks pidi kogu maa vaenlasest vaba olema. 8. veebruaril 1919 aastal andis Ülemjuhataja Vabariigi sõjavägedele käsu:

„Salajane.

Vaivara Kindral Tõnisson. Tartu Kindral Wetzter. Ärakiri Tartu Polkovnik Puskar I. Viljandi Polkovnik Kann.

Vaenlane on Narva, Pihkva, Valga ja Ruhja sihil Eesti rahvusliste piirideni aetud, tema käes on veel üks osa Lõuna-Võrumaad. Vabariigi sõjavägede järgmine ülesanne on Lõuna-Võrumaad vaenlasest puhastada ja peale selle Eesti piirisid uue vaenlase pealetungimise eest kaitsta. Piiride kaitseks tulevad niisugused kaitsekohad oma alla võtta, kust kergem oleks vaenlast tehniliste abinõudega ja vähema inimeste jõududega tagasi tõrjuda, et sõjavägedele rohkem puhkust anda. Sellepärast käsin järgmist:

Esimese diviisi ülesanne on Narva linna Narova jõeliini ja Peipsi kallast Vasknarvast kuni Lohusuuni (välja arvatud) aktiivselt kaitsta. Narova liini kaitseks peavad võimalikult mõlemad jõe kaldad iseäranis Narva ümbruses meie käes olema, Narva kaitseks on tarvis Jamburgi sihis eelvägedega edasi tungida ja Jamburgi sild ära purustada.

Lõuna väerinna ülesanded on järgmised:

1) Peipsi ranna kaitse Lohusuust (juurde arvatud) kuni meie lõuna-ida piirideni Isborsky lünil, 2) Pihkva sihil eelvägedega Isborsky jaam, Isborsky alev, Panikovitschi ja Schemeritsi külad oma alla võtta ja Velikaja jõe sild Pihkva juures ära lõhkuda, 3) Võru-Marienburgi sihis edasi tungida kuni Pihkva-Riia kiviteeni ja Alt-Laitzen ja Oppekaln oma alla võtta, 4) Valga-Marienburgi raudteed mööda edasi tungida kuni Hoppenhofi jaamani ja kui Võru maakonna kaitseks tarvilik on, siis eelvägedega Marienburgi alev oma alla võtta, 5) Valga-Volmari sihis kuni Stakelni jaamani edasi tungida ja sild Aa jõe peal ära lõhkuda, 6) Ruhja-Volmari ja Ruhja-Salisburgi sihil eelvägedega edasi tungida kuni Säde ja Salisi jõgedeni ja sillad oma alla võtta, 7) Mere rannal Heinaste eelvägedega oma alla võtta. Kõikide nende ülesannete täitmise aeg jääb kindral Tõnisson'i ja kindral Wetzter'i määrata. Kaitsekohtasid kus võimalik tuleb kaitsekraavidega ja traataedadega kindlustada. Tarvilik on, et Vabariigi piiride kaitse nõnda saaks korraldatud, et võimalikult rohkem jõudusid reservis oleks, millega peab val-

Vabadussõja päevilt.

Meie kaevik Marienhofi lähedal detsembri lõpul 1919 a.

mis olema vaenlase pealetungimise katseid iga silmapilk tagasi lööma.

Minu asetäitja polk. Soots. Tallinn 8.II kell 13,5 nr. 550. K. M. Laidoner. Staabi ülem Soots.“

Mõni päev hiljem algas ülesande täitmine. Kuid Vene punavägi oli toibunud esimesest löögist. Enne kui meie väed oma ülesande lõpule viisid, alustas punavägi suurt vastukallaletungi. Ta püüdis Eestit uuesti vallutada. Veebruari teisel poolel algas Vabadussõja kolmas ja raskeim vaatus -- „Visa ja verine võitlus Eesti piiridel“. See kestis maikuuni.

Sõjaväe loomise ja organiseerimise mõttes võib lugeda 1919 aasta 24. veebruari tähtpäevaks, mil meie sõjavägi arvuliselt kui ka organisatsiooniliselt jõudis tolikeagsete võimaluste piirideni. Pea kõik Vabadussõjast osa võtnud väeosad loodi novembri, detsembri ja jaanuari kuudel. Peale 24. veebruari algas peajasjalikult väeosade ümberkorraldamine organisatsiooni paremuse mõttes. Ka sõjavägede juhtimise keskkoht kujunes välja lõplikult 24. veebruariks. 23. veebruaril 1919 aastal ilmus sõjavägede Ülemjuhataja päevakäsk nr. 78:

„Et sõjavägede juhatust paremini korraldada, käsen asutada Ülemjuhataja Staabi.

Ülemjuhataja staabi alla käivad: Kindralstaabi valitsus, Korraldusvalitsus, Suurtüki Valitsus, Inseneri Valitsus, Kohtu Valitsus ja Ülemjuhataja Staabi kantselei.

Operatiiv-Staab nimetatakse ümber Kindralstaabi Valitsuseks, Peastaab (peale mobilisatsiooni osakonna) nimetatakse ümber Korraldusvalitsuseks. Mobilisatsiooni osakond jääb Sõjaministri abi käsutada.“

24. veebruaril ilmus „Käsk Vabariigi sõjavägedele nr. 1“, millega nimetati isikud uutele kohtadele.

24. veebruar on ka „Vabaduse Risti“ püha. Nimelt asutati sel päeval Vabaduse Rist. Aju-tise Valitsuse koosoleku protokollist nr. 32—24. veebruaril loome:

„Asutada Eesti Vabaduse Rist iseseisvuse ja vabaduse võitluse teenuste autasuks. Vabaduse Risti põhjusmääruste väljatöötamine anda komisjoni, millest osa võtavad sõja-, sise- ja kohtuministrid. Algatus sõjaministril.“

Kõikides sõjavägedes pühitsetakse suure pidulikkusega tähtsama sõjalise ordeni asutamispäeva. Ka meil peaks kujunema 24. veebruar traditsiooniliseks Vabaduse Risti kavaleride päevaks.

R. M.

Rahvusline vaim Eesti iseseisvuse mõtte teostamisel.

K u s t a s.

Käesolevas kirjutuses tahtsin esitada mõningaid katkendeid võitlusest eesti rahva poliitilise rippumatuse eest. Kui jutt on võitlusest, siis peavad ju ikka olema võitlejad pooled või peab millestki võitu saama. Kes kelle vastu siis võitles ja millest pidi üle saadama?

Kõigepealt pidi üle saadama eesti rahva enese sissejuurdunud arvamistest.

Nõndanimetatud üldine arvamine (see tõsine valitseja) lonkab ikka nobedalt kaugel taga liikva elu järele. Vahest, rahulistel aegadel, kuulutab ta oma raskepärase paigalpüsimise sakramentaalseks, pühitsetud tööks, vahest aga mässib enese punasesse rüüsse ja kõigutab veripunast mässulippu, kuid ikka ja alati on ta sündmustest ja elunõuetest kaugel taga. Revolutsiooniaegadel see vahe vaid suureneb, sest sündmused valmivad siis kiiresti ja esinevad äkki nagu välg kõuepilvest. Siis saab see üldise arvamise saamatus ja liikumise aeglus rahvale saatustlikuks: voolab veri, hukuvad vaimlised ja varalised väärtused ning revolutsioon upub verde ja vaibub viletusse, saavutamata kavatsatud sihte.

Üle saada sissejuurdunud arvamistest ja tõekspidamistest, ajaloolise hetke nõudeid õieti hinnata ja sündmustest ette jõuda — see on suurim tarkus ja tunnistus rahva tervest vaimust. Seda avaldas eesti rahvas 1917—1920 aastate võitlustes ja sellest olenesidki, tõtt ütelda, imestamisväärt vähesed kaotused nii suures ja tagajärjerikkas võitluses.

Esimene samm, mis eesti rahvas astus oma juriidilise isiku tunnustamise nõutamiseks, oli Eesti omavalitsuse seaduse valmistamine ja läbisurumine Vene Ajutise Valitsuses. See oli tegu, mida küllalt hinnata ja kiita ei suuda. Eesti sai seadusliku juhi ja korraldaja, kellel oli õigus esindada, käskida, korraldada. Selle tähtsust näeme vast võrdlusest Lätiga, kellel ei olnud mingit juriidilist õigustatud esitust ajal, kus tuli astuda võitlusesse oma olemasolemise eest. Kogu Vabadussõja kestel oli Läti hoopis paremates välistes tingimustes, kui Eesti. Tema sadamad olid Vene sadamatest nii kaugel ja N.-Venele vaenuliste laevastikkude kaitse all, et polnud karta mingit Nõukogude laevastiku kallaletungi; ta on pea tervenisti Eesti seljaga, kaitstud Eestist ja Poolast. Riia on Vene piirist palju kaugemal kui Tallinn, ja maa-alal ulatub veel kaugemale Riia taha. Ometigi ei suutnud Läti kuigi mõjuvalt kaasa aidata sõjas. Isegi rohkem: tõsiselt lätilisteks väeosadeks osutusid need, mis formeerisid Eesti, kuna Läti valitsuse enese poolt formeeritud väeosad osutusid Lätile ja meile saatustlistel Landeswehri

sõja päevadel kahtlastena, paremal juhul erapooletuina kõrvaltvaatajana otsustava tähtsusega võitluses.

Kes teab, milline oleks olnud meie saatus, kui 1917 a. märtsikuul ei oleks valmistatud nii otsustava tähtsusega seadust peaaegu välgukiirusel ja rahvas ei oleks seda toetanud nii südilt. Mõtelge ainult: 1-sel märtsil suitsesid veel revolutsiooni tunnuseks ahervarred Petrogradis, ja juba 26. märtsil on samas Petrogradis eestlaste hiigla demonstratsioon Ajutisele Valitsusele esitatud seaduse toetamiseks ja läbisurumiseks.

Kui eesti rahvusliku vabaduse vastased oleks olnud vähem revolutsioonilise fraseoloogia mõju all, siis nad oleks taibanud Vene Ajutisele Valitsusele eestlaste poolt esitatud seaduskava määratu suurt tähtsust ja neil ei oleks olnud ka liig raske mõjuda kõikuva valitsuse peale, et viimane seaduskava kinnitamata jäta. Nüüd aga kujunes asi nii, et valitsus ja T. ja S. saadikute Nõukogu oli eestlaste demonstratsiooni ühepoolse mõju all, vastusurve puudus ja seadus kinnitati. Ainult üks nädal hilinemist, ja ettepanek oleks äpardunud, nagu tegelikult teiste rahvaste katsed äpardusidki. Eestlased jäid ainukesteks, kes oskasid ja suutsid oma asja läbi viia.

Nimetame asja ta õige nimega: see oli eesti rahvusliku vaimu revolutsiooniline hiilgeteos.

Peale kinnitamist oli seadus vaja ellu viia. Ka see teostati kiirelt. Vastaste katsed ettevõtet nurja ajada äpradusid samuti.

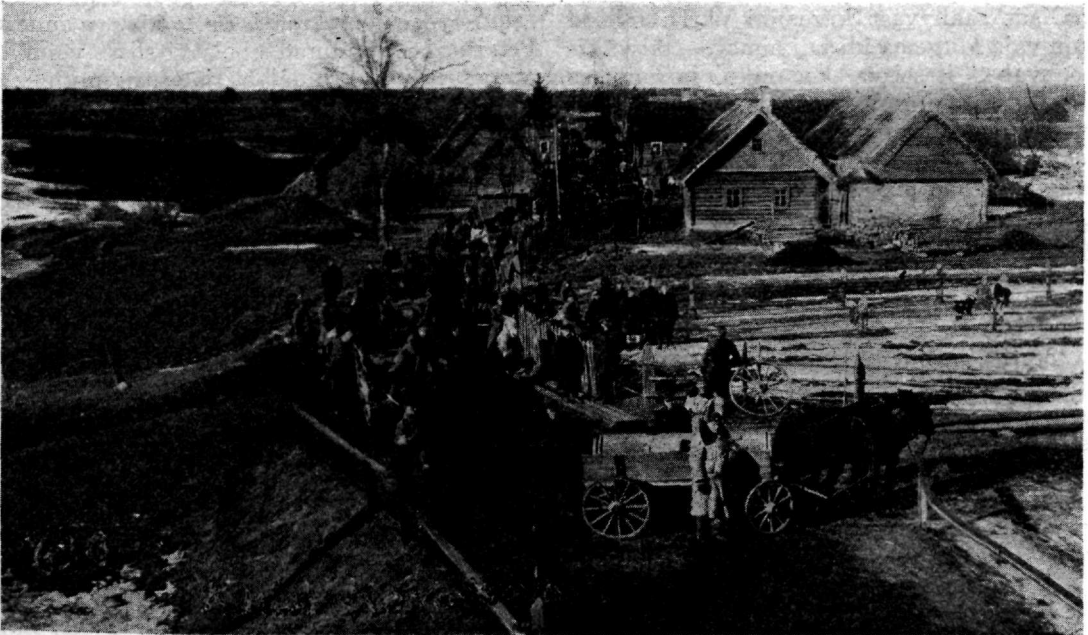
Eesti rahvas sai oma valitsemise idu ja see hakkas võrsuma ning kasvama. Loodi valitsemise aparaat, mis ka hiljem suurt osa mängis. Sügis- ja talvekuudel oma vastupanuga takistas ta enamlaste võimu juurdumist ja aasta hiljem andis Eesti Ajutisele Valitsusele kogemused ja inimmaterjali riigivalitsemise aparaadi loomisel.

Kuid samal 1917 a. kevadel ja suvel oli tarvis ette näha valmivaid sündmusi. Oli vaja valmis olla kõrgema riigivõimu ülevõtmiseks sel hetkel, millal sündmused seda lubavad. Oli selge, et kui jälle suudetakse ette jõuda sündmustest, siis on rahvas päästetud ääretu rasketest kaotustest.

Selle arusaamiseni oli raske jõuda. Oli määratu kindel usk veel vene rahva erilistesse annetes luua uut, täiuslikku riigikorda ilma verevalamiseta ja vägivallata ning luua hulga rahvaste sõbraliku kooselu võimalus ilma tülitsemiseta ja surveta. Rahvas oli harjunud vene-

Kullavoor Komarovkas

15. III. 1920.

Eesti-Vene rahulepingu põhjal Eestil saada oleva 15 miljonit kuldrubla esimene saadetus on jõudnud vooris piirile, Komarovkasse, ja ootab laadimist vagunisse.

laste peale vaatama alt üles, neid usaldama ja uskuma. Märtsikuu „suur, veretu revolutsioon“ oli kõigile selle vaate vastuvaidlematuks tõenduseks.

Seisukorra selgituseks toon Eesti autonomistide-föderalistide ühe koosoleku lühikese kirjelduse. Olgu tähendatud, et autonomistid-föderalistid moodustasid kõige radikaalsema tiiva kõige kaugemale ulatuvate nõuetega eesti rahvuspoliitilistes nõuetes: nad nõudsid eesti rahvale fõdereerinud osariigi õigustega autonoomiat. Kuid see nõue oli ometigi juba vananenud.

Koosolek oli Petrogradi eesti lehe toimetuse ruumides, Katariina kanalil. Koos olid sotsiaaldemokraatia esindajatest kuni umbes rahvaerakonna ilmavaateni. Oli töökoosolek, mitte rahvakoosolek. Päevakorras oli küsimus: „Föderatiivse Eesti osariigi õigused Vene fõderatsioonis.“ Küsimust arutati majandusteaduse, riigiõiguse ja riigiteaduse valgustusel. Olid ju koos ainult juhtivad kõrgema haridusega tegelased. Kui ette pandi aluseks võtta „Iseseisva riigi õigused, s. o. — oma ministeerium, oma raha, omad tollipiirid, oma sõjavägi, oma diplomaatiline esitus“ ja vaadata, mis sellest maha jätta võib, siis tundus säärane jutt mingi rumala naljana, nii et alguses valitses piinlik vaikus ja

selle järele pääses lahti pilkav naer. Ei osatud korraga sõna võtta rumaluse peale vastamiseks. Viimaks võttis sõna ühe pahempoolse partei esitaja, kelle südame peal kipitses välja astuda šovinistlike liialduste ja kalduvuste vastu. Keegi lausus: „Noh, see härra on ju tuntud veidrana.“ Kuid pikapeale võtsid sõna peaaegu kõik koosolijad ja tegid selgeks teaduste varal, et säärane jutt on ärkamisaja romantika mõju all oleva profaani lapsik-naivne rumalus.

Üks tuntud, nüüd juba surnud poliitikategelane salvas haavatult-pahandatult, et profaanid, kelle puuduvad tõsised teadmised poliitilises ökonomias, õigusteaduses ja riigiteaduses, tikuvad kaasa rääkima tõsises asjas, kus inimesed on kokku tulnud asja pärast, mitte rumalaid jutte kuulama. Teadus ei tunne uute riikide tekkimist lagunemise, vaid ainult koosnemise teel (P.-A. Ühisriigid, Šveits, Saksa impeerium). Arvas, et koosolijad suudavad vabaneda sentimentidest ja pooldada tõesti paremat. „Kui keegi tõesti võtaks ja kaela sunniks teile säärase riigi, siis hakkaksite varsti ise paluma kedagi, et teid vabastataks teie riigist.“

Kuid vähemust ei heidutanud vastuväited. „Eesti rahvas on liig kaua elanud popsina

teiste rahvaste all, on harjunud liig sügavale kummardama ja on oma selgroo liig kokku painutanud ettepoole. Et tast vaba kodanik saaks, on vaja tal selg kooku visata ka vastasuunas, siis saab vast kiiremini päris sirgeks. Seda on vaja kõrgema ideaali nimel — täisväärtuslise, vaba, iseseisva kodaniku ja inimese nimel. Jutt šovinismist on tõesti tühi jutt, sugereeritud eelarvamine, revolutsiooniline fraseoloogiline konservatism. Rippumatu Eesti Vabariigi loomine ei räägi vastu tõsisele riigiteadusele, vaid piiratud arusaamisele teadusest. Vene föderatiivse Vabariigi loomine ei lahenda Euroopa probleemi, sest Vene on ikkagi õige väike jõud ilmas. On vaja lõhkuda ebasoodsad kombinatsioonid, et luua paremaid. Peavad olema tõesti piiratud teadmised ka riigiteaduse alal, et mitte näha ajaloos suurte riikide lagunemisi selleks, et luua ajakohasemaid koondusi. Iga inimese ideaal on saada iseseisvaks, „saada jalad oma laua alla“, kuigi see laud vaist ei oli nii rasvaselt kaetud, kui hea peremehe laud. Samuti on see ka iga rahva ideaaliks. Vaba rahvas vabade kätega teeb ise, mis paremaks leiab. Meie asi on praegu ette näha seda, mis meie homme oleme sunnitud tegema, ja ennast selleks ette valmistada, sest muidu kukub meile midagi kaela isegi kõige sinisemast taevast.“

Nii mindi seekord lahku.

Kui näeme samu tegelasi sama aasta 16. novembril deklareerimas Maapäeva kõrgemaks võimuks, kelle heakskiitmiseta ja kinnitamata ei saa jõule peaseda ükski seadus või määrus Eestis, siis peame küll arvama, et vahepeal oli suudetud iseendast üle saada. Aga seda tunnustatakse ikka kõige suuremaks ja raske- maks teoks.

Ja tõesti — suvi möödus pinevas töös. Tuletan meelde vaid üksikuid momente: Viiburi Eesti ühisuse märgukiri Vene Ajutisele Valitsusele, Eesti sõjaväe büroode esitajate koosolek Rakveres juuni algul, I Eesti sõjaväelaste kongress, Ülemkomitee ja „Sõjamees“, kes J. Juh- tundi tulisele iseloomule tänu esimesena võttis omaks Viiburi Eesti Ühisuse märgukirja alused, siis Eesti sõjaväelaste kongress Lappenrannas, Eesti rahvusline kongress 2—3. juulil Tallin- nas. Suudeti üle saada iseenesest, ümber taguda üldise arvamise tõekspidamised ja selle taga- järjena sündmustest ette jõuda. Kui kiirelt talitati, sellest veel näide: alles 29*) septembril

oli „Vanemuises“ Tartus kokku kutsutud Vene Asutava Kogu valimiste eelne miiting. Seal ei kuulnud veel sõna „Eesti Asutav kogu“, vaid avaldati alles mõnelt poolt sügavat usku „suure vene demokraatiasse“, 5 päeva enne seda Peterburis sündinud bolševitslist võimuhaa- ramist lugedes rumalaks jandiks, mille „suur demokraatia likvideerib kerge liigutusega“. Vas- taspool ei pidanud ka väga tarviliseks seda usku kahtluse alla võtta, ent otsis vastuvaidlemise ainet mujalt.

Aga kui „suure demokraatia“ kaotus hakkab juba silma paistma, „otsustatakse järsult, jõu- takse sündmustest ette ja 16.*) okt. deklareerib Maapäev enese kõrgemaks võimuks, kuulutab välja Eesti Asutava Kogu valimised ja loob Eesti Vabariigi Valitsuse algidu.

On jälle astunud ülitähtis samm: kuigi Maapäev ja asutatud valitsus on sunnitud laiali minema, jääb ta siiski seaduslikuks valitsuseks ja võimu- haarajad harilikkudeks võimu usurpeerijateks. Bolševikkude korraldused on seadusevastased. Eesti rahva tahtel on oma seaduslik eneseaval- damise võimalus. Asutav Kogu peab otsustama kõik muu.

Kuid ka siin ei saa veel jääda peatuma. Peakohal rippuv Saksa okupatsioon ühelt poolt, Vene anarkiline diktatuur teiselt poolt ennus- tavad kõige halvemat. Rahvast võib peasta huka- tusest ainult täielik poliitiline iseseisvus. Idee propageerimiseks asutatakse Eesti iseseisvuslaste partei, mis varsti kaotab olemasolemise mõtte, sest kõik parteid peale äärmiste pahempoolsete tõstavad kõrgele Eesti rahvuslise iseseisvuse lipu. Asi on ideeliselt täiesti küps — vaja ainult varit- seda hetket, kus seda võiks välja kuulutada ja tegelikult maksuma panna. Lootused paisuvad ja tumenevad vaheldamisi, kuid usk ei kao, tahe on kindel, et see peab sündima ükskõik mis hinna eest, või muidu rahvas peab huk- kuma. See hetk saabus Tallinnas 24. küünla- kuupäeval 1918. a.

Nüüdsest peale võis lootusrikkamalt vaa- data tulevikku, kuigi lähenesid Saksa väed. Kuid nad tulid nüüd okupeerijatena, väe- võimu tarvitajatena, mitte täisõiguslistena pere- meestena. Võimalus ilmuda sarnastena oli neilt võetud: Eesti ei olnud enam kaup, mida üks tülitseja võis anda teisele lepituseks, Eesti oli kitsendamata õigustega liige rahvaste peres.

*) Vanakalendri järgi.

*) Vanakalendri järgi.

Linnuse maalinna vallutamine veebruaris 1227 a.

Mõnda selle sündmuse sõjalisest tähtsusest.

Kol.-leitn. Traksmanni ettekanne 17. II. 27 a. „Estonia“ kontsertsaalis Saaremaa vallutamise 700. aastasel mälestusõhtul.

Eesti rahva minevikku vaadeldes võib ütelda, et ajalugu on olnud tema vastu heatahtlik, teda asetades geograafiliselt niisugusesse maakotta, mis aastasadade jooksul on olnud ja veel praegugi on rahvastevahelise läbikäimise ristikohaks.

Eesti territoorium juba umbes 1000 aast. tagasi puutus kokku järgmiste tähtsamate kaubateedega.

Esimene tee: Baltimeri — Soomelaht — Neeva—Volga või Neeva —Volhov—Novgorod. See tee oli tähtis elusoon, mis ühendas idat — araabia — slaavi ja soomesugu rahvaid läänega, nagu: skandinaavlased (varjaagid), sveedid, taanlased, hiljem sakslased.

Teine tee: Koiva—Irboska—Pihkva—Novgorod.

Kolmas tee: Düüna—Dnjepr — Mustmeri.

Peale selle oli teid lõunast põhja, millest tähtsamad olid:

1) Düüna jõesuu — Siigevaldi—Breevesi tee Sakalamaale — Viljandisse ja sealt Harjumaale.

2) Kokenhuuseni — Pihkva tee.

Eesti rahvas, asudes niisuguste suurte läbikäimiste ristikohal, varakult puutus kokku ja astus ühendusse nii ida kui lääne rahvastega ja lõuna-naabriga. Nagu alati ajaloos elava läbikäimise tagajärjena tõusis majandusline jõukus — kaubandus ja põllundus, ühtlasi jõuti kultuuriliselt kõrgele. Tolleaegne Eesti kuulus suurte soomesugu rahvaste kultuurpiirkonda, mis ümbristes põhjapoolset Balti idarannikut ja praegusel Põhja-Venemaal ulatus kuni Volgajõe keskjooksuni.

See on meie seisukoha nii-ütelda positiivne külg. Kuid tihe majandusline ja kultuuriline kokkupuutumine rahvaste vahel alati on toonud endaga kaasa huvide vastolusid, mida ei suudeta lahendada muidu kui sõjateel.

Seepärast rahvastevahelised kaubanduslised ristteed ajaloo kestel alati on kujunenud ka kõige tähtsamateks operatiivsuunadeks, mida mööda on arenenud sõjategevus.

Baltimere idarannikul seisid vastamisi ida ja lääs. Soome hõimlaste laialdane kultuurala, mille hulka kuulus ka Eesti, oli surutud kolmest küljest väga sõjakate kultuuride vahele: idast ja kagust — slaavi, lõunast ja edelast — tõusev saksa, läänest — tol ajal vägev taani.

Kõik need rahvad võisteldes omavahel on püüdnud oma võimu maksma panna tähtsal Baltimere idarannikul, mis aga oli kujunenud meie põliseks koduks, kuhu neid keegi ei olnud kutsunud.

Loomulik, et siin ei võidud läbi saada sõjata, sedaenam et majanduslikule võistlusele seltsus veel ristiisu levitamine.

Teised Balti idarannikul asuvad rahvad — lätlased, kurelased ja liivlased võideti kiiresti. Ainult Eesti suutis panna vastu pikemaid aegu.

Kui Eesti tol ajal majandusliliselt ja kultuuriliselt oli jõudnud kõrgele, igatahes ei olnud mitte madalamal kui teda ümbritsevad rahvad, siis sama võib tähendada ka tema sõjalise kultuuri kohta. Eesti malev oma relvastuse, oma sõja-fortifikatsiooni, operatiiv- ja taktikalise tegevuse, eriti aga meeste sõjalise tubliduse, ettevõtlikkuse, isikliku julguse ja ka juhtimise oskuse poolest ennem ületas tema lähemaid naabreid, kui jäi neist maha. Seepärast Eesti ka edukalt võis pidada aktiivset kaitsesõda kõigi teda ümbritsevate rahvastega. Raskused tekkisid ainult uue vaenlase — Saksa rüütelite ilmunisega.

Erilist tähelepanu väärib aga Eesti, resp. saarlaste sõjalaevastik, mis oli kujunenud väga tugevaks jõuks ja võistlejaks Baltimerel, olles selles suhtes kuulsate Skandinaavia viikingite vääriiline järeletulija.

Tuleb alla kriipsutada asjaolu, et kuna lõunast sissetunginud saksa elukutseline feodaal sõjavägi maal vähemalt oma relvastuse poolest siiski Eesti ajutisest talupoja malevast kõrgemal seisis, ometi merel ta saarlastele alla jäi tervel vabadusvõitluse kestvusel.

Ja mitte ainult sakslastest ei olnud Eesti merevägi tugevam.

Kui 1219 a. Taani kuningas, olles sakslastega rahu teinud, Põhja-Eestisse tungis, et seda vallutada, siis ta ei julenud mitte asuda saarlaste vallutamisele, vaid läks meie arhipelaagist meeleldi mööda ja lõi oma laevastikule toetuspunkti koguni teisel, asutades praeguse Tallinna.

Ometi Taani laevastiku ja tema Eesti vallutamiseks sihitud dessant-ettevõtte loomulik baas oleks pidanud olema meie saarestik.

Et Taani neid ei suutnud oma alla võtta, see oli üheks põhjuseks, miks Taani võim Eestis jäi nõrgaks ja lõpuks hoopiski sakslaste poolt välja tõrjuti.

Siit on selge kuivõrra tugevad merel olid eestlased. Tolleaegne Eesti sõjalaevastik tervel vabadusvõitluse kestvusel 1208—1227 a. suutis tagada maaväele tema julgeoleku merel, toetades maaväe tegevust dessant-ettevõtetega merelt. Et see toetus ja koostöö oli määratu

suure strateegilise tähtsusega, see on selge, kui meelde tuletada tolleaegse Eesti rannapiiri pikkust. Teatud võrdlusena olgu siin meelde tuletatud meie Vabadussõja aegne tegevus, kus ülekaal merel oli eeltingimuseks edule mandril.

Mis soodustas tol ajal Eesti laevastiku arenemist? Muidugi pikk merepiir üldse, kuid eestkätt siin tuleks nimetada just meie saarestikku, kui väga head loomulikke baasi ja toetuspunkti meie kauba- ja sõjalaevastikule. Saartega ümbritsetud sisemeres ja väinades laevastik võis leida alati varju vaenlase eest. Samuti, toetudes saartele, oli võimalik organiseerida kallaletunge lahtisele merele, milleks saarte asukoht kõiki soodustusi pakkus. Vahenditult meie saarestikule toetuva laevastiku mõju all oli aga Soome- ja Riialaht, mis omal ajal olid kujunenud tähtsamateks kaubateedeks ida ja lääne vahel. Seega, toetudes saartele, meie sõjalaevastik võis vabalt areneda ja ka edukalt võidelda teistega, omas ta ju parema strateegilise baasi ja positsioonid kui ükski teine laevastik Baltimerel. Siit selgub ka meie arhipelaagi suur strateegiline tähtsus tervele muistsele Eestile.

Seda tähtsust on täiel määral alla kriipsutanud ka hilisemad ajaloolised sündmused. Meie saarestikule toetus tähtsal määral Vene laevastik Ilmasõja päevil. Samuti sakslased, kavatsedes operatsiooni Peterburgi suunas, vallutasid esikorras meie saared, et siin endale luua toetuspunkt edaspidiseks tegevuseks. Mõõdamines olgu tähendatud, et Vene strateegid enne Ilmasõda ja praegugi on arvamisel, et paremaks strateegiliseks positsiooniks Peterburi kaitsmiseks on meie saarestiku omamine.

Meie saarte ja sellele toetuva Eesti laevastiku suurt strateegilist tähtsust Baltimerel väga hästi oskasid hinnata ka Baltimaile sisse tunginud saksa rüütlid. Eriti selles kindlasti oli teadlik osav riigimees Albert.

Saarlased olid ka esimesed eestlased, kelledega sakslased 1203 a. vaenuliselt kokku olid puutunud, pealegi edukalt. Kuid hoolimata sellest tervel vabadusvõitluse kestvusel 1208—1227. sakslased ei teinud ainustki tõsist katset Saaremaad vallutada merelt. See asjaolu on kahtlemata tähelepanu väärt, sest ta näitab kuivõrra kõrgena sakslased hindasid tol ajal Eesti merejõude võrreldes nende enesetega.

On muidugi raske teha oletusi, ja ajaloos seda harilikult ei tehta. Kuid siiski tahtmatult kergib keelele küsimus: mis oleks siis olnud, kui sakslastel oleks korda läinud 1203 a. lüüa eestlasi merel ja sellega täiesti lõigata nende ühendusi läänega? Ei ole kahtlust, et need ühendused nagu praegugi ka siis olid väga suure strateegilise tähtsusega, mispärast Eesti vastu-

panu sarnasel juhul kahtlemata oleks kujunenud tunduvalt nõrgemana ja lühemaajalisena.

Kolmesaja eesti laeva hävitamine Koiva jõel 1211 a. ja ka Paala võit 1217 a. ei toonud olukorras merel veel mingisuguseid tähtsamaid muudatusi. Mõõdus veel kümme pikka võitlusaastat, kuni viimaks terve Eesti mander oli vallutatud. Siis alles Albert julges asuda tõsiselt Eesti merebaasi ja selle kaudu tema laevastiku hävitamisele.

Alberti viivitus siin meile on täiesti arusaadav. Kui merel saarlased olid võitmatud, siis maal nende vastu võidi pöörata muidugi ainult siis, kui mander juba täiesti sakslaste käes oli; vastasel korral saartele pööratud sõjaväe seljatangune oleks olnud alalises hädaohus vaenuliste eestlaste poolt.

Sakslaste sõjalist ettevõtet 1227 a. veebruaris, mille sihiks oli esiteks Muhu, pärast terve Saaremaa vallutamine, tuleb vaadelda kui puht maaväe operatsiooni, sest ta teostati maaväega jääd mööda. Kuid tema lõppeesmärk oli kindlasti mitte saarestiku ja sarnase vallutamine, vaid Eesti sõja- ja kaubalaevastiku hävitamine, vallutades tema baasi. Siin Albert strateegiliselt väga osavasti kasutab ära oma tugeva külje — maaväe — et lüüa vastast — eestlasi — merel, kus nad sel momendil olid tugevamad sakslastest. Aeg — külm talv — oli valitud osavasti, sest laevastik seisis sadamates, kus ta kergesti langes saagiks vaenlasele. Alberti armee suurus — 20.000 meest — praegusaja modern 4-rügemendiline diviis, näitab, kuivõrra kõrgelt hindas Albert saarlaste vastupanu ka maal.

Nagu teada, esimesena sakslaste löögi alla langes Muhu saar ühes „Linnuse“ maalinnaga.

Muhu Linnuse maalinn ja vaade üle Vähese väina.

Küsiksime, missugune tähtsus oli tol ajal „Linnuse“ maalinnal taktikaliselt ja võib olla ka strateegiliselt.

Taktikaliselt „Linnusel“ kahtlemata oli sama otstarb mis teistelgi Eesti maalinnadel tol ajal, s. o. olla malevale, kes sinna kogus, toetus-

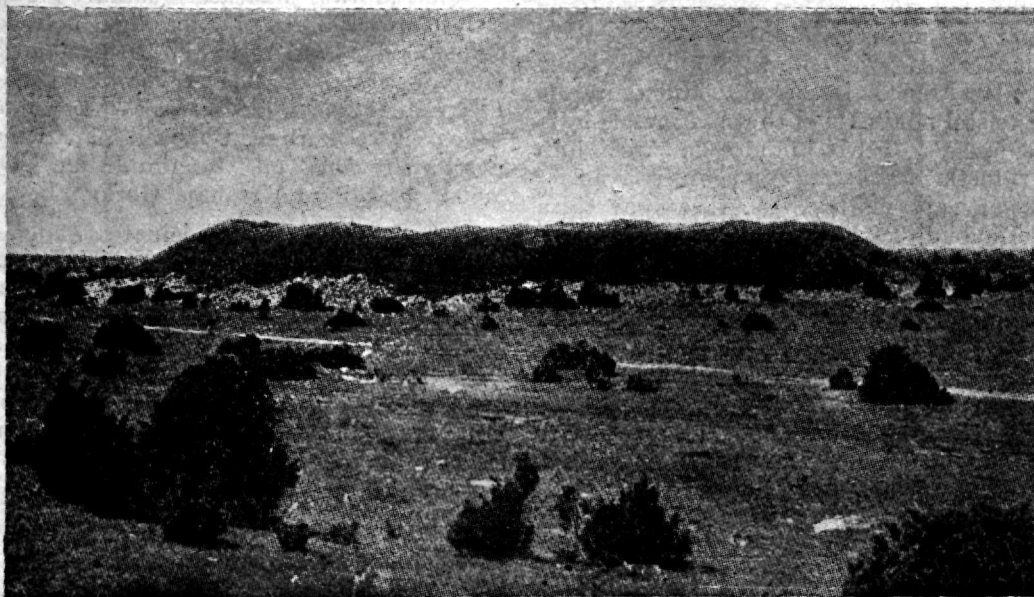
punktideks võitluses vaenlase vastu. Sarnane võitlusviis — losside ja kindlustuste kaitsmine — tolajal oli tarvitusel ka Lääne-Euroopas.

Kuid „Linnuse“ maalinnal oli siiski veel teine laiaulatuslikum ülesanne, mis oli tingitud just sellest, et ta asus Väikese väina kaldal, umbes paar kilomeetrit sellest. Tema vastas teisel pool kaldal asus Pöide maalinn. On kindel, et mõlemate maalinnade vastastikune aset

poolt võitlused „Linnuse“ all ei kujuta endast midagi erinevat teiste hulgast.

Mis aga selle sündmuse teiste hulgast välja tõstab, see oli see suur strateegiline resultaat, mis „Linnuse“ langemine endaga kaasa tõi — nii Eesti kui sakslaste seisukohalt.

Eesti seisukohalt resultaat oli nimelt see, et „Linnuse“ vallutamise andis end sakslaste kätte terve Saaremaa. Küll koguti veel ka „Valjala“ alla kokku, kuid kueldes „Linnuse“

Valjala maalinn praegusel kujul.

oli tingitud just sellest, et siin oli organiseeritud Väike väina valvamine ja võib olla ka osalt kaitsmine. Sest on tõenäolik, et just Väike väin vanal ajal oli olnud tähtsamaks farvaatriks.

Missugused olid „Linnuse“ vallutamise tagajärjed sõjaliselt?

Taktikaliselt sündmus endast ei kujuta midagi erinevat muistse Eesti vabadusvõitluse ajaloos. Sakslased olid enne seda vallutanud mandril palju tugevamaid kindlustusi, kus eestlased sama visalt vastu olid pannud. Olgu näitena toodud kas või Tartu vallutamine 1224 aastal, kus võitlused paar nädalat olid kestnud.

Visa oli eestlaste, resp. muhulaste vastupanu ka „Linnusegi“ all. Muistse eestlase tuline kodumaaarmastus, vaprus, isiklik vahvus ja ettevõtlikkus väljendus siingi. Sakslastelt oli omandatud mitmeid täielikumaid võitlusabinõusid, nagu kiviheitemasinaid, mida kasutati eduga. Kuid taktikaliselt lahing „Linnuse“ all oli ikkagi ainult harilik episood paar aastakümnet vältavas võitluste reas. Ka lahingu meetodite, taktikaliste võtete, relvastuse ja nende kasutamise mõttes nii kaitsja kui pealetungija

langemisest, Saaremaa alistus sakslastele tõsisema vastupanuta. See tundub imelikuna, eriti kui silmas pidada eestlaste harilikku visadust mandril võitlustes sakslaste vastu. Kuid siin peab meeles pidama saarlaste tõelist strateegilist seisukorda. Mandril valitsesid sakslased, ühenduski temaga Muhu vallutamise oli ära lõigatud, meri jääs, seega laevastik kui saarlaste viimane pelgupaik ja tugevus — lahinguvõimetu. Näib nii, et siin moraalsed faktorid, mis kirjeldatud seisukorras saarlaste meeolu maha surusid, on kaalunud üles puhtsõjalisel resultatid, nagu see sageli juhtub modern sõjaski.

Olgu kuidas on, kuid tõsiasi on see, et puhtsõjaliselt võetuna väikese „Linnuse“ maalinna vallutamise tagajärg oli ka Saaremaa ja terve Eesti arhipelaagi alistumine sakslastele. Strateegiliselt see aga tähendas ühtlasi: Eesti merejõudude baasi ja sellega ühes Eesti sõja- ja kuabalaevastiku lõplikku hävinemist.

Sellelt seisukohalt „Linnuse“ vallutamine väärrib erilist allakriipsutamist meie muistse vabadusvõitluse ajaloos.

Seepärast tänapäev, 700 aasta perspektiivis neid sündmusi meelde tuletades, ka meie kaitseväl — nii maa kui mereväl, koos eesti seltskonnaga on sügavaid põhjusi seda teha kurvastuse ja leinaga.

Meile on selge, et ühes Eesti poliitilise, majandusliku ja kultuurilise vallutamise ja Balti idarannikul XIII sajangu algul arenes ka suurim sõjaline tragöödia: hävines võrdlemisi kõrgele arenenud väikerahva sõjakultuur. Omapärane oma organisatsioonilt, kasvatuselt ja tegevusviisidelt nii maal kui merel, see kultuur kahtlemata nii mitme huvitava joonega oleks rikastanud üldist sõjakunsti, kui ta oleks saanud edasi areneda iseseisvalt. Muistne Eesti neil või teistel põhjustel ei suutnud endale luua alalist sõjaväge. Tal ei olnud selle järele võib olla tarvidustki, sest ka niisugune miilitsavägi — kaitseleit meieaja mõttes — suutis kõigiti täita neid ülesandeid, mis rahvas tema peale pani. Muistne Eesti malev suutis end niiviisi korraldada, et ta võis saata korda otse imetegusid, kaitstes oma kodumaad. Eesti merevägi aga jäi faktiliselt võitmatuks, vähemalt merel. Kõik see meid, kaitsevälasi, sunnib kõrgelt hindama ka meie esivanemate ja nende juhtide sõjalist oskust, nende organisatsioonilisi andeid, nende vaprust, mehisust ja tulist kodumaaarmastust.

Rahva tulevik on rajatud tema minevikule. Täna, mineviku kurbi sündmusi meelde tuletades, meil on ühtlasi põhjus rõõmu tunda, teades, et need muistse Eesti maleva sõjalised traditsioonid on kandunud ka meie kaitseväe ridadesse.

Sest viimases Vabadusvõitluses, tuginedes just neile traditsioonidele, iseseisva Eesti maleval on läinud korda jälle heaks teha seda ajaloolist ülekohut, mis sündis Balti idarannikul 700 aastat tagasi.

Oma juhtide juhatusel, eeskätt lugupeetud ülemjuhataja kindral Laidoneriga, põliseid sõjateid mööda Eesti maavägi 1919 a. on käinud jälle „rikkumas Riiga“ ja vanat ajaloolist Pihkvat, tungides ühtlasi välja oma hõimlaste — ingerlaste juure neid vabastama. Samal ajal Eesti merevägi on tunginud üles Düünat mööda ja käinud Krasnaja Gorka all.

Seepärast kurbusega leinates kauge mineviku sündmusi, meie kaitsevägi ühtlasi uhkustundega südames tänapäev ulatab käe oma kuulsale eelkäiale — muistse Eesti malevale — lausudes: „Uinuge rahu, kangelased! Teie kalmistuid valvab Vaba Eesti kaitsevägi, kelle ridades teie põline kodumaaarmastus, teie sõjaline julgus ja vaprus elab edasi — ajalooliselt pühendatud traditsioonina“.

Käänatagu Eesti perekonnanimesid nagu vastavaid üldnimesid.

Eesti perekonnanimede käänamine on meie avalikus keeletarvituses ikka veel kõikuv ning järjekindlusetu. Kirjutatakse näit. kord Kukk — Kuke, kord Kukk — Kukk'e, kord jälle Kukk — Kukk'i, samuti Pöld — Põllu ja Pöld — Pöld'i, Sepp — Sepa, Sepp — Sepp'a, Sepp — Seppi jne. Tundub, et on olemas tarvidus selge ja lihtsa perekonnanimede käänamise reegli järele, mis oleks hõlbust käitseda ning mis leiaks üldise tunnustuse. Meie ametiasutised on omaks võtnud põhimõtte, et nime algkuju (s. o. nominatiivne kuju) jääb kõigis käändeis muutumata (Kukk'i, Lind'i, Pöld'i, Seppi). Niisugune käänamisviis on küll lihtne ja selge, kuid ta käib vastu meie keele põhiehitusele ega ole kokkukõlas meie rahvakeeles valitseva suusõnalise tarvitusviisiga.

Arvestades ülaltoodud asjaolusid otsustas Akad. Emakeele Seltsi algatusel koostatud toimkond, kuhu kuulusid Akad. Emakeele Seltsi juhatus, Õigekeelsuse-sõnaraamatu redaktsioon ja Ülikooli eesti keele professorid ning lektorid, soovitada üldiseks tarvituseks alljärgnevat juhised:

1. Eesti perekonnanimesid tuleb käämata alati nagu vastavaid üldnimesid, näit.: Kukk — Kuke — Kukk'e (piiskopp Kuke seletused), Sepp — Sepa — Sepp'a (minister Sepa ettepanek), Pöld — Põllu — Pöld'u (H. Põllu grammatika), Piip — Piibu Piipu (prof. Piibu loengud), Hurt — Hurda — Hurt'a (dr. Hurda rahvalaulukogud), Raag — Rao — Raagu (kaupmees Rao annetused), Mägi — Mäe — Mäge (sekretär Mäe allkiri), Kallas —

Kalda — Kallas't (Aino Kalda uus romaan), Oinas — Oina — Oinast (riigikontrolör Oina esitis), Pöder — Põdra — Põtra (kindral Põdra teened), Kangur — Kangru — Kangrut (hra Kangru kõne), Kivikas — Kivika — Kivikat (A. Kivika teosed), Libe — Libe'da — Libe'dat (hra Libe'da arvustus), Rebane — Rebase — Rebast (toimetaja H. Rebase juhtkiri) jne.

2. Kõigis käändeis peale nominatiivi tuleb eraldada apostroofiga tüve nimetavaline osa, kui selle tähttähele kuju on püsinud, näit.: Orav — Orav'a — Orav'at, Silla — Silla' — Silla't, Saar — Saar'e — Saar't, Luha — Luha' — Luha't, Mäe — Mäe' — Mäe'd, Tedre — Tedre' — Tedre't, Ussiso — Ussiso — Ussiso'd jne. — Apostroof võimaldab vahet teha väga mitmesuguste nimetavate vahel, näit. Pihlak'ale (nimetav Pihlak), Pihlaka'le (nim. Pihlaka), Pihlakale (nim. Pihlakas), Silla'le (nim. Silla), Sillale (nim. Sild), hr. Luha' raamat (nim. Luha), hr. Luha raamat (nim. Luht), pr. Kalda' aadress (nim. Kalda), pr. Kalda aadress (nim. Kallas), Jüris'elt (nim. Jüris), Jüriselt (nim. Jürine) jne.

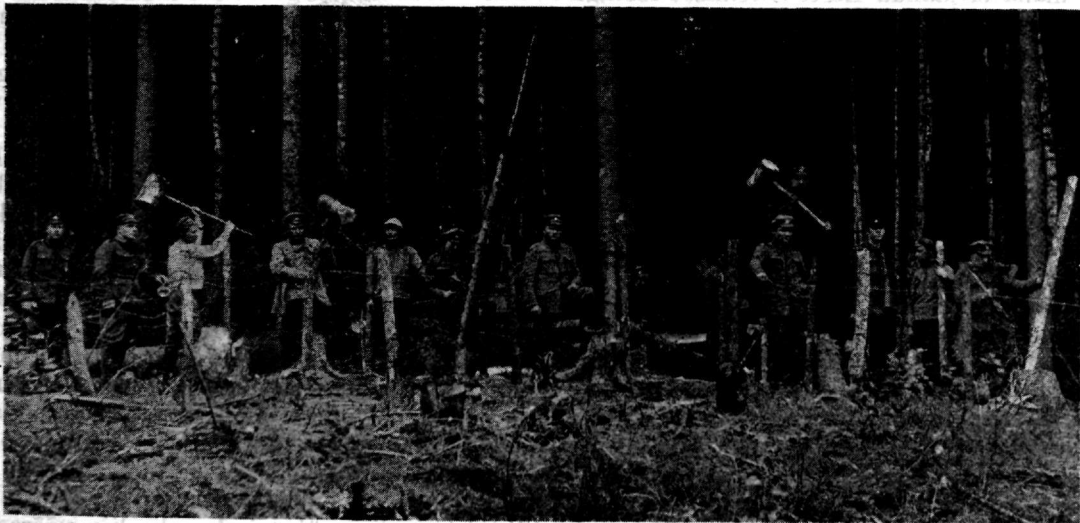
Märkus: Käesolevaga on tunnustatud maksvusetuks Ak. Emakeele Seltsi juhatus ja Õigekeelsuse-sõnaraamatu redaktsiooni poolt väljatöötatud esialgsed kompromissjuhised, mis avaldatud ajakirjas „Eesti Keel“ 1923, lk. 168—170.

Ak Emak. Seltsi juhatus.

Õigekeelsuse-sõnaraam. redaktsioon.

Ülikooli eesti keele professorid ning lektorid.

Vabadussõja päevilt.

9. jal. rügement traattõkkeid tegemas Aleksandrovskaja-gorka lähedal 14. IX. 1919.

4. Valmieras pulks.

Mõtteid 4. Volmari polgu 8. aastapäeval.

A. Simmo, kapten.

18. veebruaril möödub 8 aastat ajast, kus Tartus alus pandi Volmari polgule. Miks Tartus? ... Nii mõnigi meie kui ka Läti noortest esineb vist selle küsimisega, esimest korda kuulda saades Läti Vabariigi polgu Tartus formeerimisest. Nii olin kord pealtkuulajaks, kui hiljuti väeossa ilmunud noorsõdurid seda küsimust omavahel arutasid, õiget seletust leidmata. See küsimus väärrib aga suuremat tähelepanu.

Ei tohi unustada, et Volmari ja Võnnu polkude formeerimine Eesti pinnal ja Eesti abiga on esimene samm Läti-Eesti koostöös. Volmari polgu formeerimisega Tartus algab tegelikult Läti-Eesti koostöö, mis õnnelikult lõpule viis iseseisvusvõitluse ja mis nüüd, 8 aastat hiljem, on viinud mõlemad riigid poliitilisele ja majanduslisele liitumisele. Üksikasjad Volmari polgu formeerimisest hakkavad arusaadavalt juba ununema, kuna meil puudub veel Vabadussõja ajalugu. Kuid seda fakti ei tohi meie siiski unustada. Tuletagem meelde, kuid volmarlastel vaevalt formeerituna tuli astuda lahingusse harjumata oludes, harjumata lahingutingimustes. Tegevussuun — Mõniste-Marienburg — oli uuele polgule väga vastutusrikas, polgu koosseisus leidis õige suur protsent sõjavange, kuulipildujaid aga kõigest kaks. Eesti meetodi järgi tuli kuulipildujaid hankida

mitte seljatagusest, vaid vaenlaselt, kuid esimesel tuleristsel õnnestus see harilikult ikka harva, ka meilgi. Kõigele sellele vaatamata püüdsid volmarlased juba algusest peale hoida elava tegevusega initsiatiivi oma käes. Tulid äpardused, rasked löögid sadasid üksteise järele volmarlastele kaela. Lühikese aja kestel oli polgus järele jäänud ainult kolmandik osa meestest, kuid ei heidetud meelt, vaid püüti sammu pidada naabritega, lahingutes juba karastatud väeosadega. Volmarlaste tegevust jälgides peab otsekohevalt tunnustama, et nad on olnud eestlastele häädeks õpilasteks. Iseäranis hakkas neile meeldima „saagi õngitsemine“, vaenlaselt varustuse toomine. Nii jõudsid volmarlased teel läbi Vidzeme Marienburgist Kreutzburini vaenlaselt „õngitseda“ ühe terve patarei, üle 20 kuulipilduja, telefoni-aparaate, laskemoona ja palju muud tarvikku. Ligi 5 kuud töötati meiega koos ühiste ülesannete täitmisel. Eestlased andsid kõik, mis neil üldse anda oli nii moraalselt, materiaalselt kui ka sõjametoodiliselt, uute olude kohaselt. Ja volmarlased pole teinud häbi oma õpetajaile: küll oli polgu koosseis Kreutzburgi alla jõudes algkoosseisuga võrreldes ühe neljandiku peale kokku kuivanud, kuid ta lahinguvõime sellevastu aga tunduvalt kasvanud. Volmari polgu teod pärast Eesti juhatuse alt

lahkumist Dütina kaldal, Zemgales, Kurzemes ja Latgales punaste ja sakslaste vastu näitavad, et ta maha ei jäänud Eesti paremaist lahingusadest ning isegi kõrvuti võib seista kuperjanovlaste ja kalevlastega.

Seni pole veel valminud Volmari polgu ajalugu, see sünnib arvatavasti polgu 10. aasta juubeliks 1929 a., kuid selle tõendajaks on kaunis korralikult peetud polgu sõjategevusepäevaraamat ja tänaseni polgus viibivad sõja kaasategijad. Tuleb imestada, et neid Volmari polku nii palju järele on jäänud: 2 kolonelleitnanti, 6 kapteni, mitu vanemleitnanti, sõjaväeametnikku ja hulk allohvitsere. See on polgu alusmüür, ta tammest talad. Iga aastaga aga väheneb nende arv lahkumise tõttu mujale kas pataljoni- või kompaniülemana, kuid polgu tublidust see enam ei kõiguta, sest 8-aastane järjekindel ja püsiv enesekasvatuse ja arendamise töö on kandnud hääd vilja: on välja arenenud kindel distsipliin ning traditsioonid. Üheks Volmari polgu traditsiooniks on: edasi anda noorematele põlvedele mälestusi, mis seotud polgu tekkimise ja sõjategevusega. Noortele jutustatakse, kuid isamaa ühelt vaenlaselt teise kätte sattus, kuid viimaks viimane maa-ala vaenlase võimusesse heideti, kuid siis üksikud vabatahtlikud vargsi Eestisse, Tartu ruttasid, et ühineda esimeseks Vaba

Latvija polguks. Tuletatakse meelde, kuid Eesti, olles ise äärmises kitsikuses, jagas vennalikult oma viimased tagavarad. Siis jutustatakse lahingutest, mis lõdud koos eestlastega, jutustatakse Eesti soomusrongidest, Tartu- ja Tallinna kaitsepataljonidest, 1-sest ratsapolgust, nende tegudest ja ühistest ettevõtetest. Arvan, et ei eksi, kui kinnitada julgen, et Eestis formeeritud Läti polgud selle 8 aasta kestel on ära teinud määratuma töö Läti-Eesti lähendamiseks. Olen mitte üks kord aasta jooksul, mis Volmari polgus mööda saatsin, tunnistan, et Eestis oli osa Volmari polgu ajaloo häätahtlikult hinnatakse. Seda kannavad aast-aastalt polgust läbi käivad noored mööda maad laiali, ja Eesti paistab Lätis seetõttu nii mõnede sõbralikumas valguses kui enne. Volmari ja Võnnu polgud on mõlema rahva lähendamiseks suutnud teha vast rohkem kui meie omad väed, vaatamata sellest, et nende teod Läti vabaduse eest võideldes seda küllalt õigustavad. Kuid me olime üksteisele seks liig võõrad, et võita vastastikust usaldust ja lugupidamist. Volmari ja Võnnu polgud on siin olnud niioelda vahemeesteks. Palju õnne volmarlastele 8. aastapäeval ja jõudu ning edu edaspidises töös, kes te raskete igapäevaste kohustuste kõrval ka oma sünnipaika häätahtliselt mäletate.

Meie sõjakirjandusline toodang läinud aastal ja tuleviku väljavaated sel alal.

A. Traksmann.

A. Läinud aasta tegevuse ülevaade.

Üldkirjanduses on saanud kombeks aasta lõpul teha kokkuvõtteid läinud aasta töö tulemusist kirjanduse põllul. Aasta lõppedes ajalehtede joone all näeme kriitikute märke nende või teiste teoste kohta ühes püüetega hindavalt ära kaaluda selle vaimlise töö koguväärtus, mis pika aasta kestel oli kogunenud kirjanduse varakambrisse. Kuigi kriitika suurelt jaolt on subjektiivsete vaadete ja hinnangute tulemus — nagu see teisiti olla ei võigi — ometi aus püüde selgusele jõuda tehtud töö tõelises väärtuses on siiski positiivne tegur, mis on ühtlasi tähtsamaks eeltingimuseks tuleviku sihtjoonte määramisel.

Sellelt seisukohalt tohiks küll olla õigustatud lühikene revüü ka meie sõjakirjanduslises loomingu ühes püüdega leida lähtekohti tuleviku tööks sel alal.

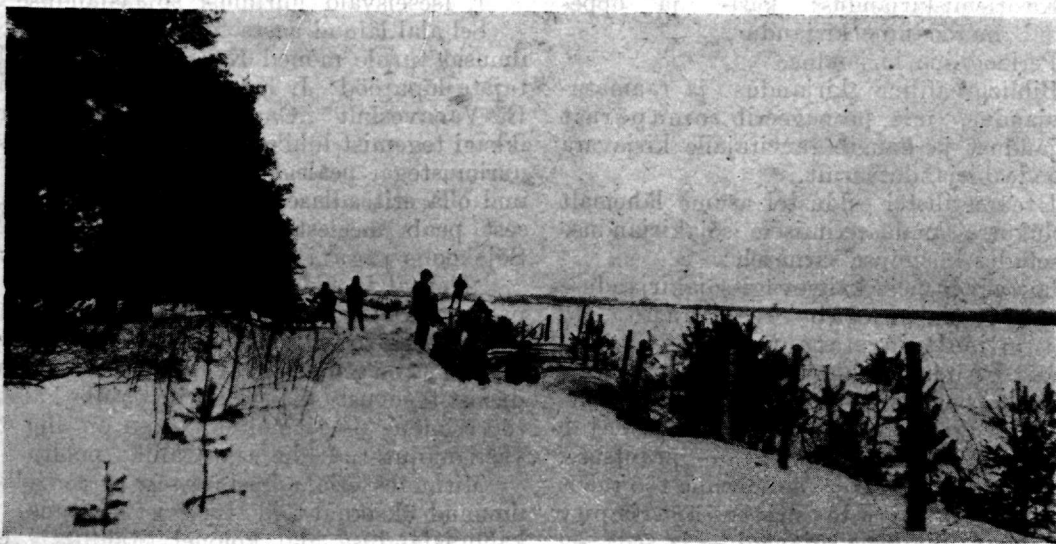
Mida on siis meie kaitsevæele andnud läinud aasta kirjanduslisel põllul?

Et sellele küsimusele leida hindavat vastust, selleks tuleb enne lühidalt vaadelda neid ülesandeid, mis sõjakirjandusel on täita kaitsevæes ja tingimusi, milles sõjakirjandus meil on arenenud.

Sõjakirjanduse ülesanded sõjavæe ideelise ettevalmistamise alal nende ülesannete täitmiseks, milleks ta on määratud, on suured ja vastutavad kõigis sõjavægedes. Need ülesanded on koguni niivõrra sügavalt ja tihedasti seotud sõjavæe olemasolu mõttega üldse, et oleks peaaegu mõttetud kujutada ette modern sõjavæge ilma vastavalt tema tarvetele kohandatud sõjakirjanduseta. Selles mõttes sõjakirjandust modern sõjavæes võiks nimetada tema vaimliseks südameks, tuiksooneks, mille elujõulikkusest oleneb terve organismi vaimline olemasolu.

Sõjakirjandus on eestkätt sõjavæe juhtkonna raudavara. Kui viimane on suutnud luua midagi uut, kui on tärkamas uusi vaimlisi aateid

Vabadussõja päevilt.

1. jal. rüg. 8. komp. eelliinil Narvajõe kaldal Šerdjanka küla kohal.

ja töekspidamisi, siis see peegeldub kõigepealt sõjakirjanduses. Sest teo eel, ükskõik mis alal, käib alati aateline võitlus sõnas ja kirjas. Teiselt poolt, kui tegeliku töö kogemustel on juba välja kujunenud kindlaid veeheid ja otstarbekohaseid praktilisi võtteid, siis need fikseeritakse jällegi sõjakirjanduses — jäädava raudvarana.

Seega sõjakirjandus võimaldab luua, levitada ja jäädvustada vaimlisi väärtusi, moodustades vanema juhtkonna käes selle kõikvõimsa aparadi, mille kaasabil on võimalik modern sõjaline ideeline juhtimine ühelt poolt ja nooremate juhtide iseseisev, isiklikule algatusele rajatud töö teiselt poolt.

Sõjaväe rahuaegse ideelise töö mõte on ettevalmistus sõjaks, millest juhtide ja sõdurkonna kasvatus ühes sõjatehnilise ja taktikalise väljaõppega moodustab lõviosa.

Vanem juhtkond ja sõjaväe keskjuhatuse määrab kindlaks selle töö põhisuuna, domineerivad ideed ja väited — kondikava, mis kirjanduslikult fikseeritakse: teoreetiliselt — põhjapanevates sõjakirjanduslikes uurimustes, praktiliselt — määrustikkudes, eeskirjades, juhendites, õppekavades ja programmides.

Nende põhjal luuakse kõik muu — õppe- ja käsiraamatud, mitmekesised õppeabinõud jne., kohandades selleks ka välisriikide kirjavara ja kogemusi. Kui esimest liiki sõjakirjanduse loomisel domineerib vanem juhtkond ja

tsentrum, siis viimase liigi — käsitlemis kirjanduse soetamisel kõikides sõjavägedes kandvamaks teguriks on kohapealsete, praktiliste tegelaste — nooremate juhtide vaimlise töö tulemusel.

Järgmine asjaolu olgu eriliselt alla kriipsutatud: sõjakirjandusliku loomingu loomuliku arenemise eeltingimuseks on see, et nii tsentrum kui perifeeria oleksid loomisvõimelised.

Üks ilma teiseta ei ole mõeldav. Käsitlemis kirjandus ükskõik mis alal oleks suurelt jaolt mõttetu kobamine, kui puuduvad põhi-eeskirjad ja põhjapanevamad teaduslikud uurimused vastavatel aladel. Samuti põhjalikud, sügavad, omapärased uurimused sõjaasjanduse alal võivad tekkida ainult siis, kui on kogutud ja koondatud rikkalikke faktilisi materjale kohtadelt ja kui on kujunenud juhtide kaader suure teoreetilise, praktilise ja kirjandusliku vilumusega.

Teiselt poolt on kindel, et autorite töövili vajab turgu, tarvitajaid, sest kus ei ole tarvidust, seal ei teki ka pakkumist.

Seega ainult juhtkonna üldine kõrge sõjakultuuriline ja sõjakirjandusline tasapind suudab luua ja vaimliselt ning majanduslikult kanda kõrgeväärtuslist, omapärast teoreetilist ja praktilist sõjakirjandust.

Sõjakirjanduse peamised osad oleksid seega:

a) Põhjapanevad uurimused sõjaasjanduse alal: sõjaajaloos, taktikas, sõjatehnikas.

b) Määrustikud, eeskirjad, juhendid kõigil aladel.

d) Käsitlemiskirjandus: käsi- ja õppe- raamatud, metoodiline kirjandus.

e) Perioodiline kirjandus.

g) Bibliograafiline kirjandus ja raamatu- kogu-asjandus, mis propageerib omapärast sõjakirjandust ja hangib tarvitajaile kirjavara välismaade kirjandusturult.

Neil teoreetilistel eeldustel asume lähemalt meie olukorra analüüsimisele sõjakirjanduse alal, asetades küsimuse sarnaselt:

mida vajab meie kaitsevägi sõjakirjanduse alal ja mida ta suudab tõesti kanda sel alal vaimliselt ja materjaalselt?

Vastus küsimuse esimesele poolele on lihtne ja päevaselge meile kõigile. Ta kõlab järgmiselt: sisuliselt vajame kõike sama, mida vajab iga teine modern sõjavägi — prantsuse, saksa, poola jne., sest sõjaväe ideeline töö rahu- ajal sisuliselt ei ole mitte ärarippuv tema arvust. Väikene sõjavägi — ja seda on meie kaitsevägi — peab omama neidsamu vaim- lisi organe oma tegevuseks nagu see on olemas suurel sõjaväel. Ka materjaalsed ja tehnilised abinõud on üldiselt samad mis suures sõja- väeski. Arv siingi ei mängi määravat rolli. Järelikult ka juhtkonna vaimlised tarbed sisuliselt on samasugused kui suures sõjaväes. Võiks isegi minna kaugemale ja konstateerida kui tõsiasja, et meie nõuded kaitseväe ettevalmistuse alal koguni ületavad suurriikide omi: pruugib ainult meeletada, et oma tegevuse oleme rajanud enda sisemisele väärtusele, kasvatusel ja välja- õppele, mitte arvulisele ülekaalule. Seega ka ideelise töö ja intellektuaalse arenemise alal meie juhtkonnalt on nõuetav veel pinevam ja intensiivsem töö, kui suurtes sõjavägedes.

Kõigest eeltoodust peame järeldama, et ka meie kaitseväge vaimlise olemasolu aluseks on kõigepealt tugev omapärane sõjakirjandus. Küll mitte nii arvarikas kui suurriikides, kuid siiski küllalt täieline kõigil neil aladel, mille deta selle organisatsiooni iseseisev ideeline arenemine on võimatu.

Kui nüüd sellelt seisukohalt püüda hinnata läinud aasta sõjakirjanduslist kogutoodangut, küsides, kuivõrra ta on meid toonud lähemale meie ideaalidele, siis peab küll jõudma otsusele: vähemalt valminud töödena ta on suutnud meile anda veel väge vähe, nagu mitmedki tema eel- käijad.

Tõsiasjaks jääb: meie vajame rohkem, tun- duvalt rohkem, ja seda juba lähemal ajal, vii- vitamata. Arvan, et umbes sarnane on meie juhtide üldine arvamine, mis valitsemas koha- peal.

Tõesti juba aastaid elame seisukorras, kus tarvidus ületab pakkumise, mille tagajärjel on tekkimas vaimlise puudujäägi tunne.

Seisukorra iseloomustamiseks olgu esitatud järgmine lühikene ülevaade üksikute alade kaupa.

1. Iseseisvaid uurimusi sõjaasjanduse alal.

Sel alal läinud aasta tõi teatud elavust, sest ilmusid turule mõned Kõrgema Sõjakooli lõpe- tajate lõputööd: J. Kasakult „Maskeerimine“, H. Vanaveskilt „Gaasisõda“. Kuid siin on ikkagi tegemist lühikese aja jooksul toimetatud uurimustega, pealegi isikute poolt, kes ei või- nud olla eriteadlased käsitletavates küsimustes, sest peab meeletama, et teemid Kõrgemas Sõjakoolis jagati välja loosiga.

„Moraal ja sõda“ — R. Masingilt, mis propa- ganda-kirjandusena on täitnud oma ülesande.

„Lahing soomusautode toetusel“ — J. Lut- sarilt, kes on seni üldse avaldanud elavat kirjan- duslist tegevust oma erialal. Kahjuks käesoleva töö esimene — ajalooline — osa on liig tuge- vasti mõjutatud ühe saksa allika poolt.

Mitmetes eriala küsimustes peale selle on ilmunud üksikuid töid litografeerituna. Nii kahurasjanduse alal kolonel Stahlilt: „Lask- mine kõrgete õhingutega“ ja veel mõned teised.

Näib nii, et kitsamate eriala küsimuste käsit- lemiseks, mis on määratud piiratud juhtide ringkonnale, meie ka tulevikus ei pääse mööda litografeerimisest trükkimise asemel.

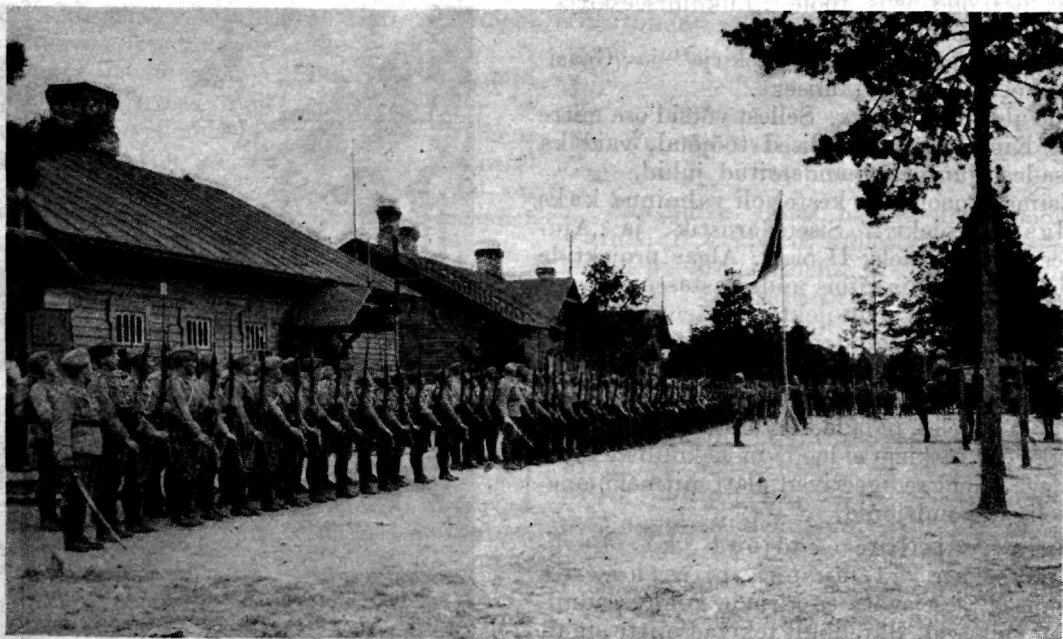
Litografeeritud loengute ja muude vähemate tööde väljaandmist toimetavad mitmed meie väeosad ja asutused, nagu: Sõjaväe ühendatud õppeasutused, I. diviisi suurtükivägi, merevägi, auto-tankide divisjon ja teised. See on kõigiti tervitatav ja kergendab tunduvalt keskasutuse ülesandeid.

Meie valulapseks on olnud aastate kestel Vabadussõja ajaloo uurimine. Sõjaajaloo alal läinud aastat siin võib nimetada pöörde- punktiks teistega võrreldes. Kuigi ta ei ole suutnud meile anda valminud töid Vabadussõ- jast, ometi Ajaloo komitee loomisega on pandud kindel alus ajaloolisele uurimistöele meie keskasutuses. Tarvidus uurida Vabadus- sõja aegset tegevust on läbi löönud ja sanktsio- neeritud ametlikult. See on suur samm edasi õiges suunas, mis kindlasti annab häid tagajärgi tulevikus.

Praegu on käsil materjalide kogumine ja süstematiseerimine. Nagu selgub, neid on kogu- nenud õige rohkesti ja põhjalikud uurimused nende põhjal on täiesti võimalikud.

Üks ala juba aastate jooksul ei näi tahtvat kuidagi edeneda meie sõjakirjanduslisel põllul, nimelt taktika. Ka läinud aasta sel alal meie avalikkusele ei ole andnud ainustki iseseisvat tööd. Sarnane seisukord tahtmatult tundub võõrastavana: moodustab ju see ala lõviosa meie kaitseväge väljaõppe tööst, millele on pühen- datud eriline tähelepanu ja kus on töötamas kõige rohkem õppejõude. Sellele vaatamata ka õppeasutustes meie veel ei ole jõudnud kau- gemale õpilaste kaasabil kokku seatud šapiro

Vabadussõja päevilt.

Taani vabatahtlike kompanii.

grafeeritud või litografeeritud „loengutest“, mis on määratud repetitsioonide ja eksamite sooritamiseks.

Selle nähtuse põhjused on üldiselt teada ja ka „Sõduris“ neid on korduvalt puudutatud, mispärast siinkohal loobun neid vaatlemast.

Olgu ainult alla kriipsutatud, et taktika ala käsitlemises ja õpetamises eriti meie Kõrgemas Sõjakoolis läinud aasta on toonud põhjalikke muudatusi ja uuendusi. Tööle on asunud uued jõud koguni teistsuguste ilmavaadetega, ettevalmistusega ja ka teiste meetodite alusel kui see sündis senini. Kui selle töö tulemused läinud aastal veel ei avaldunud sõjakirjanduses, siis ainult sellepärast, et ta sündis alles väga lühikest aega. Kuid on olemas kõik eeldused, et tulevikus lootusrikkad tagajärjed ka siin ei jää mitte tulemata.

2. Määrustikud, eeskirjad, juhendid.

Läinud aastal ilmus ainult üks uus eeskiri — 9 mm püstol „Browning“ kirjeldus. Peab alla kriipsutama, et sõjatehnilise väljaõppe, eriti laskeasjanduse alal meie laskeinspektor läinud aastate kestel on teinud ära suure ja tunnustust vääriva töö. Laskeasjanduse alal ilmunud eeskirju on rohkesti; mitmed neist esimeses trükis on juba läbi müüdud ja ootavad teistkordset väljaandmist.

Juhenditest ilmus „Juhtnõõrid raamatute liigitamiseks“ ühes nimekirjaga sõdurite raamatukogudele ja aasta lõpul „Juhendid ohvitseride loengute ja praktiliste õppetundide korraldamiseks“ — küll ainult „Sõduri“ artiklina. Selle järg — „Juhendid ohvitseride taktikaliste õppuste korraldamiseks“ — viibis uude aastasse.

See oleks terve aasta toodang.

Vähe, koguni vähe — kahtlemata, eriti meie praeguses olukorras.

Kas tõesti rohkem ei ole kavatsatudki teha, tahtmatult küsib kõrvaltvaataja.

Määrustikkude ja eeskirjade soetamine on olnud ja on ka praegu raskemaid küsimusi kõigis noortes sõjavägedes. Ka meie kaitseväs see küsimus on püsinud aktuaalsena aastaid, sest tema lahendamisest oleneb ära terve rahu-aegne ettevalmistustöö.

Selle küsimuse lahendamine täiel ulatusel kuulub keskasutuse kompetentsi. Nagu juba tähendatud, seni meil on suudetud läbi töötada täiesti rahuloldavalt sõjatehnilise väljaõppe ala.

Kuid on viibinud lahingueeskirjad ja omapärane sisemäärustik.

Peab ütleva, et läinud aastal Kindralstaabis nende soetamisele asuti suure tõsiduse ja innuga.

Kohe aasta algul Kindralstaabi ülema algatusel ja eesistumisel kutsuti ellu eriline komisjon sise- ja garnisoni-määrustiku väljatöötami-

seks. VI osakond sai ülesandeks välja töötada kahe lahingueeskirja projektid.

III osakond asus tööle „Liikumiseeskirja“ kokkuseadmiseks.

Koguti materjale „Side-eeskirja“ ja „Gaasikaitse“ eeskirja kirjutamiseks.

Töö algas täie hooga. Sellest võtsid osa mitte ainult Kindralstaabi alalised tööjõud, vaid ka riviosadest juurdekomandeeritud juhid.

Esimese poolaasta kestel oli valminud kaks esialgset projekti: „Sisemäärustik“ ja „Ajutine eeskiri jalaväele, II osa“. Algas projektide viimistlemine, mis viibis uude aastasse.

Jalaväe eeskirja projekt oli väeosades läbi vaatamisel, kust saabus palju väärtuslikke näpunäiteid parandusteks.

Siin ei ole midagi imestada.

Tuleb meeles pidada, et üheski riigis määrustikke ega eeskirju ei looda mõnekuuliste tähtaegadega. Neid redigeerivad alati mitmekümneliikmelised komisjonid.

Meie vaimline tööjõud ka kesk-asutuses on äärmuseni piiratud. Ka kogemused iseseisvate eeskirjade kokkuseadmiseks on väikesed. Järelikult tekivad mitte ainult sisulised, vaid ka redaktsioonilised ja keelelised raskused.

Vanemate riikide eeskirjades igal tähtsamal mõistel ja lausel on oma pikk ajalugu, kuidas ta järkjärgult on arenenud ja välja kujunenud. Uus redaktsioon alati kasutab endiseid eeskujusid. Meil sellevastu kõik tuleb luua uuna algusest lõpuni.

Kõik see teeb töö pikaldaseks ja aega viitvaks. Ometi vaadeldes lähemalt läinud aastal tehtud tööd, peab tunnustama: see on sündinud äärmise pinevusega, nagu muilgi aladel meie kaitseväes.

Kui see töö veel samal aastal ei jõudnud küpseda viljaks, siis seda võib oodata vähemalt lähemas tulevikus.

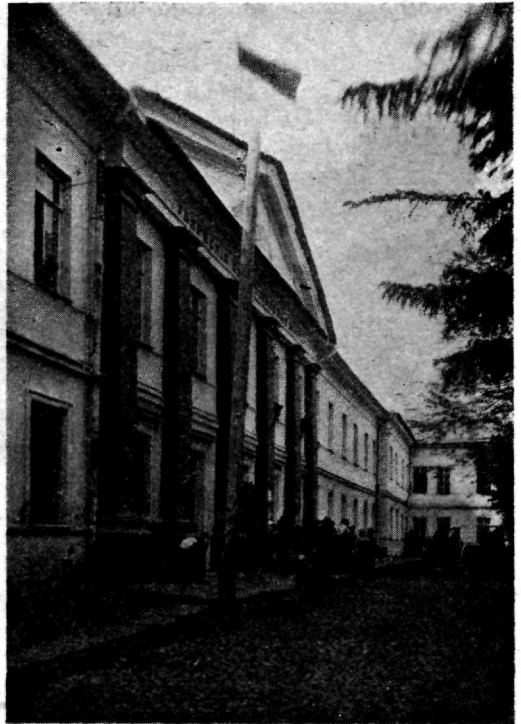
3. Käsitlemiskirjandus.

Mõtlen selle all mitmesuguseid käsi- ja õppe-raamatuid, taktikaliste ülesannete kogusid jne., mis on tarvitavad kasvatusel ja õppetööl alal.

Niisugust käsitlemis-kirjavara kõigis sõjavägedes igal aastal soetatatakse rohkesti, sest ta hõlbustab tunduvalt nooremate juhtide tööd oma erialal. Suurem osa käsitlemiskirjandust ei kujuta endast mitte iseseisvaid uurimusi, vaid ta seatakse kokku ametlike eeskirjade, määrustikkude ja juhendite põhjal — nende selgitamiseks ja praktiliseks elluviimiseks. Eriti rohkesti käsitlemiskirjandust on ilmunud lahingutegevuse alal.

Kuna meil põhjapanevad lahingueeskirjad on veel alles projektide seisukorras, siis on loomulik, et meie ei ole veel suutnud luua vastavat käsitlemiskirjandust.

Vabadussõja päevilt.

Eesti komandantuur Pihkvas, endises kubermanguvalitsuse hoones.

Ka läinud aasta just sellel alal on järele jättnud enam-vähem tühja koha. On püütud toimetada mõnesuguseid tõlkeid, nagu eelmistel aastatelgi. 2. soomusrongide rügemendi väljaandel on ilmunud käsiraamat „Soomusronglane“ — ümber töötatuna saksakeelsest käsiraamatust „Der Infanterist“.

Kuid üldiselt — sel alal oleme suutnud veel vähe ära teha. Ja näib nii, et senikaua, kuni ei ole ilmunud meie põhjapanevad määrustikud ja eeskirjad, käsitlemiskirjandus ei suuda lüüa õitsema.

4. Perioodiline sõjakirjandus.

Siin on tegemist kõigepealt meie ajakirja „Sõduriga“. Osalt siia hulka võiksime ehk lugeda ka veel „Kaitse Kodu“, kes teatud % oma ruumist on pühendanud ka sõjaasjanduslistele küsimustele.

„Sõdur“ läinud aastal ilmus umbes endises kaustas ja ulatusel. Näib nii, et see „teos“ oma 1200 leheküljelise kaustaga asub meie kaitseväge juhtkonna, resp. ohvitserkonna sõjakirjanduslise aastatoodangu keskkohas.

Sellel „teosel“ on olnud ei vähem ega rohkem kui oma 140 autorit. Sisukorrast on näha,

et selle „teose“ loomisest aasta kestel on võtnud osa kõik meie juhtkonna kihid: kõrgematest juhtidest alates ja kõige-noorematega lõpetades.

Läinud aasta areng „Sõduri“ on viinud peajasjalikult meie oma kaitseväe ellu ja õppetöösse süvenemisele, millelele on pühendatud suuresti rohkem tähelepanu kui eelmistel aastatel. Tundub, et „Sõdur“ sel alal on suutnud paljugi kaasa aidata selleks, et üldist asja edasi viia õiges suunas.

„Sõduri“ kaasanded läinud aastal on antud välja eriraamatutena. Neid oli kavatsatud rohkem, kuid ainelised võimalused sundisid seda arvu piirama rohkem, kui see meile enesetele meelt mööda oleks olnud.

Mis puutub „Sõduri“ lugejaskonda, siis näeme, et kandev osa sellest on kaitsevälased. Näib nii, et sõjaasjanduslikud küsimused kui eriala küsimused suurelt jaolt veel ootavad sissepääsu meie rahva laiematesse kihtidesse ja et sel alal meil seisab ees veel suur propaganda-töö. Selle töö esimeses järjekorras on oma peale võtnud „Kaitse Kodu“. Kaitseväes „Sõduri“ tellijate peamise massi moodustab juhtkond — ohvitserid ja allohvitserid, viimastest eeskätt üleajateenijad-allohvitserid. Viimaste arv ka läinud aastal on näidanud järjekindlat tõusu, mis näitab igatahes meie allohvitserkonna huvide süvenemist oma kutse alal.

5. Bibliograafiline kirjandus.

Bibliograafilisel kirjandusel eriti meie kaitseväes on täita suuri ja vastutavaid ülesandeid — ka siis veel, kui oleme juba suutnud endale soetada tugeva omapärase sõjakirjanduse. Bibliograafilise kirjanduse ülesannetest on juba lähemalt kõneldud „Sõduris“ (v. „Sõdur“ nr. 4, „Ohvitseride raamatukogud“), mispärast ei hakka seda kordama.

Tõsiasi on, et läinud aasta ka sel alal suutis anda veel vähe otsekohe valmis tööna. Kuid on algatatud töö, mis tulevikus töötab kujuneda viljakaks ja tagajärjekaks, elustades ühtlasi tegevust teistel sõjakirjanduslistel aladel.

Seega lõpetades läinud aasta ülevaate, peame veel kord tähendama: peaaegu kõigil puudutatud aladel ta on meile suutnud anda veel koguni vähe otsekohe kirjandusliselt valmis töödena. Kuid sellele vaatamata oleks ilmselt ekslik järeldada, et see aasta meie kaitseväes kirjanduslisel põllul oleks möödunud seisaku või paigaltammumise tähe all. Ei, koguni ümberpööratud. Juba toodud lühikesest ülevaatest selgub, et just läinud aastal vaimlise töö organiseerimise alal pea kõigil aladel on astunud põhjanevaid samme. Uusi tööjõude on juurde tulnud ka sõjakirjanduslisele põllule — abiks endistele. See juurdevool kestub. Kõik see põhjustab meid

siiski sõjakirjanduse alal teatud rahuldustunde tagasi vaatama möödunud tegevusele. On tundmus, et oleme vähemalt istutanud taimi, mis tulevikus töötavad kanda rohkem vilja.

B. Tuleviku väljavaated meie sõjakirjanduse arenemiseks.

Siin tuleb silmas pidada ühelt poolt meie vaimlisi tarbeid, millest jutt oli eespool, ja teiselt poolt meie tõelist vaimlist ja materiaalist kandejõudu, mille piirides peab sündima tarvete rahuldamine, et mitte elada üle jõu.

Meie kandejõud on tõesti piiratud ühe absoluutse teguriga — arvuga.

Vaimlise töö väärtuse seisukohalt arvul on see tähtsus, et suurema tegelaste arvu juures teatud alal — kõigi muude võrdsete tegurite olemasolul — tekib ka suurem hulk andekaid juhte-sõjakirjanikke, mille tagajärjel suureneb ka toodangu väärtus ja hulk.

Majandusliselt tarvitajate suur arv loob laialdase kirjandus-turu, mis tarvitab palju ja suudab seega vääriselt honoreerida tehtud tööd, mis omakorda ergutab autoreid elavamalt anduma kirjanduslisele tegevusele. Sellega väheneb riikliku abi vajadus — sõjakirjanduslise kultuuri areng kindlustatakse loomuliku tasakaaluga pakkumise ja tarvitamise vahel.

Sellepärast näemegi, et kõik suured sõjaväed on rikkalikumalt varustatud sõjakirjandusega (muidugi ka üldise kirjandusega) kui väikesed sõjaväed.

Ometi oleks siiski ekslik arvata, nagu oleks arv kõikmäärav tegur sõjakirjanduse alal. Ei. Domineerivaks jääb ikkagi vaimlise töö intensiivsus ja elevus, mis loob soodsa õhkkonna ka sõjakirjanduse hoogsaks arenemiseks.

Niisuguses õhkkonnas juhtkonna vaimliste tarvete ja huvide piirid laienevad ja mitmekesistuvad. Suureneb nõue kirjanduse järele, mis omakord kutsub esile suurendatud pakkumise autoritelt. Tekib võistlus, kus iseendast jääb püsima väärtuslikum ja tugevam.

Oma sõjakirjanduse arendamisel tulevikus peame pidama silmas just neid tegureid.

Meil tuleb luua tasakaal tegeliku tarviduse ja meie tõelise kandejõu vahel. Mida hoogsamalt suudame arendada oma üldist kandejõudu — vaimlist ja materiaalist, seda enam võimalusi on meil meie mitmekülsete sõjakirjandusliste tarvete rahuldamiseks, mis, nagu eespool väitsin, sisuliselt ei ole sugugi vähemad kui suurtes sõjavägedes.

Arvan, et sellega oleme ära määranud meie tuleviku töö sihtjooned sõjakirjanduslisel põllul kaitseväes.

Arendada meie vaimlist kandejõudu tähendab:

1. Ühelt poolt kõigiti soodustada ja edendada meie juhtkonnas sõjakirjanduslist tegevust, et tõuseks võimalikult rohkesti autoreid, kes suudavad midagi kirjutada ja on valmis seda tegema huviga ning heal meelel.

2. Teiselt poolt kõigiti tõsta huvi sõjakirjanduse vastu mitte ainult meie kaitseväes, vaid ka seltskonnas, reservohvitserkonnas, õppeasutustes, et laieneks see vaimline baas, millele meie ehitame.

3. Vaimlise baasi laienemisega iseendast suureneb ka materjaalne kandejõud, mis on eeltingimuseks uuele ideelisele arenemisele.

Vaadeldes eeltoodud ülesandeid lähemalt, näeme, et nende teostamine nõuab järjekindlat, püsivat tööd pikema aja jooksul. Eriti loomisvõimeliste, aktiivsete kirjandustegelaste kujundamine on pikaldane protsess, mis ka kõige intensiivsema ettevalmistustöö juures kestab aastaid. Sest et suuta kirjutada, selleks peab omama mitte ainult põhjalikke teadmisi ja kogemusi sõjaasjanduse alal, vaid ka suurt vilumust kirjanduslisel põllul. Meie lühike minevik ei ole suutnud veel kumbagiti ala tõsta soovitava kõrguseni. Sellepärast näeme veel praegugi eriti suurt tööjõudude puudust just sõjakirjanduslisel põllul. Näiteid sellekohta pakub tegelik elu igal sammul. Ainukene õige tee selle küsimuse lahendamiseks on see, mille poole on püütud ka seniajani, nimelt:

Uute jõudude ja tegelaste kavakindel kasvamine.

Käsitähes sõjaasjanduslike ettevalmistuse täiendamisega väljamaal ja meie enda õppeasutustes peab käima eesti keele praktiline õpetamine meie juhtidele. Missuguses sihis sel alal tuleb töötada, sellest on kirjutatud „Sõduris“ varemalt.

Siinkohal tahaksin ainult veel kord tähelepanu juhtida just selle viimasele küljele, mis kipub ikka ununema puhtsõjaasjanduse kõrval. Lugu on nii, et kirjandusline tegevus üksikõik mis alal on lahutamatu seotud keelega kui instrumendiga või väljendusabinõuga. Selle abinõuta ka kõige rikkalikum vaimuvara jääb ikkagi surnud materjaliks, mis peidetud seitsme luku taha.

Kuigi meie sõjakirjandus on veel noor, kuid näib, et tema kiire arenemise takistajaks on olnud ja on veel praegugi mitte niivõrra sõjaliste kogemuste ja vilumuse puudus, kui just keele tundmise puudulikkus, mille abil neid kogemusi väljendada.

Näiteid — neid pakub tegelik elu igal sammul. Seepärast tuleviku arenemise huvides eesti keele ja kirjanduslise kultuuri tõstmine meie kaitseväes on sama suure tähtsusega kui sõjaasjanduse arendamine.

Rõõmustaval viisil viimase paari-kolme aasta kestel sel alal oleme teinud jõudsaid edusamme. Eesti keele õpetuse sisseviimine Kõrgemasse Sõjakooli 1923. aastal ja õppetöö rajamine sel alal õigele alusele, missugust tööd jätkatakse ka praegu, on ette valmistanud hulga noori jõude, kes tunnevad huvi sõjakirjanduslike tegevuse vastu ja järjekindlalt püüavad end arendada sel alal. Nad küll ei ole veel ilmunud pikemate töödega, kuid on tundmus, et see on siiski veel ainult aja küsimus. Sest suuremate tööde jaoks on tarvis suuremaid kogemusi ka kirjanduslisel alal. Seepärast on esialgselt lepitud artiklitega „Sõduris“, rikastades seega ka viimase tegevust. Ja peab tähendama, et „Sõduri“ järjekindel arenemine on lahutamatu seotud selle tegevusega. Sest selle tagajärjel ajakirja ümber on kujunemas ikka laialdasem ideeline toetajate-kaastöölise ringkond. Seega kasvatades teisi, „Sõdur“ kasvab ka ise sisuliselt ja kirjanduslisel. Tulevikus see järjekindel kirjandusline harjutustöö peab veel enam süvenema eriti meie riviohvitseride keskel. Vaadeldes „Sõduri“ sisukorda, näeme et ka läinud aastal tema kaastöölise hulgas on veel koguni väikene protsent rivijuhte. Ja needki, kes on, on suurelt jaolt tehnilistest osadest. Juba õredamalt on esinenud kahurvälased ja inseerivälased. Kuid jalavägi ja ratsavägi — nende esitajaid nagu ei olegi olemas. Sarnast nähtust ei saa kuidagi viisi lugeda normaalseks. Jalaväes meil on ju palju vilunud pataljoni- ja kompaniiülemaid. Eriti pataljoni ülemad oma ettevalmistuse, teenistuslike staaži ja ka teenistuse tingimuste suhtes on asetatud sarnasesse seisukorda, et just siit peaksid välja kujunema vilunud tegelased sõjakirjanduslisel alal jalaväelistes küsimustes.

Kõikides riikides sõjakirjandusline tegevus on arenenud selles sihis. Seda teed mööda peame sammuma ka meie, sest ta on ainuõige.

Oleks ekslik arvata, et siin võiks sündida pööre nõnda-öelda üle öö. Enne kui asuda suurema töö juure, peab ennast kirjanduslisel põhjalikult ette valmistama vähemate ülesannete täitmises. Üksikud artiklid „Sõduris“ pakuvad selleks häid võimalusi, mida ka meie jalaväe rivijuhid mitte ei peaks jätma kasutamata.

Käsitähes autorite vilunemisega käib ka süvenemine sõjaasjanduslistesse küsimustesse, nende ikka põhjalikum uurimine kooskõlas meie tegeliku olukorraga. Seni seda

tööd oleme võtnud sageli nõnda ütelda „en gros“, teoreetiliselt, kuna süvenemine üksiküsimustesse ei ole olnud küllaldane just seetõttu, et tegelikkude töömeeste hulgast on veel võrsunud väga vähe tegelasi, kes oma kogemusi oleks suutnud süstematiseerida ja valada kindlatesse kirjanduslistesse vormidesse.

Mis puutub sõjakirjandusliku turu arendamisse, siis peab tunnustama: sõjaasjandus meil on juba välja astunud kaitseväe kitsastest piiridest. Kaitseliidu asutamise ja sõjalise kasvatuse ja väljaõppe tegevuse arenemisega siin sõjaasjandus vähemalt tema praktilises käsitlemisosas on kandunud seltskonda linnas ja maal. Lähemas tulevikus sel alal on oodata veel laialdasemat tegevust, sest juba käesoleval aastal algab sõjaline algõppus ja kasvatus ka meie kesk- ja kutsekoolides. Seega baas, millele tahame ehitada, on tunduvalt laienemas.

On arusaadav, et see esitab kõrgendatud nõudeid ka meie sõjakirjandusele ja selle loojatele — kaitseväe juhtidele, tõstes ühtlasi tunduvalt sel alal meie vaimlist ja majanduslist kandejõudu.

Olles sel viisil kindlaks määranud meie sõjakirjandusliku arengu üldised sihtjooned, vaatleme lühidalt üksikuid alasid:

1. Sõjateaduslikud uurimused.

Sel alal vähemalt lähemas tulevikus peame siiski piirduma minimaalsega. Kuid selle minimaalse peame ometi looma, kokku võttes kõiki jõude.

a) Vabadussõjaaegse tegevuse uurimise lõpuleviimisega meile selguvad mitmed küsimused meie lahingutegevuse alal, rääkimata selle materjali suurest kasvatuslisest tähtsusest.

Ka Ilmasõja ajaloost tuleb läbi töötada vähemalt need küsimused, mis on eriti õpetlikud meie lahingutegevuse seisukohalt. See töö ootab veel tegelasi, kelledena esijärjekorras peaksid esinema sõjaajaloo õppejõud meie õppeasutustes.

b) Sõjaajalooliste uurimuste ja muude kogutud kogemuste põhjal peame jõudma niikaugele, et võiksime võtta lähemalt uurimise alla ja püüda välja selgitada meie riigikaitse põhi-aluseid ja meie lahingudoktriini põhijooni.

Niisuguse nurgakivi rajamine on tarvilik, et temale kindlalt üles ehitada tervet rahuaegset ettevalmistustööd.

Meie põhjanaaber Soome on juba algust teinud niisuguse uurimistööga, mis tõlkena lähemal ajal ilmub ka eesti keeles.

Kuna meie omapärane sõjateaduslik kirjandus vast kunagi ei kujune rohkearvuliseks, sest üldisi sõjateaduslisi ja sõjaajaloolisi küsimusi meie vaevalt suudame võtta vähemalt

niipea iseseisvale uurimisele, siis on kindel, et neid viimaseid meie juhtkond ka tulevikus peab hankima välismailt. Sealjuures tuleb veel silmas pidada, et välisriikide suuremaid sõjateaduslikke töid meie vaevalt suudame tulevikuski meie juhtidele kättesaadavaks teha tõlgete näol, sest ka tõlgete soetamisega meie vähemalt lähemas tulevikus oleme sunnitud olema väga ettevaatlikud ja valima selleks ainult hädapärast tarvilikke töid.

Olgu see asjaolu erilisel alla kriipsutatud, et sellest teha järeldusi vastavate keelte äraõppimiseks. Nagu näeme, keelte kultuur meie kaitseväes peab olema üldse väga kõrge, nagu see on kõigis väikestes sõjavägedes.

Eesti kirjanduskeelt vajame, et luua ja ehitada, kuna võõrad keeled on tarvilikud selleks, et materjale — ideid ja mõtteid — koguda ehitatava hoone jaoks.

2. Määrustikkude ja eeskirjade väljaandmine kõigil tähtsamatel aladel tuleb lugeda lähema tuleviku hädalisemaks ülesandeks. See küsimus on niivõrra erakorralise tähtsusega, et tema lahendamiseks kesk-asutus peab koondama kõik oma jõu, võttes abiks tarbekorral enam vilunud jõude rivist. On kindel, et enne kui ei ole ilmunud meie lahingueeskirjad, edukas kasvatuse- ja väljaõppetöö kohtadel on suuresti raskendatud ja ei anna soovitud tagajärgi. Eeskirjade kokkuseadmisel läinud aasta meile on andnud häid kogemusi. Selles sihis tuleb tööd jätkata veel suurema energia ja hoolega.

Paralleelselt eeskirjadega peame jõudma ka niikaugele, et meil aegajalt kujuneksid detailiseeritud „Juhendid“ ja „Programmide“ nii juhtide kui sõdurite väljaõppe alal kõikides ainetes. Väljakujunenud „juhendite“ ja „programmide“ järkjärguline avaldamine trüki on tarvilik, et neid teha kättesaadavaks kõigile.

3. Käsitlemiskirjandus.

Kõigis sõjavägedes käsitlemiskirjandus on loodud ametlikkude määrustikkude ja eeskirjade alusel, kujunedes viimaste tõlgitsejaks ja elluvijaks kõigil aladel. Ka meil tuleb seda teed käia.

Lähema tuleviku ülesanne, mis sel alal üles on seatud, on nõnda nimetatud „Kodukaitsja käsiraamatu“ väljaandmine, mida teostab Kindralstaap koos Kaitseliidu staabiga.

„Kodukaitsja käsiraamatu“ sisustik on valitud nii, et ta kujuneks tõeliseks käsiraamatuks kodukaitsjale — kaitseliitlasele, sõdurile ja kooliõpilasele, kes saavad kõik ettevalmistust ühiste kavade ja programmide alusel.

„Kodukaitsja käsiraamat“ ühendab seega üheks tervikuks terve sõjalise kasvatuse ja väljaõppe, mis teostatakse sõjaväes, kaitseliidus ja koolides, muutudes tarvilikuks õpperaamatuks igale kodanikule-kodukaitsjale.

Kuid see käsiraamat nõuab paljude virkade ja asjatundjate käte kaastööd, et ta kujuneks soliidseks ja nägusaks. Selle töö teostamine ei ole mitte mõeldav paari-kolme kuuga, mispärast muid algupäraseid käsiraamatuid lähemas tulevikus ei kavatseta.

Küll on aga asutud rohkema käsitlemistõlkekirjanduse soetamisele.

Välisriikide käsitlemis-kirjavara ei suuda mitte täita algupärase aset, vaid teda tuleb ikka võtta ainult kui toorest materjali, mille põhjal võib luua omapärast. Viimane õigustabki tema soetamist tõlgete näol.

Väeosadest järele küsitud sooviavalduste põhjal meil näib olevat elav huvi väljamaa käsitlemiskirjanduse järele ja soov seda näha vähemalt paremate esitajate näol ka meie kirjandusturul. Üht ja teist meil on juba tõlgitud enamalt. Et seda tööd koordineerida, Kindralstaap selle organiseerimise võttis oma peale. On seatud kokku tõlgete nimestik, mis peavad ilmuma sel aastal ja kava, kuidas seda tööd teostada meie oludes. Kava on teatatud väeosadele. Oleneb suurelt jaolt meie juhtkonna ja väeosade vastutulelikkusest, kui võrra selle kava suudame teostada lähemas tulevikus.

Ühenduses käsitlemiskirjandusega tahaksin puudutada veel üht ala, mis küll ei kuulu kirjanduse hulka selle sõna otsekoheses mõttes, kuid on siiski sellega lähemas ühenduses, nimelt: õppeabinõusid ja nende soetamist väeosades. Seda küsimust on juba enamalt käsitletud „Sõduris“, kusjuures on juhitud tähelepanu selle küsimuse tähtsusele ja arenemisvõimalustele meil. Praegu oleme jõudnud niikaugele, et on möödumas katsetamisajajärk ja võime asuda küsimuse plaanikindlale teostamisele.

Suure tõuke ja rea tulusaid praktilisi näpunäiteid selles küsimuses meile andsid 2. diviisi ülema initsiatiivil korraldatud lühikesajalised kursused ühes õppeabinõude ülevaatliku näitusega. Praegu on käimas kogutud materjalide läbitöötamine. Kokkuvõtetest on selge, et huvi selle küsimuse vastu nooremate juhtide hulgas on olemas. Kuid ühtlasi on selgunud, et praktiline oskus õppeabinõusid valmistada ja kasutada jätab veel palju soovida. Seda oskust tuleb arendada, viies sisse selle ala praktilise käsitamise meie S. ü. õppeasutuste programmidesse. Ühenduses sõjalise õppetöö sisseviimisega keskkoolidesse sel aastal vajame suure hulga hästivalmistatud õppeabinõusid kõige mitmekesisematel aladel, mispärast nende

valmistamine ja väljaandmine võib olla ainult lähema aja küsimus.

4. Perioodiline sõjakirjandus.

Vähemalt lähemas tulevikus tegevus sel alal koondub meie praeguse ajakirja, „Sõduri“ väljaandmisele. Käesoleva aastaga juba seniste kokkuvõtete järgi „Sõduri“ tellijate ja lugejate arv on suurenenud umbes 500 võrra võrreldes eelmise aastaga. See näitab, et ajakiri on järjekindlalt levinemas meie kaitseväes, omandades ikka laialdasema poolehoiu. Lugejatelt kogutud sooviavaldused näitavad, et ajakirjaga üldiselt oldakse rahul, kuigi sealjuures soovitakse näha mõnesuguseid täiendusi sisustikus. Kõige sagedamini esineb soov: ajakirjas käsitleda võimalikult rohkem kasvatuse ja väljaõppesse puutuvaid praktilisi küsimusi nende programmide alusel, mis on maksivad väeosades.

Üleajateenijad ja ajateenijad allohvitserid „Sõduri“ lugejaskonnast moodustavad umbes 40%. Nad soovivad, et ajakiri võtaks käsituks rohkem nende elusse ja õppetöösse puutuvaid küsimusi.

Nagu siit näha, „Sõduri“ sisustik peab kujunema väga mitmekülgeks ja tõsiseks, sest tema lugejad kuuluvad mitmekesisest juhtkonna kihtidesse ja kõigi nende soove tuleb silmas pidada.

Et seda võimaldada, teatud kitsendused ja piiramine üksikute huvide gruppide seisukohalt on möödapääsmatu, millega ka igal lugejal tuleb arvestada. Toimetuse raskeim ülesanne on siin leida niisugune kesktee, omaks võtta niisugune üldine arenemissuun, mis oleks vastu võetav vähemalt suurele enamikule, kuigi mitte just igale üksikule. Kogemused, mis kogutud senisest tegevusest, on siinjuures suureks abiks.

Tuleviku tegevuskava määramisel ajakirja kaastöölise küsimus on põhjaneva tähtsusega. Eriteadusline ajakiri, nagu seda on „Sõdur“, suudab areneda ja edasi jõuda ainult niivõrra, kui võrra ta on suutnud enda ümber koondada kindla ideeliste toetajate ringi, kes tema arengust on huvitatud ja seda püüavad edendada jõudu mööda. Kuna „Sõduri“ lugejaskond kuulub meie kaitseväe juhtkonna kõigisse kihtidesse, siis on arusaadav, et ka kaastöölise võrgu harud peavad ulatuma igasse punkti, kuhu ilmub ajakiri ise. Sellelt seisukohalt hinnates „Sõduri“ praegust kaastöölise võrku, näeme siin veel suuri auke ja tühje kohti, kuigi selle võrgu süda on juba kaunis loomulikult ja tugevasti välja arenemas.

Olemasolevate aukude täitmiseks toimetuse ettepanekul väeosades on asutamisel „Sõduri“ aktiivsete toetajate ringid, kes tahavad luua tihedama ja kindlama ühenduse ajakirjaga.

Läheb korda neid toetajaid ringe elujulisteks välja kujundada, siis on loota, et „Sõduri“ veergudele ilmuvad meie väeosadest mitte ainult nende aastapäevade kirjeldused, vaid ka igapäevane kasvatus- ja õppetöö, siin kogutud kogemused, huvitavad algatused ja ettepanekud, mis seni suurelt jaolt on läinud kaotsi üldsusele.

Kui vajame praegu eestkätt praktilisi materjale kasvatuse ja väljaõppe alal, siis neid kõige suurema eduga võivad anda just kohapealsed tegelased, kes aastate jooksul ise neid küsimusi praktiliselt on lahendanud. Kuid see nõuab ainult üht, nimelt: meie rivijuhid harjugu järkjärgult sulge käsitama samasuguse osavusega nagu nad tarvitavad relva oma peos või juhivad neile alluvaid üksusi lahingutegevusel.

Luu on tarvilik, kuid sama tarvilik on seda head, mis loodud, propageerida ja kättesaadavaks teha kõigile, milleks perioodiline sõjakirjandus pakub kõige paremaid võimalusi. Nii hea või halb kui ka „Sõdur“ on, ometi temas öeldud mõte, idee, algatus mõne päeva jooksul valgub laiaili enam kui 2000 lugejale, kes selle läbi uurivad huviga.

Võrdluseks olgu tähendatud, et meie harilikul sõjakirjanduse turul 2000 eksemplari raamatu müümine ükskõik missugusel alal võtab vähemalt oma paar aastat aega. Siit on selge perioodilise kirjanduse suur eluline mõju, mida ükski juhtidest ärgu jätku kasutamata, kui tal on kogunenud materjale, mida ta tahab jagada teistega.

5. Bibliograafiline kirjandus ja raamatukogu-asjandus.

See on ala, mida seni sisuliselt kaitseväes pole veel uuritud, kuigi raamatukogud meil eksisteerivad kaitseväe loomispäevilt alates. Teoreetiliste aluste uurimine selles küsimuses, samuti kogemuste kogumine teistest sõjavägedest siin on aga samasuguse tähtsusega kui igas teises uues küsimuses.

Selle ala tähtsusest meie kaitseväes ja tema ülesannetest „Sõduris“ on juba sõna võetud („Sõdur“ nr. 3 ja 4). Praegu küsimus on arenemisajajärgus, ühenduses meie Kindralstaabi raamatukogu ümberkujundamisega.

Sel alal on tarvilik lahendada kõigepealt järgmised põhiülesanded.

1. Välja töötada lihtne, kuid otstarbekohane kaitseväe raamatukogude korraldamise süsteem. Sel alal on välja töötatud „Juhendid“ — projekt, mis praegu on läbivaatamisel asjatundjate komisjonis. Ilmub paljundatuna lähemal ajal.

2. Tutvustada meie juhte välismaade parema sõjakirjandusega. On ilmumisel raamatute nimestik, mis erialade esitajate poolt läbi vaadatud. Seega ta peaks olema täielik. Ühtlasi on korraldatud järjekindel väliskirjanduse retsensioon ja tutvustamine „Sõduris“.

3. Hõlbustada väliskirjanduse tellimist väeosadele.

Siin peab valima niisuguse mooduse, mis rahuldaks väeosi, kuid ühtlasi ei kujuneks ka mitte liig koormavaks Kindralstaabi raamatukogule. Senine kord, kus Kindralstaabi raamatukogu vahenditult võttis vastu üksikuid tellimisi kohtadelt, igatahes on osutunud ebakohasena. Sest raamatukoguhoidja muutus mingisuguseks vaheltkauplejaks — teda kuhjati üle väikeste puht ärilist laadi kohustustega ja tal ei jäänudki aega oma otsekoheste ülesannete täitmiseks.

Tuleviku arenemine sel alal peab igatahes suunduma sarnaselt, et Kindralstaabi raamatukogu tutvustab ja propageerib kirjandust, kuna otsekohene tellimine ja raamatute välisaatmine teostatakse vastavate vanemate soliid äride kaudu, kellel on ühendus väliskirjanduse turgudega. Seda teed on käinud ka meie üldraamatukogud.

Sellega lõpetades ülevaate läinud aasta tegevusest, seda võiks iseloomustada järgmiselt:

ilusaid õisi ja valminud vilja sõjakirjandusline põld ka läinud aastal meie kaitseväele on andnud veel vähe.

Kuid siiski sellel põllul on tehtud ära suur töö, et muuta sigitavamaks ja viljakamaks tema kandvat mullapinda. Uusi, tööroõmsaid käsa on asunud tööle sõjakirjanduspõllul — ikka usinamalt ja virgemalt, et sinna istutada lopsakaid, elujõulisi aatetaimi.

Kõik see lubab ennustada, et tulevikus tegevus meie sõjakirjanduslisel põllul järkjärgult muutub elavamaks ja viljakamaks.

Selleks jõudu!

Taktikalise ülesande lahendus.

„Brigaadi rännaku korraldamine“ (v. „Sõdur“ nr. nr. 3 ja 6 s. a.).

R. Tomberg.

(Lõpp).

Et rännakutel väeosade jõudu kokku hoida, peavad rännakud kõige suurema hoolega ette valmistatud ja täpselt läbi viidud olema. Ühe kolonni hiljaksjäämine võib takistada terve brigaadi liikumist, asjata ootamisi ja seega väsimust tekitada. Rännakute ettevalmistamise ja läbiviimise töö lasub juhi õlgadel, kuid eriti rännakute läbiviimisel paljude üksikjagude korraldamine jääb staabi hooleks.

Vaatleme milles seisab siis juhi, s. o. brigaadiülema osa rännaku korraldamisel ja missugune osa tööst jääb staabiülema hoolde.

Iga sõjaväelise tegevuse aluseks on juhi otsus. Selle otsuse tegemiseks on temal aluseks saanud ülesanne ja olukord. Käesolevas artiklis vaatleme ainult, missugused küsimused peab juht ise otsustama rännaku läbiviimiseks antud konkreetse ülesande piires; need on:

- 1) Väeosade asetused uues puhkuse rajoonis.
- 2) Üldine rännaku korraldus ja väeosade liikumise järjekord.
- 3) Väljaastumise või rännaku lõpetamise aeg.
- 4) Teed, mida kasutada rännakul.
- 5) Erilised ettekirjutused rännaku kaitse jne. kohta.

Ning tema otsus väljenduks järgmiselt:

1) Brigaadil üle minna öise rännakuga Plessi km. — Meremäe — Poksa — Serga — Ulaskova rajooni.

2) Peale rännakut väeosadel asetuda:

1 jalaväe rügement — Mihailovo — Serga — Palante rajooni.

1 jalaväe rügement — Merina Gora — Meremäe — Poksa rajooni.

1 kere strkv. grupp — Ulaskova külasse.

1 kerge strkv. grupp — Möldre külasse.

Raske strkv. grupp — Kalatševa külasse.

Eskadron — Kuksinova taludesse.

3) Väeosad liiguvad iseseisvate rännakolonnidena järgmises järjekorras: jalavägi, suurtükivägi, eskadron ja soomusautod.

4) Rännakuliikumine korraldada nii, et kõik väeosad oma kohtadel oleksid hiljemalt kell 0630.

5) Rännakuks kasutada teid: 6. rügemendil Lindora — Kapera — Möldre — Plessi km. teed. Teistel väeosadel (välja arvatud raske suurtükiväe grupp ja soomusautode rühm) Utra — Loosi — Kagu — Kapera — Plessi k.-m. teed. Raske suurtükiväe grupil ja soomusautode rühmal — Utra — Loosi — Vastselinna kirikumõisa — Vastselinna mõisa teed.

See otsus on aluseks staabiülema rännakülesande korraldamiseks, ning kõik rännaku üksikjagude korraldamine jääb staabiülema hooleks.

Brigaadiülema otsuse harutus (punktide järjekorras).

a) Paigunemine uues puhkuse rajoonis.

Väeosade asetused uues puhkuse rajoonis on esimene küsimus, mille peab otsustama brigaadiülem. Asetused praeguses rajoonis oli peamiselt tingitud raudteel mahalaadimise punktidest ja lahendamast korteritesse asetumisest. Kuna brigaadil uues puhkuse rajoonis on kästetud valmis olla kas pealetungi jätkamiseks või tagaajamiseks, siis siin paigunemine on taktikalistest nõuetest. Nii pealetungi jätkamiseks kui tagaajamiseks esimeses järjekorras on tarvis, et jalaväeosad võimalikult lähemal asuksid rindele ning kiiremalt võiksid tegevusse astuda. Teiselt poolt brigaadi uus asetused (8—10 km. kaugusel rindest) lubab oletada, et edaspidine liikumine ei sünni enam suurtena kolonnidena, vaid kujuneb lähenemise liikumiseks, kus väeosadel tuleb liikuda mitte üksikutel teedel, vaid hargnenuina teatud ribas (lähenemise riba), sellepärast ka rügementide asetused — üks põhjapool, teine — lõunapool, et valmis olla vastavas ribas lähenemise läbiviimiseks ida suunas.

Jalaväe järele esimeses järjekorras peaks kerge suurtükivägi rindele kõige lähemal asuma, et otsekohe ühes jalaväega valmis olla tegevusse astuma. I. kerge grupi paigutus Ulaskova vastab ülesseatud nõudmistele, kuna II. kerge grupp on jäetud Möldre külasse. Sellevastu aga raske suurtükiväe grupp paigutatud Kalatševa külasse. Raske grupi paigutus on tingitud ühelt poolt teedest, sest Vastselinna tee sõlm on brigaadil liikumiseks vaba ainult alates kella 0330 ja jääb vabaks kuni kella 0630 — brigaadi liikumise lõpetamiseni. Et kindel pole, kas sild üle Piusa jõe Möldre küla juures, samuti ka tee Möldre külast Plessi k.-m. kõlblik on raske suurtükiväe liikumiseks, ei või rasket gruppi paigutada Möldre külasse, sest brigaadi edasiliikumisel võib juhtuda, et tema teed üle Vastselinna kasutada ei saa.

Ka oli väekorpuse käsus ette nähtud brigaadi edaspidiseks tegevuseks kas pealetungi jätkamine või tagaajamine. Tagaajamisel aga võivad suurt kasu tuua 42"-lised kaugelelaskjad suurtükid, seepärast tuleb raske grupp asetada rindele lähemale, et ta tarbekorral kiiremalt oleks tegevusvalmis.

Brigaadiüles otsuses ei olnud asukohta soomusautodele määratud. Et soomusautodel liikumine on raske väljaspool suuri teid, siis oleks soomusautode asetus Vastselinna mõisa Kalatševa tee ääres; kuna soomusautod esimeses järjekorras määratud on koostöötamiseks ratsaväega (luure, jälitamine jne.), siis tuleks neid paigutada eskadroni lähedusse, ja staabiülem otsustab soomusautode rühma asetada üksikuse tallu $\frac{1}{2}$ km idapool Plessi k.-m.

b) Rännaku üldine korraldus ja väeosade liikumise järjekord.

Artiklis „Rännak“ („Sõdur“ Nr. 3 s.a.) nägime et üks tähtis tegur rännakul oli rännakkiirus. Nii liig kiire kui ka üleliig aeglane rännakkiirus on väeosadele väsitav, sellepärast alati, kui olukord lubab, tuleb rännakkolonnid organiseerida ühtlase rännakkiirusega elementidest. Et aga ühel teel mitmesuguse kiirusega liikuvate kolonnide liikumistes takistusi ei tuleks, siis peavad kas kiiremini liikuvad osad varem välja astuma ja vähema kiirusega hiljem, või kui tarvilik on vähema kiirusega kolonnid ette lasta, siis kiiremini liikuvate kolonnide väljaastumise aeg vastavalt hiljem määrata.

Käesoleval juhul brigaadiülem otsustab jalaväe, s. o. kõigeaeglasemalt liikuva väeosade, kõige varem liikuma panna. Uuest paigunemise rajoonist võib brigaadil juba 19 okt. tulla edasi liikuda ja sellepärast on soovitam, et jalaväe osad, kellele rännak kõige väsitavam, varemalt uude puhkuse rajooni jõuaks ning et veel enne võimaliku liikumise jätkamist välja võiks puhata. Ka on jalaväe paigutamise uues puhkuse rajoonis öösi pimedas hõlpsam, kui suurtükiväe ja ratsaväe paigutamine, seepärast soovitavam, et suurtükiväe ja ratsaväe osad veidi enne valget kohale jõuaks ja koidikul paigutuse lõpetaks.

c) Väljaastumise aeg.

Brigaadiülem ei määranud mitte väljaastumise aega, vaid kunas liikumine peab olema lõpetatud. Ainsast pilgust brigaadi praeguse asetuse rajooni ja uue rajooni peale on küllalt selge, et uues rajoonis palju raskem on väeosi ära mahutada ja vaevalt kõik osad ulualust leiavad, mispärast on soovitatavam väeosi endisest puhkuse rajoonist, kus paigunemine palju lahedam, hiljem välja saata.

See nõue näib otsekohe vastolus olevat eelpool üles seatud nõudega, et jalaväeosad varem uuele kohale jõuaks. Kuid eelmine nõue ei olnud absoluutne, vaid ainult relatiivne teiste väeosadega.

d) Rännakteed.

Käesoleval juhul, kus taktikalised nõuded rännaktee valikul vähe mõõduandvad, oleks

brigaadiülem oma otsuses võinud ka rännakteed määrata jätta, jättes selle staabiüles hooleks. Kuna teada on väeosade praegune ja uus asetusrajoonid, siis rännakteed kujunevad juba iseenesest. Vaatleme siiski lähemalt teede valikut. Brigaadil on öieti üks rännaktee, s. o. tee Nr. 1, kuna tee Nr. 2 ainult alguses erineb tee Nr. 1-st, siis aga tee Nr. 3 kuni Kagu küalani on üks ja seesama tee Nr. 1-ga.

Väeosadele, kes asuvad brigaadi paigunemise rajooni lääneosas, on loomulikuks teeks Nr. 1, kui kõige parem ja lühem. Küsimus võib ainult tekkida 6 rüg. liikumise tee kohta. Kuna sillad üle Piusa Jekšino'st (excl.) Tamme'ni (incl.) ei võimalda vooride ülekäiku, siis võiks ainult kasutada Jekšino silda. Lindorast üle Käo ja p. 58,6 on külavaheteed katkestatud punktiirjoonega. See punktiir läheb üle soise heinamaa ja selletõttu see teosa on sügisesel ajal peaaegu läbipääsmata vooridele. Võiks veel kaaluda silla ehitamist üle Piusa Tamme juures: esiteks pole selleks enam küllalt aega, teiseks — külavaheteed üle Härma ja Täglova lähevad läbi terve rea külade (skeemil näidatud ei ole), metsade, paljude kõverustega, mis öisel rännakul tunduvalt raskendavad liikumist. Jõu kokkuhoidmise mõttes on isegi jalaväel kasulikum teha mõni kilomeeter rohkem heal teel, kui tarvitada lühemat ja halvemat teed.

Nüüd vaatleme kas brigaadil on üldse vaja mitut teed liikumiseks. Kõigepikem rännak tuleb teha 9. rügemendil ja 6. raskesuurtükiväe grupil, kelle rännakkestvus on 6 tundi. Lisame siia juurde veel brigaadi kolonni läbimineku aja (2 jalav. rüg. à 1 tund 20 minutit, 3 suurtkv. gruppi à 15 minutit, eskadron, brigaadi staap, soomusautode rühm à 5 minutit), s. o. 3 tundi 40 min. ehk ümmarguselt 4 tundi, siis kogu brigaadi rännaku kestvus ühel teel oleks 6+4, s. o. 10 tundi. Brigaadil on aga kasutada rännakuks 18 okt. kell 1800 kuni 19 okt. kella 0630, s. o. 12 $\frac{1}{2}$ tundi, seega võib brigaadi rännak vabalt sündida üht teed mööda. Oleks öö pikkus näiteks olnud 8 tundi, siis paratamatult brigaadil oleks tulnud valida kaks teed, kuna rännakuks ühel teel kulub 10 tundi.

Seega alates Kaperast üle Möldre — Plessi km. kõik väeosad (välja arvatud rakse suurtükiväe grupp ja soomusautode rühm) liiguvad üht teed mööda.

Kuna rännak sünnib rindel asuvate väeosade katte all, siis erilist rännakkaitset vaja ei ole. Samuti pole vaja erilist õhukaitset, kuna vihmase ja pimedana (noorkuu) oktoobriöö tõttu vaenlase lennukite tegevus raskendatud.

Rännaktabeli harutus.

Brigaadiüles otsus sisaldas pea erandita kõik, mis rännakkäsus vaja oli ütelda. Staabi-

Vabaduse Risti kavalerid.

Kapten Johan Mõttus.

Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Johan Mõttus sündis 1. XII 1892. a. Pärnumaal. Üldhariduse sai Kurgjõe Põllutöö instituudis Soomes ja sõjalise — 2. Irkutski lipnikkude koolis ning Sv. Üh. Õ. ohvitseride täienduskursustel.

15. IX 1915. a. astus vabatahtlikult Vene sõjaväkke, — 172. jal. tagavara rüg-ti. 16. III 1917. a. saadeti 2. Irkutski lipnikkude kooli, mille 17. VIII. s. a. lipnikuna lõpetas. Selle järele teenis 190. jal. tagavara rüg. ning võttis 1917. a. oktoobris Moskvast võitlustest enamlaste vastu vabatahtlikkude salgaga osa. Tuli 1. XII 1917. a. üle 2. Eesti jal. rüg., kus teenis kuni 12. III 1919. a., mil demobilisatsiooni puhul lahkus teenistusest.

Eesti Vabadussõja algul, 1918. a. 15. novembril määrati Mõisaküla komandandiks. 19. dets. s. a. viidi üle 2. jal. rüg., mille koosseisus 24-st XII. 1918. a. kuni vaherahuni osa võttis sõjategevusest, esiti nooremohvitserina, kompanii- ja jalaluurajate komando ülemana. 25. IV 1919. a. sai lahingus Kõo küla juures haavata. Kõo ja Pogiblovo külade juures lahinguis üles näidatud vahvuse eest annetas Vab. Valitsus temale II l. 3. j. Vab. Risti. Ülendatud: 7. nov. 1919. a. — alamleitnandiks; 30. apr. 1920. a. — leitnandiks ja 24. veebr. 1924. a. — kapteniks. 1. juunist 1926. a. saadik 2. jal. rüg. majandusülem; üle viidud majandus-administratiiv kutseliiki.

Peale II l. 3. j. Vab. Risti on kapten Johan Mõttusele Vab. Valitsuse poolt annetatud veel tasuta maa normaaltalu suuruses, rahaline autasu ja Vabadussõja mälestusmärk.

Kapten Karl Kask.

Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.

Karl Kask sündis 28. nov. (v. k.) 1891. aastal Narvas. Üldhariduse sai Narva linna kõrgemas algkoolis, Tartu H. Treffneri ja Tallinna Nikolai gümnaasiumis, mille 1913. a. lõpetas. Selle järele õppis Peterburi üli-, kooli füüsika-matemaatika teaduskonnas. Sõjalise hariduse sai 3. Peterhofi lipnikkude koolis.

26. VII 1916. a. võeti üliõpilasena Vene sõjaväe teenistusse ja saadeti Peterhofi 3. lipnikkude kooli, mille sama aasta 9. XII lipnikuna lõpetas. Selle järele teenis 64., 50. ja 16. jal. tagavara rügementides ja 418. Aleksandrovi jal. rügemendiga võttis osa sõjategevusest lõuna-lääne rindel kuni Vene sõjaväe lõpliku lagunemiseni, mil alamleitnandi aukraadis tuli kodumaale.

Eesti Vabadussõja algul astus Eesti kaitseväkke. Võttis osa sõjategevusest enamlaste vastu kuni Vabadussõja lõpuni, teenides Järvamaa kaitsepataljonis ja 7. jal. rüg., alguses noorema-ohvitserina, hiljem kompaniülemana. 5. nov. 1919. a. Šahnitsõ küla vallutamisel üles näidatud vahvuse eest annetas Vabariigi Valitsus temale II l. 3. j. Vab. Risti. 24. veebruaril 1924. a. ülendati kapteniks, vanusega 1-st dets. 1917. a.

Praegu teenib 2. jalaväe rügemendis kompaniülemana.

Peale II l. 3. j. Vab. Risti on kapten Karl Kask'ile Vabariigi Valitsuse poolt annetatud veel rahaline autasu, tasuta normaaltalu, õigus priikooli samiseks ja Vabadussõja mälestusmärk.

Vabaduse Risti kavalerid.

Läti 4. Volmari polgu
virsseržant (veltveebel) Kalninš.

Sündinud 10. veebruaril 1898. a. Kõõni vallas Rühja lähedal. Ilmus Tartu, Volmari polku teenistusse 25. veebruaril 1919. a. Vabadussõjast osa võtnud Volmari polgu koosseisus 28-dast märtsist 1919. a. peale kuni sõja lõpuni, kaasa tehes sõjakäigu läbi Vidzeme, Kurzeme ja Latgale. Sai haavata kaks korda. Lahingus üles näidatud vahvuse eest annetatud Eesti II liigi 3. järgu Vabadusrist; peale selle Eesti ning Läti sõja mälestusmärgid. Teenib praegu Volmari polgus.

Läti 4. Volmari polgu
virsseržant (veltveebel) Buš.

Sündinud 9. jaan. 1895. a. Valgas. 1916. aasta algul Vene sõjaväest üle toodud Läti tagavarapataljoni Tartus. 1917. aasta algul määratud 4. Vidzeme Küti-polku, kus teenis kuni enamlike pöördeni. 1919. a. veebr. ilmus Tartu, Volmari polku, mille koosseisus kaasa tegi lahingud Alu ja Möniste juures. Lahingutest Landeswehri ja Bermondti vastu võttis osa Võnnu polgu koosseisus, kuhu jäi kuni sõja lõpuni. Peale sõja Volmari polku tagasi tulnud, kus teenib seni ajani. Lahingutes üles näidatud vahvuse eest annetatud Eesti II liigi 3. järgu Vabadusrist ja Läti Karutapja ordu aumärk; peale selle Eesti ning Läti sõja mälestusmärgid.

ülema hooleks jäävad nüüd üksikasjad korraldada, s.o. liikumise tabel kokku seada, teed väeosade vahel ära jagada, lähtepunktid valida, väljaastumise kellaajad määrata, anda erilised ettekirjutused liikumise suhtes jne.

Kõigetähtsama osa neist andmetest kujutavad väljaastumise kellaajad, ja nende väljaarvamiseks kõigekasulikum on tarvitada graafilist meetodi. Iga rännaktee jaoks tuleb kokku seada eri graafika. Eelmises numbris ruumi kokkuhoidmise mõttes oli tee Nr. 1 ja Nr. 2 graafika ühtlustatud. Samuti piltlikkuse mõttes tee Nr. 3 graafika peale paigutatud ratsa eskadroni liikumine (teelt Nr. 1); seal näeme, et eskadron Jurga juurest algab liikumist ligi tund aega hiljem, kui sealt läbi läheb raske suurtükiväe grupp ja siiski oma suurema liikumise kiiruse tõttu jõuab Plessi k.-m. enne

suurtükiväe gruppi. Graafikal ristuvad mõlemate üksuste liikumised, kuid alates Kagu külast, sünnib eskadroni liikumine teist teed mööda ja selletõttu nende kolonnide kokkupõrkamist karta ei ole.

Täpsete kellaegade väljaarvamiseks toimetame järgmiselt (v. graafikud „Sõdur“ Nr. 6).

Kuna igasugune liikumine peab lõpetatud olema kell 0630, ja brigaadiülem otsustas kiirelt liikuvad osad kõige hiljem välja saata, siis laseme soomusautode rühma kui kõige kiirema liikumisega kõige viimasena kohale tulla. Et liikumine peab kell 0630 olema lõpetatud, siis, jättes võimaliku hiljaksjäämise peale veel 15 m., soomusautode rühm peab Plessi k.-m. jõudma kell 0615. Soomusauto rühma lähtepunktist Jurgast on Plessi k.-m. 17 klm.,

sõites 10 kilm. kiirusega tunnis, läheb 1 tund ja 40 min.,; lisades veel kolonni läbimiseks 10 minutit juurde, seega peavad soomusautod lähtepunktist välja astuma kell 0425.

Järgmine vähema kiirusega oleks eskadron, siis kerged suurtükiväe grupid. Kuid raske suurtükiväe grupp võib kasutada ainult teed Nr. 3 (teederistilt lõuna pool Vastselinna kirikumõisat) alates kell 0330, siis ei saa seda gruppi välja saata olenevalt teistest gruppidest, vaid teiste liikumise aeg on rippuv raske grupi liikumisest.

Et soomusauto rühm jõuab Plessi k.-m. kell 0615, siis selleks ajaks peab raske suurtükiväe grupi saba sealt läbi olema läinud. Jättes vabaks veel 30 minutit, laseme raske grupi kolonni saba läbi minna Plessi k.-m. kell 0545, seega kolonni pea kell 0530. Grupil on liikuda 25 kilom. ehk 4 kilom. tunni kiirusega 6 tundi 15 min., seega peab kolonni pea lähtepunktist — Utrast — välja astuma kell 2315. Ehitades graafika näeme, et kolonni pea jõuab ka teederistile lõuna pool Vastselinna kirikumõisat kell 0330. Kuna kerge suurtükiväe grupp Nr. 2 liikumise kiirus on suurem kui raske suurtükiväe grupi liikumise kiirus, siis peab kerge suurtükiväe grupi saba Utrast läbi läinud olema enne, kui sinna jõuab raske suurtükiväe grupi pea, s. o. enne kella 2315; jättes vaba aega kolonnide kokkupõrgete ärahoidmiseks 15 minutit, seega II. kerge grupi kolonni saba peab Utrast läbi minema kell 2300 või kolonni pea kell 2245. Sarnaselt edasi arutades leiame kõikide kolonnide väljaastumise ajad.

Toome mõned näited selle graafika tululikkuse selgituseks. Nii näiteks: brigaadiülem tahab teada, kunas II suurtükiväe grupi kolonni pea jõuab Loosi mõisa, siis ainus pilk graafikale näitab, et kell 2420; või brigaadi-

ülem vajab teadet, kus on 9 rüg. kolonni pea kell 2320, siis leiame graafikalt, et 9 rüg. kolonni pea kell 2320 jõuab Kapera külasse. Need ülevaatlised andmed on väga tähtsad, kui on tarvis risti üle rännaktee lasta mõni teine kolonn jne.

Mõni sõna veel brigaadi käsu väljaandmise aja kohta. Brigaadi käsk on välja antud kell 1445. Kuna väekorpuse käsk võis brigaadi jõuda kell 1300, siis aeg 1 tund 45 min. brigaadi käsu väljaandmiseks näib liig lühikesena. Kuid hästi välja õpetatud, kogenud staabi kooseisu ja töö jaotuse juures, kui kõik on ette valmistatud, peaks selle aja jooksul sarnane lühikene käsk valmis saama. See kriipsutab omakorda alla vajadust, et korpus omad käsud brigaadile saadaks 2 eksempl., et sel ajal, kui staabiülem ühe eksemplariga brigaadiülemaale ettekande teeb, teine eksemplar jääks operatiivjaoskonda, kus selle põhjal mitmed ettevalmistuse tööd, isegi osaline käsu redaktsioon enne brigaadiülema lõplikku otsust võiks alata.

Lõpuks juhin veel kord auväärt lugejate tähelepanu sellele, et käesolev lahendus ei kujata mitte mingisugust „taktikalist retsepti“ rännakliikumiste korraldamiseks, vaid selle lahenduse eesmärk oli ainult pakkuda lugejatele materjali mõtlemiseks ja iseisvaiks võrdlusiks.

* * *

Õiendus.

„Sõduris“ nr. 6 s. a., lhk. 127. Rännakliikumise tabelis p. 2-le 7. lahtris (Kolonni saba) vastab kellaaeg 2220, peab olema „2020“; lhk. 128. graafikal on: „9. jalaväe rüg., 6 jalav.rüg.“, peab olema: „6. jalaväe rügem., 9. jalaväe rügement“.

„Ilmasõda, nagu mina seda nägin“.

Meie Kindralstaap sai Ungari kuninglikult sõjaarhiivi juhatajalt Ungaris ertshertsog Josephi äsja ilmunud teose „Ilmasõda, nagu mina seda nägin“ I raamatu. Teose väljaandjaks on Ungari teaduste akadeemia.

Ungari kuninglik sõjaarhiiv soovib, et Eesti sõjakirjandus vaatlaks ja hindaks saadetud raamatut. Sellega soovib ka Ungari sõjaarhiiv luua sidet Eesti sõjakirjandusega.

Ilmasõda on palju käsitletud. Kuid senised uurimused, eriti mis valgustavad end. Austria-Ungari sõjaväge, kannatavad selle all, et nad ei arvesta Austria-Ungari sõjaväe rahvuslise koos-

seisuga. Ertshertsog Josephi teos on esimene, kus vaadeldakse Ilmasõja sündmusi rahvuslikust vaatevinklist. Ertshertsog Joseph oli alati suur ungarlaste sõber. Ilmasõjas oli ta ungarlastest koosnevate väeüksuste juhataja. Ta kirjeldab meile piltlikult end. Austria-Ungari sõjaväe tugevaid ja nõrku külgi. Ta maalib meile kaasakiskuvalt Ilmasõja kangelasi — ungarlasi.

Raamatu välimus on meeldiv. Tal on rikkalikud lisad. Teos on kokku seatud ertshertsog Josephi päevaraamatute, ametlikkude aktide ja isiklike mälestuste põhjal.

Autor toonitab eelsõnas, et veel pole tulnud aeg täieliseks katte tõstmiseks kõikidelt Ilmasõja sündmustelt. Kuid käesolev aeg on siiski küps tõetruu pildi andmiseks sellest, mis tema ise Ilmasõjas nägi ja mida ta kaasa elas.

Teose suur väärtus peitub selles, et kõik isiklikud muljed on täiendatud dokumentaalsete andmetega, väljavõtetega operatiiv kirjavahtusest, taktikaliste käskudega jne. Selletõttu on tast kujunenud määratu ajalooliste andmete allikas ungarlastele ja eriti Ungari sõjaväele.

End. Austria-Ungari sõjavägi koosnes paljudest rahvustest. Välismaalased tundsid seda vähe. Missugusest rahvusest koosnes teatud väeosa või suurem üksus, oli neile enam-vähem tähtsusetu. Ja sellest järgneki palju sihilikku ülekohut mõnele rahvusele, eriti ungarlastele.

Ertshertsog Joseph toob esile ungari rahva suuri teeneid ja kannatusi Ilmasõjas. Ta selgitab ungarlaste osa Ilmasõjas, mille tagajärjena Ungari kärbiti ja lõhuti. Ertshertsog Joseph, kui endine väejuht, loeb oma aukohuseks püstitada Ungari kangelastele mälestussamba, mida nad auga väärivad.

Arvesse võttes teose suurust võime vaid lühidalt refereerida I raamatu peatükke ja ainult sõjalisest vaatepunktist.

Mobilisatsioon ja koondumine.

Austria-Ungari diplomaadid püüdsid sõda lokaliseerida ja kõrvaldada Euroopa tulekahju. Serbiale antud ultimaatum ei andnud süiski rahuldavat vastust. 25. juulil 1914 a. korraldati osaline mobilisatsioon, mis oli sihitud ainult Serbia vastu. Selle mobilisatsiooni alla kuulus VII korpus: üks õehhi, üks kroaati, üks austria ja kolm ungari diviisi. Balkani rindele koondumine algas 30. VII. neljal raudteeliinil.

Selle mobilisatsiooni tagajärjeks oli Venemaa sõjakuulutamine Austria-Ungarile. 31. juulil kuulutati Austria-Ungaris välja üldine mobilisatsioon. Serbia muutus kõrvaliseks sõjaväljaks. Esile kerkis tähtsam ülesanne: siduda Venemaa kuni Saksamaa purustab Prantsusmaa ja saadab oma vabad jõud Austria-Ungari sõjaväele abiks. Tuli üle minna osaliselt mobilisatsioonilt üldisele mobilisatsioonile. 2. armee koondumine Serbia rindele tuli seisma panna ja seda suunida Vene rindele. Venemaa vastu oli vaja koondada kõik vabad jõud, et olla kiirelt lahinguvõimeline ja purustada Vene vägesid kiire löögiga nende koondumisel. (Osalise võidu printsiip). Oli tarvis võita aega Vene ülevõimu ees.

Sõjaväe liikumisosakonna ülem ei võtnud vastutust oma peale, et Serbiasse veerevat 2. armeed ta plaanikindlal liikumisel peatada ja Venemaa vastu suunida. Ta kartis, et kord alustatud kavakindl masside-transport satub segadusse ja ummistab kõik Austria-Ungari

raudteed. Liikumisosakonna ülem nõudis, et 2. armee teostaks esiteks kord alustatud liikumise Serbiasse ja alles selle läbiviimise järele üle viidaks juba uue liikumisplaani järgi Vene rindele. Sõjaväe kõrgem juhatus alistus sellele ja 2. armee veeres Serbia rindele. Ta suhtes tehti korraldus, et teda seal ei kasutata, vaid veetakse varsti Vene rindele.

Selles peitubki ebaedude põhjus Serbia rindel sõja algul. Balkani sõjavägede juht kindral Potiorek mõtles teisiti. Ta ihkas purustada serblasi maksku mis maksab kuni 2. armee viibib Serbia rindel. Algasid läbirääkimised ülemjuhatusega 2. armee ajutise kasutamise asjus ja lõpuks kasutatigi osa 2. armeest Serbia rindel, muuseas 31. ertshtersog Josephi jalaväe diviis, mis koosnes ungarlastest.

Esimene kallaletung Serbiale ei olnud ei üksmeelne ega järjekindel. 2. armee Donau-Save joonel oli tegevuseeta pealtvaataja. Ka siis ootas ta kohal, kui serblased peksid Austria-Ungari 5. armeed. Lõpukokkuvõttes ei teinud 2. armee Serbia rindel midagi ja jõudis hiljaksjäämisega Vene rindele. Ta 135 pataljoni, 43 eskadroni ja 56 patareid ei kasutatud ei õigel ajal ega õigel kohal.

Kindral Potiorek arvestas asjata 2. armee viibimisega Serbia rindel. Oli ju Serbia rinne peale Venemaa sõjakuulutamist täiesti kõrvaline. Seda toonitas keiser Vilhelm keiser Franz Josephile omas telegrammis. Ta kirjutab: „Serbia etendab kõrvalist osa ja nõuab ainult hädalisemaid kaitseabinõusid“.

Huvitavalt ja piltlikult kirjeldab autor Austria-Ungari sõjaväe esimest kallaletungi Serbiale, üleminekut Save jõest ja sellele järgnevat taganemist. 2. armee IV. korpuse mõttetult edasitagasi pildumine näitab, kui saamatu ja jõuetu oli kõrgem väejuhatus. Kindral Tersztyánszky, IV. korpuse ülem, sai 20. augustil 1914 aastal kaheksa erikäsku ja neist oli neli erilistelt kõrgematelt instantsidelt. Kõrgema juhatus keelulise organisatsiooni tõttu alluski ta korruga neljale instantsile. Kõrgema juhatus peata-olek sünnitas segadust ja tumestas meeoleu väeosades juba sõja algul. Tekkis mulje, et kõrgemal juhatusel puudub kindel tahe, otsustamisvõime ja selgus olukorras. Väeosad võitlesid vahvalt, kandsid suuri ohvreid, täitsid truult antud ülesandeid, kuid pidid ikka taganema. 31. diviis võitles tolajal IV korpuse koosseisus.

Lembergi lahing ja taganemine Karpaatidesse.

Vene rindel tuli Austria-Ungari sõjavägedel jõudu katsuda suurte ja arvuliselt üle olevate Vene armeedega. Keskriikide kõrgem väejuhatus kalkuleeris enne sõda, et Vene armeed, olles seotud Vene riigi maaala suurusega ja viletsa raudteevõrguga, lõpetavad oma mobilisatsiooni ja koondumise palju hiljem, kui Austria-

Ungari. Oldi kindel, et pool nõrgem, kuid hea Austria-Ungari sõjavägi suudab kinni hoida venelasi, kuni läänerindel on sõjasaatus otsustatud ja sakslased oma vabanenud jõud toovad idarindele. Aga Venemaa oli Ilmasõja eel teinud suuri edusamme. 1914 aasta kevadel korraldatud Vene katsemobilisatsioon ja teised salajased ettevalmistused röövisid Austria-Ungarilt ta suhtelise üleoleku juba sõja algul.

Kui kõrgem sõjaväe juhatus seda taipas, otsustati päästa, mis veel võimalik. 2. armee ja muude täiendusvägede tulekut rindele ei jõutud enam oodata. 1. ja 4. armeele anti käsk tungida kallale Vene vägedele, mis koondusid Bugi ja Visla jõgede vahel. 3. armeele anti ülesanne suruda tagasi venelasi, kes tungisid juba Ida-Galiitsiasse.

Tol ajal kui kindral Dankli 1. armee võidurikkalt Lublini alla tungis ja kindral Auffenbergi 4. armee venelasi Bugi jõe taha surus, purustasid Vene 3. ja 8. armeed Austria-Ungari pealetungivate vägede tiivakatte: kindral Brudermanni 3. armee ja kindral Kõvessi armeegrupi.

Serbia rindelt pärale jõudnud 2. armee paigutati 3. armee paremale tiivale, kes Lembergi eel uuesti positsioonile asus.

Vene 3. armee jälgis Austria-Ungari 3. ja 2. armeed Lembergini. 3. armee taganes Lembergist, 2. armee koondus Dnjestri jõe põhjapoolsele kaldale: Gródek-Komarni-Rudki rajooni. 7. septembril anti käsk 2. armeele tungida Lembergi peale. Selles operatsioonis tegutses hiilgavalt 31. ungarlaste diviis. Ta sundis venelasi Horozanna juurest taganema ja lähenes juba Lembergini, kuid lõunapool Lembergi sai rängalt lüüa üleolevate Vene jõudude poolt.

11. septembril katkestakse suur lahing Lembergi all ja 2. Austria-Ungari armee taganeb alguses üle Sambori jõe, hiljem Karpaatidesse, Dukla mäekäikude taha.

Sel ajal algas Austria-Ungari sõjaväes hirmus kolera epidemia, mis nõudis palju ohvreid.

1. oktoobriliikus 31. ertshertsogi diviis Uzsoki mäekäikude juure, et võita tagasi tähtsamaid väravaid Ungarisse, mis olid juba osaliselt venelaste võimuses.

Uzsoki mäekäikude tagasivõtmine, edasiliikumine Turka peale.

Lembergi lahingu järele marssisid viis Vene armeed taganevate Austria-Ungari vägede kannul Visla ja Karpaatide vahel. 7. Vene armee tungis Karpaatidesse, et murda Ungarisse.

31. diviis, Tersztyászky armeegrupis, võitles ennastalgavalt üleolevate Vene vägedega Uzsoki, Ostry ja Turka all ning tungis kord kuni Stary Samborini (1.—9. oktoobrini 1914 aastal).

Võitlus Stary Sambori all, taganemine Turka peale.

Need võitlused olid 31. diviisile ühed raskemaid. Kogu aeg oli laskemoona puudus, kolera epidemia ei raugenud. Komaniid sulasid. Meeste arv kompaniides oli 80—100. Sellepeale vaatamata ei taganenud ungarlased Stary Sambori alt enne, kui venelased purustasid naabred ja tungisid selja taha.

Liikumine Drohobyczi peale, taganemine Siankasse.

31. diviisi täiendati. Diviis liikus Drohobyczi peale, mis vallutati. Kuid jälle oli diviis sunnitud taganema Turka alla. Selle järele paigutati diviis vagunitesse ja viidi Preisi Sileesiasse (25. oktoobrist kuni 2. novembrini 1914 aastal).

Vene Poolas, võitlus Novoradomski all; ertshertsog Joseph nimetatakse VII. korpuse ülemaks, mis koosnes ungarlastest.

Vene suurvürst Nikolai Nikolaevitšil läks korda luua kolmest armeest vahetu rinne Vene Poolas. See masside rull veeres Breslau suunas Preisi Sileesiasse. Mõlemad idarinde vägede ülemjuhatajad — feldmarssal ertshertsog Friedrich ja feldmarssal Hindenburg — palusid abi Saksa kõrgemalt väejuhatuselt. Seda ei saadud, sest tol ajal arenes suur lahing Yperni all.

Feldmarssal Hindenburg oli sunnitud võtma rindelt 9. Saksa armee ja suunima selle venelaste paremale tiivale. 9. armee äraviimisega tekkis rindel tühjus, mida pidi täitma Austria-Ungari 2. armee.

Järk-järguliselt pärale jõudvad Austria-Ungari 2. armee osad liikusid ööd ja päevad 9. Saksa armee asemele, tehes kiirränakuid igasuguse ilmaga ja kõige raskemates tingimustes.

31. diviis liikus Novoradomski alla, kus kohtas Vene kaardiväe diviisiga. Selle võitluse ajal nimetati diviisi ülem ertshertsog Joseph VII. „Ungari Temesvári“ korpuse ülemaks.

Positsioonsõda Karpaatides; Dukla.

Ilmasõja eel tehti Austria-Ungari ja Saksa väejuhatusel vahel leping, mille järgi kuue nädala pärast, arvates esimese mobilisatsiooni päevast, tuuakse suuremad Saksa väeosad idarindele. Kuus nädalat möödusid 12. septembril. Aga Marne'i lahingu kurb tagajärg sidus Saksa sõjaväe läänerindele ja Austria-Ungari sõjaväe kõrgem juhatus ei võinud enam loota suuremat Saksa abi.

Algas teine Saksa-Austria-Ungari vägede ühine kallaletung idarindel. Saksa 8. armee sai ülesande kaitsta Ida-Preisimaad. Saksa kindral Woyrschi armeegrupp, Austria-Ungari 2. ja 1. armee pidid siduma Vene kolme armeed Poolamaal, Saksa 9. armee sai ülesande haarata venelaste paremat tiiba ja Austria-Ungari 3. ja 4. armee — venelaste vasakut tiiba. Algu-

ses oli edu mõlematel tiibadel, kuid 20. novembril tuli seisak.

Selle kallaletungi vältel oli ungarlaste VII. korpusel ülesanne kaitsta Karpaatide üleikäike. Korpus kuulus 3. armee koosseisu.

3. armee koosseisu kuulus veel IX. čehhide korpused. Aga seda loeti täiesti võitlusvõimetuks; čehhid läksid üle vaenlase poole ka vähemate kallaletungide juures.

VII. (ungarlaste) korpused võitles väga raskes olukorras Sztropkó all. Korpuse komandör, ertshertsog Joseph võitis kiirelt ungarlaste südamed ja suutis neid kestvalt vaimustada. Teda kutsuti isaks.

Kallaletung üle Dukla edenes, jõuti välja Krosnóni. Kaotused olid väga suured. Oli väeosi, mis kandsid üle 50% kaotusi. 25. novembrist kuni 29. detsembrini 1914 aastal seisis 3. Austria-Ungari armee vastu kolm korda rohkem venelasi. Austria-ungarlaste oli 40 tuhat, venelasi 120 tuhat. Ungari korpused tuli võidelda kõige raskemais tingimuses.

Tali Karpaatides.

Vene massid pandi küll seisma Lääne-Gaaliitsias, kuid alatasa oodati venelaste kallaletungi Ungarisse.

Austria-Ungari diviisid olid kokku sulanud. Diviiside kaitsejooned olid veninud pikaks. Alaliselt võis karta venelaste kallaletungi üle Dukla, kust viib lähem tee Budapesti. Sellega oleks venelased ümber haaranud kõik Austria-Ungari väed, mis võitlesid Karpaatides.

Ungarlaste korpused paigutati tähtsamale punktile. Temast olenes ka naabrite saatus.

Suur Lihavõtte-lahing Karpaatides.

23. märtsil 1915 aastal langes Przemyśl venelaste kätte. Põhjuseks oli toidumoonu puudus ja nälg.

Vene püramisarmee vabanes. Karpaatides võitlevad venelased said ootamatult suuri abi-

vägesid. Austria-Ungari 3. armee pidi nüüd kaitsma omi seisukohti Dukla all kahekordse visadusega.

Sel raskel silmapilgul palus ülemjuhatus abi Saksa väejuhatuselt. Seal saadeti abiks 3 diviisi kindral Marvizi juhatusel. Sakslased paigutati ungarlaste korpuse kõrvale. Venelaste pealetungid löödi tagasi. Ungarlaste korpused muutus kogu 3. armee uhkuseks.

Gorlice.

Aprilli lõpul liikus Saksa 11. armee (8 diviisi) Gorlice-Gromnik rajooni, et koos Austria-Ungari 4. armeega murda venelase seisukohti ja sundida Vene 3. ja 8. armeed Karpaatidest taganema. Austria-Ungari 3. armee aitas sellega, et tungis venelaste kallale Saksa 11. armee paremal tiival.

Algas suur lahing, mille järelduks oli venelaste üldine taganemine.

Saksa ja Austria-Ungari raudne tahe murdis vene massid, mis olid imbunud Karpaatidesse, ehkki kandes suuri ohvreid ja mis püüdsid laskuda Ungarisse.

Ertshertsogi ungarlased sädelesid suures Karpaatide lahingus. Nad surusid välja vaenlase Ungari piiridest, ja jälgisid venelasi Sani jõeni (13. mai 1915 aastal).

Sel ajal muutus vahekord Itaaliaga ikka enam ja enam teravamaks. Lõpuks kuulutas Itaalia Austria-Ungariile sõja. Sõjakuulutamise eel viidi VII. ungarlaste korpused (22. mail 1915 aastal) Vene rindelt Itaalia rindele.

Sellega lõpeb teose esimene anne. Järgmised raamatud ilmuvad lähemas tulevikus.

Raamatu keel, stiili elavus ja loomutruu lahingute kirjeldus teevad ta väga huvitavaks. Ungaris on I raamat leidnud suure poolehoidu. Ka meil tuleks soovitada seda raamatut neile, kes soovivad tutvuda ungarlaste osavõtuga Ilmasõjast ja üldse Ilmasõja intiimkütljega.

R. Masing.

Sõjaväe gaasikaitse harjutused rahuajal.

D. Buxhoevden.

See on probleem, mida alles peale Ilmasõda tuleb välja töötada, sest selles ei ole sõjaväel mingisuguseid kogemusi. Tulevikusõjas tuleb kindlasti arvestada sõjagaasiga ja moodne sõjavägi peab varustatud olema mitte ainult kaitsevahenditega, vaid ühtlasi temaga ka hästi tuttav ja oskama ta käsitamist. Selleks peaks sõjavägi tihtipeale kõiki väli- ja riviharjutusi tegema maskides, ja nagu püssi, peaks ka gaasimaski alati kaasas kantama. Sõjaministeeriumi keemia-osakond on andnud välja raa-

matu „Ajutised juhtnöörid gaasikaitse maskide käsitamiseks“, milles on ette nähtud üksikud toimingud ja harjutused kindlaksmääratud käskluse järel. Kõik raamatus ette nähtud toimingud ja harjutused on väga tähtsad ja nende vastu ei saa palju vaielda, kuid näib, et üksikutele neist on liig vähe rõhku pandud ja teisest küljest mõnda neist tuleks veel täiendada.

§ 30. Inglise maski ja § 4. prantsuse maski kirjeldusosas on ette nähtud kiirtoiming: komandoga — „gaas“ — hing kinni pidada, mask

näole asetada jne. Siin peab suurt rõhku panema tegevusele „hing kinni pidada“, sest maski palgele asetamisel on ülitähtis, et hingamine selleks ajaks katkestataks. Niipea kui komando „gaas“ on antud või gaashäire on kuulda, peaks iga sõjaväelane instinktiivselt katkestama hingamise. Kümneks—viieteistkümneks sekundiks võib teha seda harjutusel julgesti. Sõjaväelane peab teadma, et hingamine maski palgele asetamise ajal on hädaohtlik. Selle harjutuse juures peaks hingamine täitsa katkestatama ja aeglast või mittesügavalt hingamist ei tohiks lubada mingil tingimusel. Ootamata võib sõjavägi tihedasse gaaspilvesse sattuda ja kange mürgi juures võivad juba mõned üksikud hingetõmbed ta rivist välja lüüa.

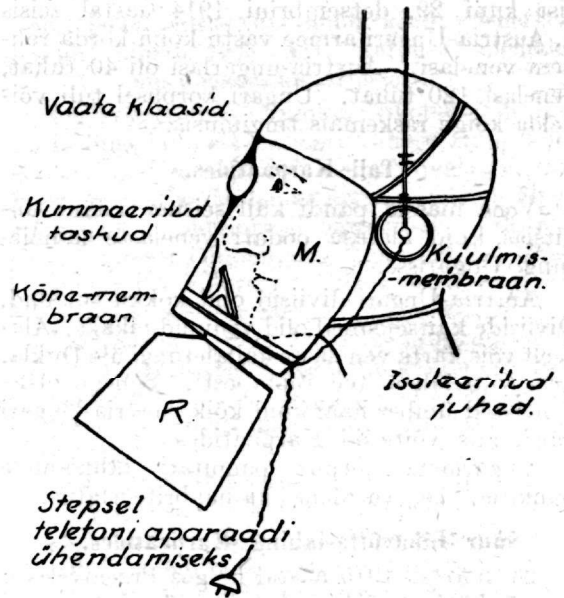
Siinjuures tuleb veel tähele panna seda, et sõjaväelased peale maski palgele asetamist mitte kohe sisse ei hingaks, vaid tugevasti ja võimalikult kaua puhuksid läbi respiraatori, et sellega suruda maski alla sattunud gaasi respiraatorisse. See on eriti tähtis prantsuse maskidel, mis ilma suuliseta.

Maski gaasist tühjendamine on ette nähtud § 35. iseäralisena harjutusena, kuid ei ole sealjuures tähendatud, et seda igakord tuleb teha maski palgele asetamise järele.

§ 36 on ette nähtud harjutus g, gaasi haistmine komandoga: „Haista gaasi“. Kas see harjutus on üldse vajalik? Kardan, et sarnane rahuaja harjutus toob sõjaajal, kus sõjavägi alati viibib gaasides, ainult kahju. Keegi heameelega ju maski ei kannaks, ja igaks soovib temast vabastuda võimalikult kiiresti. Olid juba Ilmasõjas sõjagaasid ilma lõhnata ja ilma maitseta, mis hingamise algul mingit mõju ei avaldanud. Sõdur aga, kes rahuajal sarnaseid harjutusi on teinud, hakkab sõjaväljal ka omaette „gaasi haistma“, ja juba alguses hingamisel midagi tundes, võtab maski maha. Sõdur ei tohiks sõjaväljal mingil tingimusel maski võtta maha oma äranägemise järele, ilma sellekohase loata ülema poolt. Et aga seda kindlasti läbi viia, peab sõdur teadma rahuagegsetest harjutustest, et ilma vastava loata ülema poolt ei tohi tema „gaasi haistmiseks“ maski liigutada.

§ 34. „Harjutus E, käskude andmine maskides“ on märkuses öeldud, et see harjutus on tähtis ainult ohvitseridele, allohvitseridele ja telefonistidele. Kahele esimesele liigile on harjutus kohane, kuid telefonistide suhtes ei tahaks seda õigeks tunnustada. Telefoniste ei tuleks üldse varustada hariliku kaitsevahendiga, nende jaoks peaks valmistama isesugused maskid, mis neile võimaldaks takistamatalt igal ajal telefoni juures töötada. Kui telefonist on sunnitud rääkima läbi maski, siis ei tule sellest ikka midagi välja, sest kõne vastuvõtja ei saa vististi ta jutust palju aru. Telefonistidel peaksid olema maskid, millel kõne membraan on ase-

tatud suu kohal maski sisse. Inglise „Box-Respirator“il“ on see raskem seada sisse, kuid prantsuse „RSC“ maskidel ei tohiks see küll sünnitada raskusi. Pole küll andmeid kas on teistes riikides telefonistidele isesugused maskid ette nähtud, kuid see ei põhjusta veel seda meil jätta tegemata. Juba Ilmasõjas aga valmistati telefonistidele erimaskeid, mis olid ühendatud kuulmis- ja kõnemembraaniga. Nii toob prof. Julius Meyer oma raamatus „Der Gaskampf und die chemischen Kampfstoffe“ 244 lhk. ülevõtte Vene telefonistide maskist. Membraan on stepsliga varustatud, mis tarbekorral ühendatakse väljatelefonaparaadiga. Prantsuse RSC tüübilisel maskil võiks seda teostada juurdelisatud skeemi järgi järgmiselt: Kandja suu

Prantsuse RSC mask kõnemembraaniga.

ja maski suukarbi (embase) vahel leidub küllalt niipalju ruumi, et kõnemembraan sinna paigutata. Tarbekorral võiks ka maski riideosa pisut laiendada. Sellega suurendatakse maski „surnud ruumi“, ilma et see väga tunduvat kahju teeks, sest telefonistidel ei tule jooksta ja seepärast see nende hingamist ei raskenda ega takista. Kasu oleks aga sarnasest maskist suur: telefonist võiks vabalt, igal ajal, gaasis viibides oma kohustusi täita ja kõne vastuvõtja kuuleks kõnet selgesti. Ka telefoniste peaks rahuajal harjutama tegutsema sarnaste maskidega. II osa VI punktis on ette nähtud harjutusi gaasikambri, mille eesmärk on väga tabavalt ära tähendada § 38. Need harjutused on väga tähtsad. Siia aga tuleks juurde võtta veel üks harjutus, mida võiks ühendada gaasikambri harjutusega, kui gaasikamber vastavalt ehitatakse. Positsioonsõjas on peale möödunud gaasirünnakut alati väga tähtis ja terav küsimus, kuidas puhas-

tada kaitsekaevikuid ja varjendeid sinna sisse tunginud ja peatuma jäänud gaasidest. Sõjagaas on ju õhust raskem, mille tagajärjel ta kogub kaevikusse ja blindaaži suurema tihedusega ja peatub seal kaua. Selle nähtusega tuli võidelda juba Ilmasõjas ja meile on tuntud sellest ajast kaks puhastamisprintsipi: keemiline ja mehaaniline. Neist on mehaaniline tähtsam ja kindlam, sest keemiline puhastamine võib vahest olla ainult osaline ja on seejuures tarvis teada sõjagaasi koosseisu. Mehaanilise puhastamisprintsipi põhimõte on: tekitada kaevikus või blindaažis õhutõmbus, millega õhk uuendatakse ja gaas välja aetakse. Oleks väga tähtis, kui iga lahinguohvitser tuttav oleks selle õhutõmbuse tekitamise printsiibiga. Kinnises blindaažis, mis tihti sügavasse maasse on kaevatud, millel avauseks vahest ainult sissekäigu-uks, on väga raske tekitada tugevat õhutõmbust, mis põrandale kogunud õhust raskema gaasi välja ajaks. Võidakse tähendada, et seda teostavad gaasi-instruktorid või keemilised väed. See on küll õige, aga kui kõik see töö panna nende peale, siis peab neid olema väga palju. Olgu niisugusel juhul gaasi-instruktorid juba peakorraldajad, ohvitserid aga nende abilised, kes sõduritega puhastustööd oskaksid teha. Kui võtta arvesse, et juba Ilmasõjas tarvitati lõhnata, ilma iseguse äritava mõjuta gaasi, siis peab seda tuleviku-sõjas kartma veel rohkem. Ilmasõjas oli juhuseid, kus sõjaväelased peale gaasirünnakut, kus väljas oli juba kõik gaas lahkunud, blindaažis, milles nad ilma maskita viibisid, mürgitusid. Teiseks on tähtis peale gaasirünnakut sõjavägi maskikandmisest võimalikult kiiresti vabastada, sest selle kandmine ei paku kellelegi lõbu. Liig kaua maskikandmine mõjus Ilmasõjas nii mõnelgi juhul demoraliseerivalt sõjaväele. Seda õppust ja harjutust võib toimetada gaasikambris kergesti. Selleks tuleks gaasikamber ehitada moodsa blindaažina, algul sõjaväelasi temas gaasitada, maski näolepanemise harjutusi teha ja pärast neile siis näidata, kuidas blindaaži puhastada. Gaasikambri peaks selleks otstarbeks ehitama maa sisse, sest kui ta asuks maapinnal, siis on ju tarvis ainult aknad ja ukсед lahti teha ja õhuvool ajab gaasi kergesti välja. Terava äritava mõjuga sõjagaasid, millega gaasikambris harjutusi tehakse, oleksid ka sellel harjutusel väga otstarbekohased. Võib ju olla, kaldun isiklikult ka sellele arvamisele, et sõjagaas tulevikus üldse positsioonsõda ei võimalda. Olgugi nii, kuid parem on siiski rahuajal teha mõni harjutus rohkem kui vastupidiselt. Harjutustele gaasmaskides tuleks panna suurt rõhku ega tohiks ühelgi väliõppusel või manöövri unustada gaasmaski kaasa võtmast. Tulevikus on tähtis välja saata hästi õpetatud ja varustatud sõjavägi, kes ei täida mitte ainult tules rahulikult oma ülesannet, vaid ka gaasides ei demoraliseeruks ning pead ei kaotaks. Kui esimest sihti tahetakse rahuajal saavutada rivi- ja väliõppustega ning manöövrites, siis võib ka teist korraldada ainult sel teel.

Laskemoona kulu mitmesuguste lahinguülesannete täitmisel.

G. Leets.

Taktikaliste ülesannete lahendamisel sellekohastel praktilistel õppustel ja harjutustel maastikul, sõjapäevadel, samuti manöövritel on tunda olnud laskemoona kulu täpsete normide puudumist, millele võiks rajada väljaarvestusi ülesande täitmiseks mineva laskemoona kohta, kokku seada kahurväe tegevuskavad ja tarviliselt organiseerida laskemoona juurdevedu. Et laskemoona küsimusel modern-lahingus on esimesejärgu tähtsus ja laskemoonast on olnud suurelt üldine edu, — toon allpool andmed laskemoona kulu kohta mitmesuguste lahinguülesannete täitmisel Ilmasõja kogemuste põhjal.

Need arvud ühtlasi on teatud määral mõõdukpuuks sellele, mida võib kahurväelt nõuda faktiliselt kasutada oleva laskemoona hulga juures.

Ilmasõda on nüüdisaegse kahurväe võimete hinnangu suhtes üles seadnud uue põhimõtte, nimelt: kahurväe jõudu ei pea arvestama mitte enam kahurite arvuga, vaid kahurväe kasutada oleva laskemoona järgi.

Et laskemoona kulunorme igakülgsest valgustada ja võimaldada lugejale nende kriitilist, võrdlevat hinnangut, — toon paralleelsed arvud sellekohastest Prantsuse, Saksa, Itaalia ja Vene juhenditest. Alusks on võetud Prantsuse andmed.

Arvud tuginevad hea vaatluse juures hästi juhitud laskmisele.

I. Võitlus vaenlase kahurväega.

a) Kahurväe hävitamine.

Kaitseehitusteta patareide vastu kasutatakse kaliibreid (millimeetrites) 75 kuni 155, nõrgalt kaitstud patareide vastu — 145 kuni 155, keskmiselt tugevate kaitseehitustega patareide vastu — 155 kuni 200 ning tugevasti kaitstud patareide vastu — 220 ja üle.

Ühe patareid hävitamiseks minev laskemoona arv on proportsionaalne „võimaliku ja tõenäolise kõrvalekaldumise“ suurusele. Tuleb loobuda hävitamise katsest, kui „võimalik ja tõenäoline“ kõrvalekaldumine ületab 50 meetrit ja kui märgi asend pole täpselt teada. Patareid hävitamiseks kulub laskemoona, olenevalt laskekaugusest:

Prantsuse andmetel: 500—800 lasku kaliibri juures 75; 300—400 lasku kaliibri juures 155; 200—300 lasku kaliibri juures 194, 220 ja 240; 150—200 lasku kaliibrite juures 270, 274, 280 ja 285; ligi 100 lasku kaliibri juures 320 ja 370.

Saksa andmetel: 1200 mürsku kergetest suur-tükkidest kal. 77; 900 mürsku kergetest haubitsatest kal. 105; 500 mürsku rasketest haubitsatest 155 ja 300 mürsku välimortiiiridest 210.

Itaalia andmetel: 500—800 mürsku kergedel kahuritel kaliibriga kuni 100; 400—600 mürsku kaliibri juures 100 kuni 152; 100—300 mürsku kaliibri juures üle 210.

Vene andmetel: 400—800 lasku suurtükki-dest kalibriga 76,2; 400—600 lasku rasketest suurtükki-dest kalibriga 106; 280—320 lasku haubitsa-dest kalibriga 122 ja 152. Tulistamine keskmistelt laskekaugustelt.

b) Kahurväe neutraliseerimine.

Neutraliseerimist (tegevuse mahasurumist) võib saavutada nii keemilise kui ka hariliku laskemoonaga. Keemiline moon on võimsam neutraliseerimise abinõu. Neutraliseerimine keemilise moonaga võib pikaajalise tulistamise juures kütunida isegi patareide meeskonna hävitamiseni. Keemilist moonu võib eduga tarvitada ainult soodsate atmosfääriliste tingimuste korral. Keemilise moonu kasutusreeglid on toodud käesoleva artikli XV osas.

Neutraliseerimist hariliku moonaga (granaadid ja šrapnellid) peab alustama massilise tulega ja siis jätkama aeglase tulistamisega, millega meeskond naelutatakse peidukite külge. Massilist tuld korratakse, niipea kui vaenlase patarei püüab uuesti tegevust alata. Laskeandmed tuleb täpselt välja arvata ja tarbekorral kontrollida. Tuletihedusel on suur tähtsus, mis pärast kasulik kasutada kiirslaske kahur-süsteeme. (75 ja 105).

Prantsuse andmed laskemoona kulu kohta: ühele hektarile*) 100—200 mürsku suurtükist kalibri-
ga 75, 80—120 mürsku kahurist kalibriga 105 ja 50—80 mürsku haubitsast (suurtükist) kalibri-
ga 155.

Itaalia andmed. Et neutraliseerida üht pata-
reid, mille rinde laius on 100 meetrit, kulub 200—400
mürsku kal. 75. Kui tulistamise juures keemilise
laskemoonaga tuul puhub laskesuunale vastu, — peab
sihttrauda suurendama: kergedel kalibritel vähemalt
300 meetri võrra, keskmistel kalibritel kuni 500 ja
rasketel kuni 1000 meetrini.

II. Traattõkete ja harkjalgade purustamine.

Kus laskekaugus lubab, peab traattõkete ja hark-
jalgade purustamiseks alati tarvitama miini- ja pommi-
pildujaid. Nende puudumisel tarvitatakse 75 m/m
suurtükke. Kui viimased ei pääse maastiku või muu
olude tõttu traattõkkeid laskma, siis kasutatakse
selleks haubitsat (harva suurtükki) kalibriga kuni
155 m/m.

Laskemoona kulu:

Prantsuse andmetel: 25 meetri laiuse (miini-
ja pommipildujatele — 40 mtr) augu (läbipääsu)
tegemiseks 30 mtr sügava traattõkkeesse kulub reegli-
pärase laskmise juures:

[a) Miini- ja pommipildujail. . . 200—250 miini
(pomme)

b) 75 m/m suurtükil (hetkesüta-
jaga granaadid):

2500 mtr pealt	600 mürsku
3000 " "	700 "
4000 " "	800 "
5000 " "	1 000 "
7000 " "	1 200 "

Kui traattõkked on 30 meetrist sügavamad, —
tuleb iga 30 meetri kohta juurde lisada ülaltoodud arvu-
dele à 400 mürsku.

c) Raske kahurvägi:

3.000 mtr. pealt	200—300 mürsku
6.000 " "	300—400 "
10.000 " "	600—800 "

Harkjalgade purustamiseks kulub laskemoona
50% võrra rohkem. Ühe augu (läbipääsu) tegemiseks
on soovitatav kasutada mitu patareid, näiteks tervet
gruppi. Poole patareiga või üksiku kahuriga ei maksa
traattõkkeid purustama hakatagi.

*) 1 hektar = 10.000 ruutmeetrit = ligikaudu
0,9 tiinu.

Itaalia andmed. 50 meetri laiuse augu tegemi-
seks 10 meetrilise sügavusega kulub laskemoona:

kahur:	kaugus (mtr):	arv:
216 mm mortiiir	6.000	280 mürsku
210 " "	4.000	200 "
210 " "	3.000	150 "
149 " haubits	4.000	240 "
149 " "	3.000	160 "
149 " "	2.000	120 "
149 " suurtükk	6.000	600 "
149 " "	4.000	420 "
149 " "	3.000	320 "
149 " "	2.000	240 "
240 " L.A. miinipilduja	3.500	300 "

(kaev. mort.)

Vene andmed. Traattõketes 50 meetri laiuse
augu tegemiseks 20 meetri sügavusega kulub:

relv:	kaugus (mtr):	arv:
76,2 mm suurtükk	2.500	1200 mürsku
122 " haubits	3.000	720—960 "
47 " miinipilduja	200	480 miini
58 " "	200	480 "
kuulipilduja "	200—250	2000 padrunit iga esirea vaia kohta.

Harkjalgade purustamiseks 6 meetri laiuselt,
sügavusega 4 rida, kulub laskemoona poole võrra
vähem.

III. Kaevikute purustamine.

75 mm suurtükk on kaevikute purustamiseks või-
metu. Kohasem relv — miinipilduja ja haubits kalibri-
ga 155 (150, 152) mm. Võib kasutada ka haubitsaid
100—122 mm, kuid nende võime on väiksem.

Prantsuse andmed.

relv:	kaugus (mtr):	mürskude arv iga jooksev- meerti peale:
75 mm suurtükk	langenurk > 15°	10*
155 " haubits	3.000—5.000	3—7
240 " kaev.-mort.	1.500	1—3
150 " "	1.500	4—8
68 " "	1.200	5—10
58 " "	800	4—8

Väiksem arv laskemoona
on võetud flankeeriva, suu-
rem arv frontaalse tule
juures.

Saksa andmed kõnelevad kaevikute „maha-
surumisest“: jalavägi 100 meetri pikkuses kaevikus
muutub 3 tunni jooksul vastupanujõuetuks, kui üks
neljakahurline patarei tulistab sinna.

77 mm suurtükkidest	1.200 mürsku
105 " hautitsatest	900 "
150 " "	500 "
210 " väljamortiiRIDest	300 "

Itaalia andmed. 100 meetri pikkuse kaeviku
lõhkumiseks kulub laskemoona:

kahur:	kaugus (mtr):	mürskude arv:
280 mm haubits	6.000	300
280 " "	4.000	250
280 " "	3.000	200
210 " mortiiir	6.000	200
210 " "	4.000	120
210 " "	3.000	110
149 " haubits	4.000	220
149 " "	3.000	150
149 " "	2.000	110

*) Kergete katete ja ambrassuuride purustamiseks.

149	„ suurtükk	6.000	470
149	„ „	4.000	330
149	„ „	3.000	240
149	„ „	2.000	180
240	„ L. A. miinipilduja	3.500	300

(kaev.-mort.)

Vene andmed. Täie profiiliga kaeviku ehk jook-sukraavi põhjaliku purustamise peale kulub:

kahur:	kaugus (mtr):	laskemoona iga mtr kohta:
76,2 mm suurtükk	2.000	15*)
122 „ haubits	3.000	15—20
152 „ haubits	3.000	8—10

Need arvud on maksivad frontaalse tule juures, kuna flankeeriva tule puhul on kulu 50% võrra vähem.

Laskmise juures 155 (150, 152) mm haubitsatest peab oma jalaväe ja purustatavate kaevikute vahel olema vähemalt 400 meetriline „kaitseruum“, et mitte tabada juhuslikkude laskudega oma vägesid. Kui jalavägi on peidetud blindaažidesse, siis „kaitseruum“ väheneb 200 meetrini.

IV. Kuulipildujate pesade purustamine.

Prantsuse andmed:

Kuulipildujate pesi võib hävitada kerge ja raske kahurvägi, samuti kaevikkahurvägi.

Kerge kahurvägi ei suuda purustada kuulipilduja pesa, — ta peab püüdma hävitada kuulipildujat

otsekohese tabamisega. Selleks kulub iga kuulipilduja kohta 100 granaati hetksütütajaga.

Raske kahurväes on kuulipildujate blindaažide hävitamiseks sündsad 155 mm haubitsad ning 220, 270 ja 280 mm mortiidrid. Iga kuulipilduja blindaaži hävitamiseks kulub: kui blindaaž on kaetud 3 rea palikidega — 2 pihtamist haubitsast 155 mm, tugevama ehituse purustamiseks aga 2 pihtamist mortiiirest 220, 270 või 280 mm. Loetletud pihtamiste saavutamiseks kulub iga märgi kohta 60—100 mürsku 155 mm haubitsatest või 220, 270, 280 mm mortiiirest.

Kaevik-kahurid kulutavad:

58 L.S.	kauguselt	800 mtr	200 mürsku
58 A.L.S.	„	1.200 „	300 „
150 mm	„	1.500 „	200 „
240 „	„	1.500 „	175 „

Itaalia andmed.

75 mm välikahur vajab 100 mürsku üheks pihtamiseks kuulipildujasse. Kuulipilduja blindaaži purustamiseks kulub 100—150 mürsku haubitsast või suurtükist 149 mm ja 70—120 mürsku mortiiirist 210 või 280 mm.

Vene andmed.

76,2 välikahurist kulub kuulipilduja hävitamiseks 2 kilomeetri pealt 50—75 granaati, 122 mm haubitsast ligi 100 mürsku 3 kilomeetri pealt ja 152 mm haubitsast 60—80 mürsku 3 kilomeetri pealt.

V. Mitmesuguste märkide purustamine.

Prantsuse andmed.

Märgid:	Kaliibrid (m/m):	Laskemoona kulu:
Blindaažid, rebasekoopad, vaatluspunktid, kahurite kasematid	200—400	Kaugustelt alla 9.000 mtr—100 mürsku, kaugemalt — 150 mürsku. Kui kaugus alla 9.000 mtr. siis 150 mürsku; kui kaugus suurem — 200 mürsku.
Kasematt-kasarmud, suured peidikud	280—400	
Soomustornid	320,370,400	150 mürsku.
Soomustatud patareid	320,370,400	400—500 mürsku.
Betoonist alused	280—400	100—150 mürsku flankeeriva tule juures.
Vallikraavid	155,220,240,320	150 mürsku flankeeriva tule juures.
Muldtäidendid	155	Sama.
Raudteejaamad, veepumbad, roopaseaded, sillad, viaduktid, tee täidendid jne.	220,240,280,370 ja 400	200—400 mürsku.

Itaalia andmed.

Märgid:	Kaliibrid (m/m):	Laskemoona kulu:
Peidiku sissekäigu ummistamine, varjatud maa-aluse käigu purustamine	210—280	100 (2 pihtamist).
Rühma jaoks ehitatud peidiku purustamine	280—305	100 (2 pihtamist).
Sild, viadukt	280—305	100—200 mürsku, kui märk rööbiti laskesuunale, ja 400—800 kui märk perpendikulaarselt laskesuunale.

Vene andmed:

Märgid:	Kaliibrid (m/m):	Laskemoona kulu:
Väga tugevad maa-alused peidikud	280—305(11" — 12") 203—228(8" — 9")	50 mürsku. 80—60 „
Betoonist peidikud, kuulip. ja suurt. kasematid	280—305(11" — 12")	100 mürsku alla 9 km ja 150 mürsku üle 9 km. 200—100 mürsku. 500—300 „ 200—100 „
Raudteesild, viadukt	228—305(9" — 12")	
Raudteeliin	152—203(6" — 8")	
Raudteehooned, roopaseadjad	152—228(6" — 9") 106 suurt. (42")	

*) Kergete katete ja laskevauste lõhkumiseks. Kaevikute purustamiseks 76,2 mm suurtükk ei kõlba.

VI. Asulate purustamine.

Prantsuse andmed.		Kaliibrid (m/m):	Laskemoona kulu iga 100 ruutmeeetri peale:
Märk:			
Keldrid		270—400	4 mürsku.
Ehitused		155—270	4 „
Jtaalia andmed.			
Ehitused		210—280	4 mürsku, neist 25% süütavaid.
Vene andmed.			
Asulad kiviehitustega ja keldritega		152—203(8" — 8")	25 mürsku.

VII. Parandustööde segamine purustatud märkide juures.

Prantsuse andmed — 300 lasku 1000 meetri laiusel rindel 12 tunni jooksul kaliibritest 75 ja 105 mm.

Itaalia andmed — 200 lasku iga 100 meetri rinde kohta 12 tunni jooksul väikestest kaliibritest.

VIII. Takistav tuli (keeldtuli) vaenlase seljataguses.

Prantsuse andmed. Olenevalt laskekaugusest tarvitatakse kaliibreid 75, 105, 145, 155 ja suure võimsusega 155 mm. Peab püüdma flankeerida. Ohuvaatus on tarvilik, kui maapealne võimata. Laskemoona kulu — tunnis 80 mürsku iga märgi kohta (risttee, teedesõlm jne.). Ehk: 150 mürsku tunnis iga hektaari peale.

Itaalia andmed. Mõne seljataguse punkti või tee tulistamine, kui vaatlust segab udu, videvik või õine pimedus, nõuab tunnis 80 lasku väiksematest kaliibritest ja 40 lasku keskmistest kaliibritest.

IX. Tõkgetuli.

Prantsuse andmed. Tõkgetuld saavutatakse 75 mm suurtükidega ja raske kahurväega. Ühele kergele patarele määratakse harilikult 200 meetriline riba. Laskekiirus — 2 lasku minutis iga 15 meetri peale, mis teeb iga kahuri kohta 8 lasku minutis. Nii-*sugust tuld kannatab kahur kõigest 4—5 minutit.*

Raske-kahurvägi jätkab 75 mm tõkgetuld seal, kuhu 75 mm suurtükk enam lasta ei suuda. Laskemoona kulu olukorra järele.

„Kaitseruum“ oma jalaväe ja mürskude kukkumiste kesel vahel:

mürsk:	laskekaugus:	„kaitseruum“:
granaat	2.000 mtr.	80 mtr
	5.000 „	120 „
šrapnell	2.000 „	60 „
	5.000 „	80 „

Itaalia andmed. Igale kahurile võib määrata rinnetpidi 40—50 meetrit, flankeeriva tule juures isegi 100—200 meetrit. Vanasüsteemilised kerged kahurid (ilma kompressorita) suudavad tulistada ainult 20 mtr.

„Kaitseruum“ oma vägede seisukohtade ja lõhke-
miste vahel: väiksematel kaliibritel frontaalse tule juures 150—200 meetrit, flankeeriva tule juures 50—70 meetrit; 105 mm suurtükil vastavalt 250—300 mtr ja 100—150 mtr, 140 mm haubitsatel 350—400 mtr ja 250—300 mtr, 149 mm = 300—400 mtr, 152—200 mm = 400—500 mtr ja kaliibritel üle 210 mm = 600—800 mtr.

Vene andmed. Frontaalse tule juures määratakse iga kahuri peale 20—40 meetrit, kuna flankeeriva tule juures need arvud suurenevad kuni 85—125 mtr.

X. Tulerull.

Tuletihedus peab olema 2 mürsku igas minutis 15 meetrilise rinde kohta. Kui tulekiiruseks lugeda maksimaalset praktilist tulepinget = 4 lasku minutis, siis võib igale patarele määrata rullimiseks ainult umbes 100 meetrit.

Ühele suurtükiväe grupile (3 kergest suurtüki-patareid) võib määrata rullimiseks 200 meetrit rinnetpidi (kahele patarele à 100 meetrit granaatidega ja ühele patareleile 200 meetrit šrapnelliga).

„Kaitseruumi“ suurus:

Mürsk:	laskekaugus (mtr):	„kaitseruum“:
granaat	2.000	200 mtr
	5.000	250 „
brisant granaat	2.000	200 „
	5.000	350 „
šrapnell	2.000	200 „
	5.000	300 „

XI. Suitsukate.

Prantsuse andmed.

Kui maapind on keskmiselt tihe, siis kulub suitsukatte loomise peale 200 meetrilisel rindel:

a) tulistamisel fosforiga laetud mürskudega („Nr. 3“) — 500 lasku tunnis 75 mm kahurist, kui tuule kiirus alla 3 m/s, ja 800 lasku tunnis, kui tuule kiirus alla 8 m/s.

b) Väävli kloorhüdriidiga laetud mürskudega („O. C. S.“) — 500 lasku tunnis 75 mm kahurist tuulega alla 3 m/s ja 1000 lasku tunnis tuulega alla 8 m/s.

Kui tuulekiirus maapinnal ületab 8 m/s, siis peab loobuma tulistamisest mürskudega „O. C. S.“, kuna mürsk „Nr. 3“ võib anda rahuldavaid tagajärgi ka tuule juures 9 m/s, laskemoona kuluga 1000 kuni 2000 mürsku tunnis.

Saksa andmed.

Üks 4 suurtükiline patarei suudab luua küllaldaselt tiheda suitsukatte järgmiselt:

kaliiber:	katte laius (mtr):	laskm. kulu katte tekitamiseks (kiirtuli):	laskm. kulu katte alahoidmiseks (minutis):
75—77 mm suurtükk	100	50—60	8—10
105 „ haubits	150	30—40	6—8
150 „ „	200	8—12	2—4

Kui tuul puhub laskesuunas, peab toodud arvused suurendama 1,5 kordselt.

XII. Lahtiste elavate märkide tulistamine.

Tavaline tuletihedus — 16 lasku minutis ühe hektaari peale 75 mm kahurist. Tulekestvus 5 minutit, kui vaenlane aktiivne. Tule kasulikum kestvus 3 minutit, sest selle aja jooksul suudavad elavad märgid varju pügeda. Äkiline tuli.

Kui tahetakse hoida maa-ala nii tugeva kahurtule all, et ükski vaenlase osa seal ei pääseks kaotustest, kui ta mitte õigel ajal ei lahku, siis peab tule tihedus ühe hektaari (100.100 meetrit) kohta järgmine olema:

kaliiber:	tuletihedus:
75 mm	100—150
105 „	80—120
155 „	50—80

XIII. Kaetud elavate märkide tulistamine.

Kui mingil põhjusel pole võimalik vaenlase katteid (ehitusi) purustada (aja puudus, tahetakse avada tuld ootamatult, laskmine pole täpne jne.), siis neutraliseeritakse vaenlase elavad jõud, demoraliseerides neid pommitamisega ja purustades sissekäike ning peidukute osi. Tarvitada tulerusikaid (kontsentratsioone).

Laskemoona kulu esialgse äkilise karmi tule juures on sama, mis näidatud eelmises, XII osas. Neutraliseeritud vaenlase elava jõu hirmutamiseks hoitakse teda selle järele pikaldase tule all — 100 kuni 200 mürsku tunnisi ühele hektarile.

XIV. Pühketuli.

Pühketuli „pühib“ vaenlase väikseid liikuvaid osi üksikutele maa-aladel, puhastab mürsu lehtreid sinna pugenud vaenlase osadest ja üksikutest inimestest, võitleb lahtiste kuulipildujate vastu jne. Harilikult tulistatakse šrapnellidega, harvem tarvitatakse hetksütaajaga granaate. Kohasem kahursüsteem — 75 mm suurtükk.

Üksik patareid võib pühketuld anda 200 meetri laiuse ribale. Laskemoona kulu — pühketuli võib olla kaks korda öredam, kui tulerull (vaata X osa).

XV. Tulistamine keemilise laskemoonaga.

Keemiline moon jaguneb, tema tarvitamise seisukohast vaadatuna, järgmiselt:

1. Kergesti aurava gaasiga mürsud (nr. 4, 4-bis, 5 ja 8) — väga mürgise, kuid kiiresti aurava vedelikuga, millel madal keemise temperatuur.

Silmapiikselt tekkiva pilve suurus — 75 mm mürsul 20 kub. mtr, 105 mm — 50 kub. mtr ja 155 mm — 200 kub. mtr.

2. Püsiva gaasiga mürsud, täidetud vähem mürgise vedelikuga, millel kõrge keemise temperatuur. Nende tegevus maastikul kestab mitu päeva.

Viimased omakord jagunevad:

a) N.n. silmapilksel tegevusega mürsud (nr. 7, 9, 12, 14, 16 ja 21) tekitavad isegi nõrga kontsentratsiooni juures tugeva pisarate valangu. Gaas püsib paigal kuni 2 nädalat.

Pind, kaetud selle gaasi tilgakestega, võrdub: 75 mm mürsul 5 ruutmeetrit, 105 mm — 10 ruutmeetrit ja 155 mm — 50 ruutmeetrit.

b) Aeglase tegevusega mürsud (nr. 20 — iperiit), — maastikule pulveriseerunud gaasi ei näe silm ja raskesti tunneb nina. Mürgitus on märgatav alles teatud aja möödumisel. Gaas püsib paigal soodsal ilmal kuni 8 päeva, vihmasel ilmal kuni 2—3 päeva (kaetud maastikul enamgi).

Iperiidiga mürgitatud pinna suurus: 75 mm mürsul 20 ruutmeetrit, 105 mm — 50 ruutmeetrit ja 155 mm — 200 ruutmeetrit.

Tulistamine keemilise moonaga jaguneb järgmistesse kategooriatesse:

1. Ootamata tulelöögid. Tarvitatakse meeskonna vastu väiksemate märkide juures (patareid, kaevikute sõlmed, ristteed, peidikud jne.). Lühikese ajaga peab saavutama tugevat gaasikontsentratsiooni. Tarvitatakse gaase kiire tegevusega (kergesti auravaid). Igat märki tulistavad korraga niipalju kahureid, et saada kindlaid tagajärgi 2—3 minutiga.

Laskemoona kulu iga märgi kohta, mille laius 100 meetrit, tuule juures 3 m/s:

75 mm suurtükil — 200—400 mürsku, olenevalt laskekaugusest, 105 mm suurtükil — 50—100 mürsku, olenevalt laskekaugusest, 58 mm kaevik-mort. 20—50 mürsku, olenevalt laskekaugusest.

2. Neutralisatsioon. Selle eesmärgiks on mitte ainult materjaalne, vaid ka moraalne efekt. Neutra-

lisatsiooniks kõlbab igasugune keemiline laskemoon, mis sunnib vastast pikaajalisele gaasimaski tarvita, misele (iperiit sunnib eririite kandmisele või mürgitatud maa-alalt ajutiselt lahkumisele).

Kui soovitakse kiiret neutralisatsiooni, siis tarvitatakse silmapilksel tegevusega mürske. Aeglase tegevusega mürske kasutatakse siis, kui ei ole vajadust kiires neutralisatsioonis, või kui tahetakse pikendada neutralisatsiooni mõju kestvamaks ajaks. Selle gaasiga mürgitatud kohad on oma erikaitseabinõudeta vägedele läbipääsmatud kestva aja jooksul. Kasulik vaheldada gaasimürske harilikkuude granaatidega ja šrapnellidega (eksitab vaenlast).

Tulistamise kestvus mitte alla 4 tunni.

Laskemoona kulu selle aja jooksul:

a) mürskudega, välja arvatud Nr. 20 (iperiit), — rindel 100 mtr, tuule juures 3 m/s:

75 mm suurtükk	500 lasku
105 " "	300 " "
155 " "	200 " "

b) mürskudega Nr. 20 (iperiit) — laskemoona arv muutub olenevalt kaliibri suurusest; ta võrdub 100 meetrilisel rindel:

kaliiber:	laskekaugus (mtr):	laskm. kulu
75 mm suurtükk	4.000	500—1200
	7.000	1000—2400
105 " "	7.000	400—900
	10.000	800—1800
155 " "	9.000	100—225
	13.000	200—450

Laskemoona kulus näidatud väiksemad arvud vastavad laskmistele, kus lõhengute kesse kaldub märgist kõrvale mitte üle ühe „võimaliku kaldumise“. Suurem arv vastab märgi haarele normaalse kahvi juures.

3. Pindala mürgitamine. Sellekohane tulistamine (iperiit) sunnib vaenlast lahkuma mürgitatud piirkonnast või väga raskesti mõjub tema elava jõu peale.

Laskemoona kulu vähema pindalaga märkide pihta on samasugune kui tulistamisel iperiidiga (vaata eelpool p. 2-b). Suuremate pindalade mürgitamise juures tuleb välja arvata laskemoona üldarv alljärgnevate andmete põhjal (üksiku mürsu tegevuse järele):

75 mm gaasimürsk mürgitab 20 ruutmeetrit pinda,
105 " " " " " " " " " " " "
155 " " " " " " " " " " " "

Kui vaja pindala mürgitust alal hoida pikema aja jooksul, peab igal järgneval päeval tulistama samale pindalale — 1/8 algarvust kuiva ilmaga ja 1/2—1/3 vihmasel ilmaga.

4. Keeldtuli. Keelab vaenlasele möödumise teatud kindlast punktist, samuti viibimise teatud rajoonis, liikumise ühes või teises kohas jne. Teostatakse samadel alustel kui pindala tulistamine.

Tulistamine gaasimoonaga nõuab oma vägedelt mõnesuguste ettevaatuse-abinõude tarvitamist. Näiteks peab gaasimaskide pähe panema, kui laskmine sünnib oma vägedest alla 1500 meetri kaugusele; kui laskmine väga intensiivne või kui maastik soodustab gaasipilve liikumist oma vägede poole (maastiku kallak oma poole), — tuleb gaasimaski tarvitada juba 2000 meetri kauguselt. Kui tuul puhub vaenlase poole, siis ülaltoodud arv väheneb 500 meetrini.

Tulistamisi gaasimoonaga võetakse ette ainult üldjuhi korraldusel.

XVI. Laskemoona keskmine kulu päevade järgi pealetungi-lahingus.

Ilmasõjas 1918. aasta lahingute kokkuvõttes läänerindel kujunes liitlastel laskemoona keskmine päevane kulu järgmiselt:

A. Pealetungil kindlustatud positsioonide vastu esimesel pealetungi-perioodil:	ühe kahuri kohta:
a) kestva kahurvälise ettevalmistuse juures	350 130 100 80
b) lühikese kahurvälise ettevalmistuse juures	500 250 190 120
B. Pealetungi viimasel perioodil	120 60 60 väga väike arv.

Keskmine laskemoona kulu päevade järgi pealetungi operatsiooni kohta vene andmetel:

Kahuri kaliiber ja liik	Päevas kulub iga kahuri peale:					
	Pealetungi ettevalmistusel ja pealet. kestvusel		Edu arendamisel (esimesel ja teisel päeval)		Järgnevail päevil: vaenlase tagaajamisel	
	üldarv	neist šrapnelle	üldarv	neist šrapnelle	üldarv	neist šrapnelle
76,2 mm suurtükid	250	50	250	125	50	25
106 mm suurt. (kiirlaskjad ja mud. 77) ingl. 47''' suurt. ja suurt. 120 mm	150	50	125	50	15	7
Haubitsad 122 mm ja 45''' ingl.	175	25	125	25	25	5
152 mm haubitsad ja 152 mm suurt. à 120, 190 ja 200 pd.	150	—	125	25	12	2
152 mm kiirlaske suurtükk	100	—	100	—	—	—
Haubitsad 203 ja 228 mm	75	—	20	—	5	—
Suuremad kaliibrid	75	—	5	—	2	—

Vaenlase peatus seljatagustel positsioonidel nõuab uut laskemoona kulutamist käesoleva tabeli piirides.

Keskmine laskemoona norm ühele kahurile ühe lahingupäeva kohta on kujunenud järgmiseks:

kahur:

Prantsuse andmed:

Vene andmed:

75 mm suurtükk (76,2 mm)	300 lasku	250 lasku
105 „ „ (106 „)	150 „	100 „
Kerge haubits	—	200 „
155 mm haubits (152 mm)	150 „	100 „
155 „ suurt. (152 mm)	120 „	100 „
220—240 mm mort. (8''—9'')	100 „	100 „

XVII. Laskekiirus.

Ilmasõja kogemused on maskma pannud teatud kindlad normid laskekiiruse alal, milledest üle astumise korral hävineb kiiresti kahurite materjalosa.

Järgnevas tabelis on toodud andmed meil tarvitusel olevate klaiibrite kohta.

Kaliiber	Laeng	Laskude arv minutis suurtükist	Laskude arv tunnis		Laske- ja puhkeaja vaheldus minutites		Täiendav puhkus tunni jooksul
			suurtükist	patareist*)	tulistamine	puhkus	
76,2 18-nl	normaalne	6	120	480	1	2	—
		6	144	576	2	3	—
		6	120	480	2	3	13
76,2 18-nl	vähendatud	12	240	960	1	2	—
		12	288	1152	2	3	—
		12	240	960	2	3	13
45'''	maskimaalne	2	45	180	5	5	15
		2	40	160	1	2	—
106 (42''')	normaalne	2	45	90	5	5	15
		2	40	80	1	2	—
152 (6'')	maksimaalne	2	45	90	5	5	15
		2	40	80	1	2	—

*) Kergetes patareides (76,2, 18-nl ja 45''') on 4 kahurit, raskeis (106 ja 152) — 2 kahurit.

XVIII. Keskmise päevane laskemoona kulu kaitselahingus*).

Vaenlase pealetungi tagasilöömise juures kulub keskmiselt laskemoona päevas:

Kahuri kaliiber ja liik.	Iga kahuri peale:	
	Üldarv	Neist ärapnelle
76,2 m/m suurtükk	250	100
106 m/m suurtükk (kiirlaskja ja mud. 77), inglise 47" suurt. ja suurt.		
120 m/m	150	75
Kerged haubitsad 122 m/m ja 45" ingl.	175	35
152 m/m haubitsad ja 152 m/m suurt. à 120, 190 ja 200 pd.	150	25
152 m/m kiirlaske suurtükk	100	20
203 m/m mortiiir	75	10

Märkus: Toodud arvude hulka pole arvatud keemiline laskemoon, mida lisada vähemalt 30% toodud arvudele juurde.

Rahvas ja õhusõda.

R. Tomback.

Äsja lõpnud Ilmasõda puudutas mitte ainult relvakandjaid, vaid ka eraisikuid kas õhust pommitamisel, rannikute blokeerimise kaudu või mõnel teisel teel. Rahvusvahelise õiguse määrusi ignoreeriti igal sammul.

Leidub ka praegu küllalt isikuid, kes ei väsi kinnitamast, et õigusline vahe relvakandjate ja eraelus viibivate kodanike suhtes peaks kaduma, kuna võimata olevat tõmmata siin kindlaid piirjooni, sest otsekoheselt sõdijate igakülgne varustamine, näiteks, aitab ometi ju kaasa võitluse pikendamisele.

Inglise kolonel Villers-Stuart'i poolt hiljuti peetud ja „Journal of the Royal United Service Institution'is“ avaldatud loengus käsitletakse seda küsimust väga omapäraselt huvitavast vaatepunktist. Ülalnimetatud loengust lühike kokkuvõtte tohiks huvitada ka „Sõduri“ lugejaskonda.

* * *

Vanasti, kus sugukond sõdis sugukonna vastu, võtsid sõjast osa kõik sugukonna liikmed, kaasa arvatud ka naised ja lapsed. Allaheitmise puhul võitja viimaseid kas hävitas või orjastas.

Alaliste, elukutselistest koosnevate sõjavägede tekkimine pidi sõjaväkke mittekuuluvaid rahvaliikmeid eemale hoidma sõjakoledest.

Suur Prantsuse revolutsioon ja Hispaania mäss Napoleoni vastu sundisid jällegi rahvast tegelikult osa võtma sõjategevusest, ehkki ainult osaliselt.

Üldine isiklik sõjaväeteenistus, eraisikute teenistusse võtmine sõjaväe tehasesse, nagu see sündis Ilmasõja ajal, lähendab meid uuesti endistele aegadele. Samal ajal laieneb õhukallaletungi hädaoht sõdiva poolte kogu territooriumi, eriti aga riigielu tähtsamate koonduspunktide peale. „Kogu rahva sõjast osavõtt ei väljendu mitte ainult tööstuse mobilisatsioonis, vaid rahvaliikmed — naised ja lapsed — on samuti kui vanasti ootamata kallaletungide hädaohus, hädaohus saada vigastatud või isegi surma“.

Maa-, mere- ja lennugägi püüavad sõda viia välja oma riigi territooriumilt. Lennugägi puudumisel või nõrkusel võib vaenlane valida riigi territooriumi oma õhukallaletungide objektiks. Sarnaste õhukallaletungide takistamine on peaaegu võimatu. Mitteennergiline, ilma sõjaväeliste traditsioonideta rahvas võib sarnasel korral kergesti sattuda vaenlase üleoleku mõju alla. Sõjavägi viibib muidugi sarnasel korral alalises hädaohus. Tagajärjeks on suurem moraalne katse rahvale, kui ta relvastatud jõududele. Järelikult kogu rahvas kui ka sõjavägi peab läbi imbuma õigest vaatest sõja peale.

Sõjast tegelikult mitteosavõtjate moraalilise kõrgelhoidmiseks on parimaks abinõuks vaenlase õhujõudude eemalhoidmine riigi territooriumist. Kuid seda on võimata täielikult teostada. Vaenlane võib ikkagi pilduda lennukitelt nii lõhke- kui ka gaasipomme. Peale aktiivsete õhukaitse abinõude (zeniitkahurvägi, hävituslennukid)

*) Vene andmetel.

tuleb tarvitusele võtta veel ka passiivseid kaitseabinõusid. Viimaste elluviimine on võimalik ainult väga täpse ettevalmistuse ja organisatsiooni juures. Kõigest sellest järgneb, et nii tsiviil kui ka sõjaväe võimude tegevuspiirid tulevad juba varakult kindlaks määrata. Rahvale peab selgeks tehtama õhukallaletungide tähtsus ja sellest järgneva hädaohu suurus. Samuti tulevad varakult välja töötada vastavad juhtnõõrid ja muretseda tarvilikud materjalide tagavarad.

Põhjapanevate abinõudega, mis pommitatavas rajoonis kohe tarvitusele võetakse, tuleb tutvustada kõiki kodanikke.

Nende abinõude kasutamine vajab paljude eraisikute kaastööd, nende vastavat ettevalmistust ja varustamist. Kui see ettevalmistus on teostatud, siis võib julgesti tõendada, et iga suurem õhu-gaasikallaletung segaduste ja korratuste asemel kujuneb lihtsaks ning harilikuks sõjaepisoodiks.

Eesmärgi saavutamiseks on tarvis rahvale selgitada, et sõda sünnib tema otsekoheses läheduses, et ta sõjast lähedalt ise huvitatud on ja et rahvas ise kohustust kannab oma isiklise kaitse suhtes, vähemalt passiivses kaitstes.

Kui see probleem on selgitatud rahvale konkreetsel kujul, siis hakatakse järele kaaluma ja tekib psühholoogiliselt seletatav püüd end vastavalt ette valmistada.

Valitsus peab oma tegevust kooskõlastama rahva tahtega, kuid kui viimasel puudub ettekujutus hädaohust, siis see tahe kontsentreerub ainult kokkuhoiu saavutamisele, ükskõik milliste abinõudega.

On tarvilik, et rahvas ja sõjavägi üksteist paremini tunneksid. Rahvas peab olema informeeritud sellest osast, mis tal sõjakorral täita tuleb ning sellest kaitsest, mida sõjavägi talle pakkuda või mittepakuda suudab. Seda kõike suudetakse rahvas-sidesse imbutada ainult kasvatamise teel.

Nii oleksid lühidalt Inglise koloneli Villers-Stuart'i vaated.

Paralleeli tõmmates meie ja Inglise olukorra vahel, välja minnes õhu kallaletungide ja õhukaitse võimalustest, peab tunnustama, et siin on olemas teatud analoogia, kuigi kahjuks mitte õhukaitse suhtes.

Meie tähtsamad elulised tsentrumid asuvad mõne lennutunni kaugusel meie oletatava vaenlase lennuangaridest. Vaenlasel on võimalus juba sõja algmomendil luua meile igasuguseid üllatusi, millede ärahoid nõuab suuri materiaalseid kulusid. Meie geograafiline asend sunnib meid kogu oma jõu ja tahte kontsentreerima just lennuväe arendamisele. Luban enesele siinkohal tsiteerida lugupeetud kindral J. Tõrvandi väljendust lennuväe tähtsuse kohta, mis tõenduseks, et meie mitte kinniste silmadega tulevikule vastu ei sammu („Sõdur“ nr. 39 — 18. 9. 26): „Tuleb alati mees pidada, et vaenlase õhujõudude rõhuva ülekaalu juures võivad asjatuks osutada kõik meie senised pingutused. Kui meie õhujõud ei suuda vaenlast õhuruumis tagasi lüüa, siis hävinevad meie linnad, teedesõlmed, sillad pommitamise tagajärjel...“

Senini meie lennuväe arenemine on baseerunud ainult rahvaesituse poolt määratud krediitidel. Seltskonna avitav käsi on puudunud peaaegu täielikult. Tekib tahtmatult küsimus: millega seda kurba nähtust seletada? Vastus võib olla vist ainult üks: meie rahva liikmed, meie haritlaskond pole mitte küllalt tuttav, pole mitte küllalt informeeritud sellest, mida kujutab enesest õhusõda, mis on õhukallaletung ja missugused tagajärjed on sarnasel kallaletungil hariliku kodaniku suhtes.

Meie haritlaskond näib varju ja kaitset lootvat rahvusvahelise õiguse normidelt. Möödunud on aga ammu aeg, kus ainult sõjariistu kandjad tunda said sõjakoledusi. Praegu sõdib rahvas rahva vastu. Hävitatakse mitte ainult sõdivate poolte sõjavägesid, vaid sõdivaid pooli tervikuna.

Inimene muutub töövõimetuks, kui ta närvisentrum on rikkes. Samasugune on lugu sõjaväega, kes ka muutub teguvõimetuks, kui ta seljatagune on hävitatud. Seljatagusest saab sõjavägi kõik tarvilise sõjapidamiseks ja ka kõige tähtsama, s. o. moraalse toetuse. Sõdur sõdib ainult siis häämeelega, kui teab, et kodus asjad on korras, et kodus valitseb rahu ja kord. Õhusõda võib aga hävitada seljataguse, võib hävitada rahva moraali. Tagajärjed on käegakatsutavad. Seepärast teeme kõik mis võime lennuväe ülesannete ja tähtsuse selgitamiseks rahvahulkades. Pühendame selleks oma tahe, et teha lennuvägi rahvale armsaks, et ta muutuks rahva lemmikuks...

Kindral Zurn.

Roda Roda.

Tõlge „Sõdurile“ saadetud käsikirjast.*)

See oli tol ajal kui Austria-Ungaris lipnikke kadett-ohvitseriasetaätjateks hüüti — tähendab kaua enne sõda — oli armees üks kindral-major nimega Zurn. „Nomen—omen.“ Vanasõna ei valeta: üks kindrali esivanemaist peab selle nime ära teeninud olema, ning ta järeletulija pärandas ta iseloomujooned.**) Kindral Zurn oli väga kardedud.

Meile, kahurväelastele, läks ta, jumal tänatud, vähe korda — ta oli kõigest vaid jalaväe diviisiülema.

Tol ajal võisid diviisiülemad oma kahurväe rügementi vaid üks kord aastas üle vaadata ja manöövrit juhatada. Muud midagi. Meie olime jalaväega naabrid ning ei kadestanud teda sugugi selle mõnusa mehe pärast.

Taevake, oli see Zurn üks kiusupunn! Ise väikese kasvuga, aga vastupidav kui teras. Ta ei sõõnud, joonud ega puhanud üldse, ta karjus vaid. Silmadest välkus tal viha ning habe laienes kui lehvik rinna peal. Kõige valjemini kärgatas ta nende peale, kes temast pikemad olid. Ta sai ise ka seisukorra naeruväärsusest aru, ja kui ta ennast tõsise, asjaliku mõnuga vihastada tahtis, istus ta oma kimli selga, kes välimuse järgi otsustades põlvenes küll jõehobusest. Ning siis puistas ta oma vaese ohvri, mõne pika Laabani, pikuti täis tuld ja tõrva.

Ta võis meie rügementi kord aastas üle vaadata — nii? Ha, aga mis tegi tema? Ta tuli kell kaks öösi kasarmu ning äratas meid unest.

Mind küll mitte; mina olin linnas Nelly juures.

Ka teised rügemendi härrad polnud seal, vaid linnas, Kathi juures. Kannatlikud sõdurid, na, nemad olid vähemalt kasarmus, kuid kella kahe aeg ei hüpanud nad meeleldi asemelt. — Lühidalt, alarm ei õnnestunud härra diviisiülemale põrmugi.

Meie oberst — kui ma ütlen, ta oli rahu ise, siis valetan ma pisut, sest ta oli enam. Üks krahv, mõisnik, endine printsi fliigel-adjutant; tema elutee seisis ta ees nii kindlalt ja tasaselt, et isegi maavärisemine ei oleks teda takistanud tõusta juba homme vähemalt korpuse-komandöriks, armee-inspektoriks, ministriks või millegiks muuks suuruseks, — kui ta vaid tahaks, siis isegi kardinaliks või paavstiks. Temale tähendas sarnane jalaväe diviisiülema sama palju kui mitte midagi.

Need kaks inimest istusid kell kaks hommikul üksinda ohvitseride ühisruumis — väike Zurn ja suur krahv — ja ootasid rügemendi valmisoleku teadaannet õppusteks.

Kuid teadaanne lasi enese peale oodata. Kindral värises vihast, kuid ainult käte ja ratsapiitsaga kärgatada ei julenud ta selles lahkes eluruumis. Ja oberst? Temale ei meeldinud sarnane seisukord ka sugugi, ta oleks pidanud ju häbenema ja pealegi veel selle jalaväelase ees. Kuid see jalaväelane oli heaks arva-

nud oma ülevaate õigust kell kaks öösi maksuma panna ja see oli kindlasti üks ääretu...

„Tohin paluda veel tass kohvi“? Naeratas krahv. Ta oli härra diviisiülemale juba kolm tassi peale surunud.

„Tänan!!!“ kärgatas Zurn. „Ma usun, oleks juba aeg...“

Selle arvamisel oli ka oberst, kuid ta ei lasknud seda põrmugi välja paista, vaid hakkas vestma päevakorral olevast komtess Pipi Auersbergi kihlusest Gustl Lobkovitziga.

Seal ilmus — taevast olgu talle armuline — adjutant: väljas olevat asi juba niikaugel.

Kindral kargas tules kui ussist nõelatud.

Oberst ütles aga lahkelt:

„Üks silmapilk! Nüüd tahaks ma veel mõnd väikest asja korraldada.“

Ja kadus.

Täis kassiahastust, tühja kõhuga, kuid küllase hingega, kaugel kõigest maisest, aimduseta, tõesti aimduseta asetleidnud alarmist, täieline narr, kes taevast kukkunud, nii tuli praegu üks kadett-ohvitseriasetaätja linnast kasarmute poole laveerides. Hoidku, see olin mina.

Rügement rivistatud? Ja kui veel Zurn ja oberst ilmusid — minu arm, ma arvasin, et näen und.

„Kadett“ ütles oberst, sealjuures ülemist huult veidi kergitades, „kadett, Teie olete täna käsutus-ohvitser härra kindral-majori juures.“

Härra kindral-major pistab teatavasti kõik pogrissime, kes talle hüdekaugusele lähenevad. Liig palju karistust vähese hiljaksjäämise eest. Minu nooruse unistuslossid varisesid kokku kui viletsad papp-ehitused.

„Teie ratsutate täna „Agnesel“. Üht korralikku hobust ei lase ma sarnasel puhul ruineerida.“

„Sarnasel puhul?“ Minus kees viha. Just kui oleks käsutus kindral Zurni juures...

Ma ei saanud seda mõtet lõpetada, kui juba „Agnes“ sõdurist juhitud minu ees seisis ning mu pealuud sisse muljuda ähvardas.

Kes kunagi üht hobustesse puutuvat õperaamatut on lehitsenud, on kindlasti ka selle kaanel kujutatud hobust imetlenud, kes kõikide mõeldavate vigade kehastus, nagu: rippuv moka, klaassilm, lontkõrvad, hirve kael, lesta selg, rotisaba, põlve käsn jne. Kui aga kõikide hingeliste vigade summat ühe lojuse juures leida tahetakse, siis peab „Agnese“ poole pöörama.

Ta oli tujukas, kangekaelne, jonnakas ja veel palju muud. Närviarst oleks siin kõnelenud tugevast hüsteeriast. Iseäranis vihkas „Agnes“ ohvitser. See on rahvas, kes maneežis vaid piitsa vibutab; sõdu-

*) Ilmakuulsusega Saksa (Austria) naljakirjanik Roda Roda produktsioonis leidub ta ilmasõjaaegse sõjakorrespondendi elukutsetulemusena ka hulk sõjaväelist elu käsitlevaid naljajutte, milleks Austria mitmerahvusline sõjavägi pakkus ohtrasti tänuväär materjali.

***) Zurn, Zurn — viha.

rid on aga tublid, sest nad toovad toitu. Olen uudishimuline, kuidas „Agnes“ ennast kindrali vastu ülal peab.

Õppus pidi algama ja rügement liikus kohale. Zurn karjus: „Käsusohvitser minu juurde!“ „Agnes“ aga ei lasknud mind sadulasse.

Zurn külvas mind söimuga üle. Ja mida rohkem „Agnes“ hambaid irevili ajas, seda rängemalt. Sarnase irvituse tagajärjel taganes Zurni kimmel umbusklikult. Zurn möllas veel ägedamalt. „Agnes“ nägi ära, et kõhu täisajamise tagajärjel sadularihmad ei rebenenud ning rahunes. Kindral samuti.

Kuid mitte kauaks. Juba kasarmu väravate juures oli väike stseen. „Agnes“ ei tahtnud välja minna. Minu kannatamatuse tagajärjel tegi ta ühe kõrvalehüppe, kuid leidis sealjuures veel aega Zurnile hambaid näidata.

„Teie jöllitaja! Et te' oma tõpraga mulle ei lähene!“

Jöllitajaks nimetab ta mind. Olen mina siis metsik? Lõön mina siis takka üles?

Staabiülem püüdis muidugi oma märkustega minu kohta diviisiülemale meeldida — sel egoistil pole lusti oma karjääri ühe nõdrameelse kadeti pärast kaalule panna.

Nõdrameelne kadett? Na oodake! Teie väikekalliibrilised Napoleonid!

Enne lõunat. Õppus ebaõnnestus ning korratatakse juba kolmat korda. Kusagil kaugel mürtsuvad kahurid tolmupilvedesse mässitult. Meie ratsutame. Zurn eel oma staabiülemaga, mina kolmkümmend sammu nende kannul, nii kaugel kui võimalik. Meie oberst kihutab penikoormate tagant kohale tuisates — adjutantid ja signalistid, teatab midagi, kuulab ärapööratud näoga Zurni põrgulikku lärmitsust pealt, kummardab viisakalt ning pistab siis kui pritsist jälle minema. „Agnes“ aga tantsib vahetpidamata ja püüab teistele läheneda. Ma nõretan juba higist ja „Agnes“ on vahul. Kui mul rügemendist midagi kirjalikku tuleb teatada kindralile, siis pean seda kolmekümne sammu kauguselt ette lugema. Lähemale nad „Agnesi“ ei lase.

Meie ratsutame lühikeses galopis pikuti võsastiku äärt. Zurn pragab järelejätmalt.

„Jääge minust eemale, kadett! Te' teete hea hobuse metsikuks.“

Ma näen, näen seda sisemise rahuldustundega, kuidas üks pöidlasuurune erilane Zurni kimli saba juures lihasse puurib. Järgmisel silmapilgul — kes oleks seda sarnasest jõehobusest uskunud! — on kimmel juba võsastiku taha kadunud. Plarts: Zurn kukkus vist vette. Ning möllab isegi uppudes.

„Kadett! Kadett! Seda olete Teie teinud!“

— „Kuradi päralt, mis olen mina teinud? Olen mina erilane? Olen mina kimmel?“

— „Kadett! Tulge siia! Tulge silmapilk siia, Teie jöllitaja! Või ma määrän Teile terve kuu kodust aresti!“

Ma tahan paremale, tahan vasakule, tahan otse läbi võsastiku. „Agnes“ tõmbleb mu kannuste vahel, tõuseb tagumistele jalgadele, väänleb. Seal tõmban ma mõõga tupest ja virutan talle lameda küljega hoobi mõda ribisid.

Hei! Suures kaares vuhisen mina üksi — „Agnes“ jäi paigale, — üle võsastiku, ja otsejoones kindralile selga.

Alguses arvasin, ta muljub mu ära. Kuid ei, ta hoigab vaid. Ta lamab seliti loigus, mina tema kõrval. Ma katsun oma luid. Mul pole midagi juhtunud.

„Teil kuidas, härra kindral?“

— „Härra! Te olete mu puusaluud paigast väänanud. Ma pean väävliravisse minema.“

Ta sõitis tõesti ravilasse ja kuue kuu pärast läks ta tervishelistel põhjustel erusse. Kahjatsesin teda väga. Kuid miks karjus ta nii hirmsasti minu peale?

Kodusest arestist ma ei pääsnud — selle kirjutas mulle ette mu ülemus. Jalaväelastelt sain aga hõbedast sigaretitoosi pealkirjaga „Päästjale“. Kaks leitnanti paraadivormis ilmusid seda mulle üle andma. Ma palusin neid õhtusöögile. Nii tekkis ligem sõprus mõlema rügemendi vahel.

Sõjaväe Aspirantide Kursuse 5. aastapäeval.

Käesoleva aasta 15. veebruaril pühitses Sõjakooli Aspirantide kursus oma 5. aastapäeva. Olgu sel puhul avaldatud mõningaid märkusi kursuse senisest arenemiskäigust kui ka väljavaadetest tulevikku.

Oma tegevust alustas kursus 15. veebr. 1922. „Vabariigi Sõjakooli tagavaraväe ohvitseride ettevalmistamise klassi“ nimetuse all, mille ellukutsumise aluseks oli Sõjaministri käsukiri 2. veebr. s. a. Klassi eesmärgiks oli Vabariigi sõjaväele mobilisatsiooni ja sõja puhuks ette valmistada tarviline arv nooremaid juhte, kes lahingus edukalt võiksid juhtida vähemaid üksusi.

Et Sõjakooli toleaeegses koosseisus sarnast klassi ei olnud ette nähtud, siis määrati nii õpetajad kui ka õpilased teiste Sõjakooli üksuste vakantkohtadele. Nii oli klassi ülem ohvitseride kursuste ülema abi, kuna õpilastele, keda „asekadettideks“ nimetati, kadettide üksuste koosseisu arvel palka maksti. Sel kujul tegutses klass ligikaudu ühe aasta, saates tähendatud aja jooksul välja ühe lennu asekadette.

Seadlusega 26. jaan. 1923 a. muudeti „tagavaraväe ohvitseride ettevalmistamise klassi“ aspirantide kursuseks ja Sõjaväe ühendatud õppeasutuste formeerimisega 29. aug. 1923 a. võeti kursused õppeasutuste

koosseisu. Võib öelda, et siin siiski ainult ühe asutuse nime vahetusega tegemist oli, kuna eesmärk kui ka töökava üldjoontes jäid endiseks. Nii töötasid kursused kuni möödunud aastani, kus kursuse töökavas tehti tähelepanev muudatus.

Seni oli õppekursuse kestvus kursustel 11 kuud, milline aeg omakorda jagunes 3 perioodi.

Esimesel õppeperioodil, mille kestvus oli keskmiselt 4 kuud, võeti läbi noorte-õppus. Selle perioodi lõpul ülendati noored aspirandid reameesteks.

Teisel perioodil, kestvusega umbes 3—4 kuud, võeti läbi riviallohvitseri õppekursus. Aspirandid, kes selle perioodi õppeainetes katsed rahuldavalt sooritasid, ülendati nooremateks allohvitsereideks.

Viimasel õppeperioodil 3—4 kuu kestusel võeti läbi sõjalised õppeained ühes täiendava ettevalmistusega rivi-lahingulisel alal, mille järele aspirandid üle viidi väeosadesse, et ülejäänud teenistusaja kestel praktiliselt ette valmistada täiendusohvitseri kutsule.

Alates märtsikuust 1926 a. lühendati kursuse töökava 6-kuuliseks, kuna kaitseväelased kursustele komandeeriti alles peale noorte õppekursuse läbivõtmist väeosades. Seega võetakse kursusel praegu läbi ainult allohvitseri kursus ning täiendusohvitserile hädatarvilised sõjalised õppeained. Seetõttu laseb kursus aastas välja 2 lendu aspirante.

Oma tegevuse kestel on kursus väeosadesse saatnud 5 lendu aspirante, kogusummas üle poolteisesaja inimese.

Riigikaitse kohustab rahvaid endid sõjaliselt korraldama nõnda, et võitluse päeval võimalik oleks kodumaa kaitseks välja panna kogu oma jõud; eriti on see maksev just meie kui väikerahva kohta. Kui võrd otstarbekohaselt suudame ära kasutada oma väikest sõjalist jõudu, niivõrd on meil lootusi oma riigi edukaks kaitsmiseks.

Aspirantide kursuse töö on suur samm edasi meie sõjaväe elavjõudude otstarbekohase kasutamise teel.

Lühendatud kursuse näol sundusliku teenistusaja kestel on pütud leida võimalus meie keskkooli ja akadeemilise haridusega kodanikke ette valmistada nooremateks juhtideks, kelledest pea kõikides sõjavägedes sõjaajal puudust tunti ning kellel lahingus võrdlemisi suur tähtsus.

Et aspirantide kursus oma ülesannet — ette valmistada lahinguvõimelisi täiendusohvitseri — koguni hää eduga on suutnud täita, seda näitaks kursuse töö üksikasjaline vaatlamine, mis aga käesoleva kirjutuse piiridesse ei kuulu. Siinkohal olgu vaid toodud üksikud andmed, mis tähistaksid kursuse tuleviku arengu tee.

Alustas kursus oma tööd väga vähesel arvul õpilastega, nende arv ulatus vaevalt teise kümnesse. Möödunud 5 aasta jooksul on seisukord selles suhtes tunduvalt muutunud. Meie rahva haridusline tasa-

*Vabadussõjas langenute mälestussammas Tartus.
(Prof. Adamsoni kavand.)*

pind on suuresti tõusnud, ühes sellega on muidugi suurenenud ka kaitseväe teenistusse kutsutavate haritud kodanike arv. Välja arvatud mõned vähemad, juhulikud kõikumised, ongi kursuse kasvandikkude arv järjekindlalt kasvanud, kuna viimasel ajal kursus kaugeltki enam kõiki nõuetele vastava haridusega kodanikke vastu võtta ei suuda.

Küsimus on osaliselt lahendatud sel teel, et ülejääk juhitakse ohvitseride kooli, kus neid allohvitseri kutsule ette valmistatakse. „Igast haritud mees-kodanikust peab vähemalt kapral saama“, toonitab sõjaminister oma käsikirjas, mis käsitleb suurema üldharidusega kaitseväelaste rivilise ettevalmistuse küsimust.

Aspirant J. M.

Juriidilised näpunäited.

K. Selter.

Nr. 10. Väeosa ülema osavõtmine ohvitseride kogu üldkoosolekust.

Ühest väeosast küstakse, kas on üldse soovitatav, et väeosa ülem ohvitseride kogu üldkoosolekule ilmub ja kas väeosa ülem võib üldkoosolekul otsustamisel kaasa hääletada.

Ohvitseride kogude põhikirja § 32 p. 2 näeb ette, et väeosa ülem võib kogu üldkoosolekutele ilmuda, kusjuures tal isegi õigus on koosoleku juhatust oma kätte võtta. Kas see soovitatav on või mitte, seda otsustab igal üksikul küsimusel väeosa ülem ise, kuna kõrvalseisja selles küsimuses ei saa üldse sõna võtta. Mis puutub küsimusse, kas väeosa ülem võib üldkoosoleku otsuste tegemisel kaasa hääletada, siis tuleb selle peale vastata eitavalt. Kogu allub väeosa ülemale (ohvitseride kogude põhikirja § 8), sellepärast ei või väeosa ülem ohvitseride kogu kui alluva asutuse üldkoosoleku otsuste tegemistest osa võtta, sest sarnane osavõtmine tähendaks juba väeosa ülema alistumist üldkoosoleku enamusele, tähendaks, et väeosa ülem loobub oma võimu kasutamisest kogu otsuste suhtes ning tahab neid otsusi mõjutada ainult kui harilik kogu liige. Seega võimuvahekorrad paisatakse segi. Väeosa ülem on järelevalve instants, kes kinnitab või jätab kinnitamata üldkoosoleku päevakorra ja otsused (ohvits. kogude põhikirja § 32), sellepärast ei või tema osa võtta otsuste tegemisest, mida ta kinnitama peab, ega hääletamisest, mille seaduslikkuse kohta ta hiljem ise autoriteetlikult ja erapooletult otsustama peab.

Nr. 11. Missugustel juhtudel peab kompanii päevnik sissetulevale ülemale ennast esitama?

Küstakse: kompanii asub mitmes ruumis (toas). Iga ruumi peale on määratud oma päevnik. Kompanii korrapidaja viibib ühes kompanii ruumis, kuna ülemus teise ruumi ilmub. Kas peab maksva sisemäärustiku järele päevnik sissetulevale ülemale end esitama?

Vastus on eitav. Kompaniiruumi sisse tulevale ülemale peab esinema kompanii korrapidaja (sisemäärustik §§ 382—386). Päevnik peab aga ülema ilmunisest kompaniiruumi teatama kompanii korrapidajale (sisemäärustik § 499). Päevnik võib sissetulevale ülemale ennast esitada ainult kui korrapidaja kohustetäitjat ja nimelt sel korral kui korrapidaja kompaniist on lahkunud ja oma kohuste täitmise päevniku peale pannud (sisemäärustik § 475). Korrapidaja lahkumine ja kohustetäitmise üleandmine võib sündida ainult korrapidaja ohvitseri nõusolekul ja loal (sisemäär.

§ 379). Ei ole sarnast luba antud ega poole kompanii korrapidaja selle loa põhjal oma kohuseid päevnikule otsekohe üle andnud, siis tuleb kompanii korrapidajat oma kohuste täitmisel ja kohal olevaks lubada ning päevnik ei tohi end ülemale esitada, vaid peab korrapidaja juure kutsuma.

Nr. 12. Missugune sõidupilet tuleb anda kaitseväelasele, keda arstlise komisjoni otsuse põhjal puhkusele lubatakse?

Haigemajast arstlise komisjoni otsuste põhjal pikaajalisele (üle 15 päeva) tervisparanduslisele puhkusele lastavad kaitseväelased saavad sõjaväe sõidupiletid lit. A sõjaväe haigemaja poolt, kus viimast pole, seal kaitseväe ringkonna ülema (end. rahvaväe ülema) poolt, kellel piletite väljaandmise aluseks on arstide komisjoni otsused. Piletid antakse välja: a) kodukohta ja seal tagasi oma väeossa sõiduks — kui puhkus lubatud kuni 30 päevani, ja b) ainult koju sõiduks — kui puhkuse kestvus on üle 30 päeva. Viimasel juhul saab kaitseväelane puhkuse aja lõpul väeossasse tagasisõiduks sõidupileti lit. A lähemalt kaitseväe ringkonnaülemalt puhkusetunnistuse põhjal, mille ärakiri tõendusdokumendina kaitseväe ringkonna ülemale jääb. Lühikesajalisele tervisparanduslisele puhkusele (1—15 päevani) lastud kaitseväelastele on lit. A väljaandmine keelatud. Sõduritele antakse neil juhtudel sõidupilet lit. B.

Teistel väeosadel ja asutustel peale haigemajade ja kaitseväe ringkondade ülemate on keelatud tervisparanduslistele puhkustele lastud kaitseväelastele sõidupileteid lit. A välja anda. (Sõjaministri ksk. nr. 412—1922. a. lisa § 32 märkus ja ksk. nr. 239—1926. a.).

Nr. 13. Kas on üleajateenijal õigus rahuloldava atestatsiooni juures kolme või kümne aasta teenistuse autasu saada?

Vabariigi Valitsuse poolt 10.I.1923. a. kinnitatud palgamäärade § 2 p. 3. põhjal saavad üleajateenijad iga kolmeaastase vahetpidamata, kiiduväärt ja hoolsa teenistuse eest ühekordse abiraha 3 kuu palga suuruses, ja iga kümneaastase vahetpidamata, kiiduväärt ja hoolsa teenistuse eest — abiraha 6 kuu palga suuruses. Sõjaministri käsukirjaga nr. 395—15.IX.1923. a. on diviiside ülematele õigus antud igal erijuhul otsustada, kas üleajateenijad abiraha väärivad või mitte, s. o. kas teenistus on olnud kiiduväärt ja hoolas. Küsimuse otsustamisel peab diviisiülem ülevaltlikult silmas pidama üleajateenija koguteenistust kõige 3 või 10 aasta jooksul ja arvesse võtma ka üksikute aastate

atestatsioone. Kuid seadus ei keela diviisi-ülemale abiraha küsimust jaatavalt otsustada ka selkorral, kui 3 või 10 aasta jooksul üks või mõni atestatsioon rahuloldavad on olnud. Diviisiülem otsustab abiraha oma parema äratundmise järgi, arvesse võttes kõiki atestatsioone ja muid andmeid.

Nr. 14. Veltveeblike vastutusest sisekorra eest juhtudel kui ühisruumis kaks kompaniid asuvad.

Kui kaks üksust (kompaniid) asuvad ühiseluruumis, siis on iga kompanii veltveebel vastutav korra eest tema kompanii sõdurite seas ja võib üldise korra järele käsutada ainult oma kompanii mehi, kui kõrgem ülemus eriti ruumide üldise korrashoiu alal kummagi kompanii veltveeblike erilisi kohustusi ka teise kompanii meeskonna suhtes peale pole pannud.

Sarnastel juhtudel tuleb kõrgematel ülemustel üldise sisekorra kohta eeskirju või käsk anda, et võimalikke korratusi ära hoida.

Nr. 15. Kaitseväelaste osavõtmine poliitilistest erakondadest, ühingutest, rühmitustest ja koosolekutest.

Sõjaminister seletas diviiside ülematele, et kaitseväeteenistuse seaduse § 31 ei keela kaitseväelastele olla legaalsete poliitiliste erakondade ja poliitiliste ühingute ning rühmituste liige — nagu seda mõnes väeosas eksikombel on arvatud — vaid § 31 keelab kaitseväelastele olla poliitiliste erakondade ja poliitiliste ühingute või rühmituste juhtivate ja kontroleerivate organite liige.

Samuti ei keela kaitseväeteenistuse seaduse § 31 p. 2. kaitseväelastele osa võtta legaalsetest poliitilistest koosolekutest ning miitingutest üldse, vaid ütleb, et kaitseväelased ei tohi neist osa võtta aktiivselt, s.o. neid koosolekuid või miitinguid korraldada ega juhatada, nendel kõnedega esineda, koosoleku korrapidajate ülesandeid täita jne.

Sõjakirjandust.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 26.—11. jaan. 1927.

„Belgia neutraliteet“. Artikkel käsitleb sõjasüü küsimust („M. W.“ kulunud teem! K.). Öigustab sakslaste kallaletungi Belgiale 1914 a., sest Belgia olevat olnud prantslaste ja inglaste mõju all. Belgia 1913. a. sõjaväe reform, mis võimaldas 180.000-lise sõjaväe suurendada 340.000-ni, olevat pigemini Belgia agressiiivsuse kui enesekaitse ayaldus. Artiklis toodud tõendused selleks on väheusutavad.

„Saksa sõjajõudude koondamine ja hargnemine 1914. a. Moltke käsu järgi ja Schlieffeni 1905 a. hargnemiseplaan“.

Moltke vanem omal ajal tähendas, et vead, mis tehud sõja esimestel päevadel vägede koondamisel ja hargnemisel, on parandamatud terve sõja kestel. Avalik arvamine, eriti „võhikud“ heitvat Moltke nooremale ette, et see ei olevat kinni pidanud Schlieffeni 1905. a. geniaalsest hargnemise kavast ja seega pannud aluse Saksa kaotusele Ilmasõjas. Artikli autor võrdleb 1905. a. kava 1914 a. tegeliku hargnemisega ja näitab arvude abil, et „kavast“ on peajoontes kinni peetud. Väikesed parandused ja muudatused olid tingitud elust enesest. Autor arvab, et Saksamaa kaotuse põhjus peitus ta vastaste suures arvulises ülekaalus.

„Inglise kindralstaabi ülem Ilmasõjast“.

Feldmarssal Sir William Robertson on avaldanud raamatu „Soldiers and Statesmen 1914 — 1918“. Raamat valgustavat huvitavalt Ilmasõja poliitilisi ja strateegilisi küsimusi ja ühes sellega Lloyd George'i ja Sir W. Robertson'i (kui Ilmasõjaaegseid Inglise kindralstaabi ülemaid) vahekordi.

„Sõjaväeline alpinism 1914 — 1918.“ Artikkel on märkeid kolonel H. Czant teose üle alpinismist rahu- ja sõjaajal. Huvitavaid näiteid Ilmasõjast Karpaatides.

„Kas kõrgustikkude või orgude-taktika?“

Artikkel on staabikapten Dr. O. Regelelt. Saksa-Austria Isonzo-võidud, kus lõõgid anti orgusid mõõda, on uuesti päevakorraale tõstnud vana teemi: kas on õige tegevusobjektideks seada kõrgustikke? Dr. Regele käsitleb seda küsimust laiemalt ja tuleb otsusele, et võitja on ikka see, kes on peal.... (Seda küsimust on refereeritud ka „Sõduris“ 1926. K.)

„Raske kuulipildujate pataljonist“ on uurimus, milles tullakse otsusele, et sarnased üksused on head ainult kiirelt liikuva (kas hobustel, veeriistadel või jalgratastel) ja hästi õpetatud jalaväe käsutuses, võimaldades sarnastel kiirelt kanda tiivale või tähtsale rinde ossa võimast tuld.

Artikkel „Juurdeveoteede kaitse“ ja „Väli-post“ sisaldavad ettepanekuid nimetatud aladelt tuleviku sõjaks.

Artikkel „Inglane Tannenbergi lahingust“ on kokkuvõte Inglise kindrali Edmund Irosinde teosest „Tannenberg. The First Thirty Days in East Prussia“. Kõne all olev inglase teos väärivat suuremat tähelepanu, kui seniseid Saksa teoseid sellel teemil, sest kindral Irosinde olevat objektiivselt valgustanud sündmust, kasutades sealjuures kui saksa nii vene allikaid.

„Lahingluure“ sisaldab kaks näidet Ilmasõjast luurest rinde läbimurdel.

Artikkel „Loomariik ja Sõda“ toob näiteid kuis suhtusid Ilmasõjas mitmesugused elusad olevused sõjale, sõjaväljale ja sõdurile.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 27.—18. jaan. 1927.

„Prantsuse 1927. a. sõjaväe eelarve“. Väljaminekuid umbes 5,85 miljardit franki. Peale nekrutite õppuse kutsutakse iga aasta kordamisõppustele 6—7 aastakäiku, parandatakse ja täiendatakse

materjalosa, suurendatakse allohvitseride (kapitulantide) arvu. — kõik see suurendavat väljaminekuid. Ratsaväge vähendatakse, mis annab teatud kokkuvõidu ja tasakaalustab eelarvet, millel nüükinii olevat kasvamise tendents.

„La grande misère de l'armée“*) on kokkuvõte „France Militaire“is** ilmunud artiklist Prantsuse sõjaväe väljaõppest, kasvatuses, ainelisest seisukorrast ja n. e. „Militär Wochenblatt“i artikli autori valgustusel kurtvat prantsuse sõjaväe juhte jalaväe nõrga laske-ettevalmistuse, üldiselt nõrga väljaõppe, halva toitluse, riietuse jne. üle. Parandada olukorda võivat, kui suurendatakse allohvitseride arvu, hoitakse aega kokku, pannakse piir kõiksugustele ohvitseride kursustele, mis palju töödõudu väeosades ära võtab, ja kui eelarvega määratakse tarvilised summad sõjaväe ülalpidamiseks.

Artikkel „Prantsusmaa uus poliitiline partei „Droite Nouvelle“***) ja selle juht“, annab lühikese ülevaate uuest parteist, mis end toetavat endiste sõjaliinil teeninud kodanikkudele. Juht — baron Fabre-Luce — olevat endine Ilmasõja eelini ohvitser. Uus partei olevat patsifistlik, kuid erinevat saksa patsifistidest seega, et ei unusta omi rahvuslike huvisid patsifismi nimel, nagu seda tegevat saksa patsifistid.

Teistest artiklidest tuleks mainida: Rahvusline käärimine Prantsuse koloniates, „Muudatusi Itaalia kõrgema kaitsekomisjoni koosseisus“, „Kerge suurtükiväe mehaaniline vedu“, „Veel kord jalaväge saatvast suurtükist“.

K.—

„Infantry Journal“ (jalaväe ajakiri) ilmub Washingtonis (D. C., Infantry Building) Ühisriikide jalaväe ühingu (U. S. Infantry Association) väljaandel. Toimetajaks on major P. J. Mueller. Tellimishind — 3 doll. (umbes 1.100 Emk.) aastas; üksiknumber — 50 centi (umbes 185 Emk.)

„The Journal of the Royal Artillery“ („Kuningliku kahurväe ajakiri“) ilmub 4 korda aastas (jaanuaris, aprillis, juulis ja oktoobris) Royal Artillery Institution'i väljaandel Woolwich'is (S. E. 18.). Aasta tellimishind £ 1 (umbes 1830 Emk.), üksiknumber — 5 shillingit (umb. 455 Emk.) Ajakiri ilmub raamatu kaustas 168 leheküljelisena, hulga piltide, jooniste ja kaartidega.

Nr. 4. (Vol. LIII) — jaanuari 1927 sisukord: Kolonel F. D. Logan — Diviisi väliadministratsioon; mjr. W. G. Lindsell — Sõja looming; mjr. A. F. Brooke — Kahurväe evolutsioon Ilmasõjas (8. järg); kpt. W. C. Holden — Rügement ja raadioside; kpt. J. O. M. Ashley — Tulistamine; kpt. C. T. Beckett — Tankivastane kaitse ja selle toetamine; leitn. V. C. Ritchie — Rügementi tulevik; „Paradox“ — Vastuseks „Tankile“; mjr. C. B. Findlay — Kuninglik ratsakahurvägi; tema evolutsioon; mjr. J. H. Leslie — Kuningl. kahurväe rügement (ajalooline ülevaade); eskadroniülem V. Buchalet — Kahurvägi suurel pealetungimisel Ilmasõjas (brig.- kindr. W. Evans'i tõlge); mjr. Janssen — Diviisi motoriseerimine; mjr. A. F. Becke — Ypres, tema 1000-a. ajalugu, I jagu; „Shinga“ — Kurungarei. E. Ms.

N. Vene sõjakirjandust.

Venemaal ilmuvad 1927 aastal järgmised sõjateaduslikud ajakirjad:

1. „Военный вестник“, sõja-poliitiline nädalakiri.
2. „Война и революция“, kuukiri. Iga number 10—12 trükiproognat. Tellimishind: aastas — 12 rbl., ½ a. — 6 rbl. 50 k. ja ¼ a. — 3 rbl. 50 k.
3. „Вестник воздушного флота“, kuukiri. Punase arme õhujõudude valitsuse häälekandja. Tellimishind: aastas — 6 rbl., ½ a. — 3 rbl. 50 k. Väljamaale aastas 6 dollarit ja ½ a. — 3½ dol.
4. „Война и техника“, illustreeritud teaduslikuurimus tehniline kuukiri. Temas on peatükid: Sõjatehnika, sõja majandusteadus, sõjaväe varustamine ja ala peatükid — välisriikide sõjavägedest, bibliograafia ja arvustused. Tellimishind: aastas — 15 rbl., ½ a. — 8 rbl. ja ¼ a. — 4 rbl.
5. „Известия физической культуры“, illustreeritud teaduslik-populaarne ja spordi-tehniline ajakiri. Tellimishind: aastas — 5 rbl. 50 k., ½ a. — 3 rbl.

Käesolevas kirjutuses peatun pikemalt „Военный вестник“u juures, mille 1927 aasta esimesed kaks numbrit minule kasutamiseks ja hindamiseks on saadetud.

„Военный вестник“ ilmub aasta vahetusest saadik uuel kujul, temaga on liitunud PUR sõjapoliitiline nädalakiri „Спутник полнотработника“, sõjateadusline ajakiri „Выстрел“ ja pedagoogiline ajakiri „Красная армия и школа“. Tema on punaarme parteilise ja sõja-poliitilise töö juhtimise organ. Tema põhiülesanne: anda keskmisele ja vanemale juhtide koosseisule juhatavat instruktiivset materjali

*) Sõjaväe suuremaid muresid.

**) Uus parempoolsus.

punaarme parteilise, sõjalise ja poliitilise kasvatusel. Tahab praktiliste näpunäidetega olla juhtidele igapäevase töö juures abiks, kasjuures eestkätt peab silmas kompanii- ja rüümaülemat. Käsitlust leiavad ka üldsõjaväelised ülesehituslikud küsimused. Ta püüab kaasa aidata fugeja eneseharimisele poliitilisel ja sõjaväelisel aladel.

Täielikuma pildi saamiseks loetlen esimeses kahes numbris ilmunud tüübilisemate artiklite pealkirjad:

Nr. 1. Juhtide teenistuskäiku puutuvad küsimused.

Sõjakoolide tähised. (Vaadeldakse praeguseid sõjakooli, arvustatakse neid ja püütakse leida aluseid punaväe juhtide parimaks ettevalmistamiseks.)

Poliitiline töö sõjamängudel.

Sõjamängu õpiseid.

Kuidas alata relvade õppimist.

Laskekiiruses treenerimine kahurväes.

Ülesanne, tema meetodiline läbitöötamine ja tunniplaan. (On põhjalikult läbi võetud taktikaline ülesanne rännak-liikumise korraldamise alal.)

Suusaasjandus Soome sõjaväes.

Sõduri üksikvalmistus Läti sõjaväes.

Noorema juhtide koosseisu ettevalmistamine territoriaal osades talve perioodil.

Õppused juhtidega laskur-väeosades.

Peatükis „raamatute ja ajakirjade keskel“ toodakse ülevaade kirjandusest, mis käsitleb sõjamängusid ja teisi õppisi juhtidega.

Nr. 2. Riigipööre Leedus.

Sõjalise ettevalmistuse kindlustamise tingimusi. Peamine ja põhjanev agitatsioon ja propagand.

Rühma-ülem ja tema tähtsus sõjaväes.

Sõjamängu õpistest.

Varustamise küsimused 1926 aasta sõjamängudel.

Ratsionaalne õppetöö korraldamine.

Juhtidele korraldatavate taktikaliste õppuste ettevalmistamine.

Praktilised õppused ratsa rügemendi juhtidega. (Poola major Mahalski järele.) Skeem kui õppeabinõu.

Noorsõduri ilme. (Huvitav katse noorsõduri iseloomu, võimete, arenemisastme kindlaksmääramiseks.)

Rumeenia sõjaväe poliitiline ja majandusline seisukord ja elu-olu.

Jalaväe ettevalmistus Eestis.

Inglise tankid.

Ainult pealkirjade järgi otsustades juba peaks see ajakiri ka meie juhtide perele huvi pakkuma. Leidub väga sisurikkaid kirjutusi. Autoritena esinevad punaväe juhtide pere nimekamaid liikmeid. Ajakiri toob rohkesti ülevõtteid, skeeme ja graafikuid. Ajakirjal on hinnata kaasanded, millisena järgmise numbriga kaasas saabub taktikalise sektsiooni loeng „Talvised lahingtegevused ja neile ettevalmistamine“.

Ilmub neli numbrit kuus, iga number 5 trükipoognat (80 lhk.). Tellimishind — aastas 12 rbl. (2.400 mk.), ½ a — 6 rbl. ja ¼ a. — 3 rbl. 30 kop.

Kõlbab meie ohvitseride- ja allohvitseride kogude lugemislauadadele. M. T.

Sport kaitseväes.

Tallinna garnisoni tõste-, poksi- ja maadlusvõistlused.

10, 11 ja 12 veebr. s. a. peeti Tallinna garnisoni väeosade vahelisi tõste-, poksi- ja maadlusvõistlusi „Sõdurite kodu“ ruumes. Osavõtt oli võimaldatud kõigile ja vabatahtlik, missugust hääd võimalust kasutati suure osavõetuga.

Tõstmine.

Leidus palju stiilikaid mehi, kes olid endid korrapärase treeninguga häässe vormi viinud. Eriti silmapaistev oli sulgkaalus I j. madrus Grossberg

Kõik tema viis tõstet olid uued k/v. ja garnisoni rekordid, neist tõukamine ühe käega isegi uus Eesti rekord 100 kg. (end. 97,5 kg). Alaline harjutamine ja vastav eluviis on ta viinud hülgevormi.

Tehnilised tagajärjed:

Sulgkaal: 1. I j. madr. Grossberg Roman — merev., kogusummas 312,5 kg.; 2. n. a. o. Toomik Voldemar — allohv. kool., 300 kg., 3. kpr. Noormägi Rudolf — komend., 295 kg.

*I j. madrus Roman Grossberg
(S/l. „Vambola“),
silmapaistvam sulgkaalu tõstja.*

*Kapral Arnold Luhaäär
(Sidepataljon).
Parim raskekaalu tõstja,
püstitas 1. Eesti, 5. k/v. ja garnisoni rekordi.*

kes oma nooruse, väheldase kasvu ja ilma suurema eeltreeninguta puht omapärase stiiliga raske tõstetangi nagu mängides kätele upitas, mida isegi mõni raskemakaalu mees ei suutnud teha. Ta enese üteluse järele on ta tõsteharjutusi tegema hakanud esimest korda kaitseväes ja nimelt s. l. „Vambolal“. Ta püstitas ka uue k/v. ja garnisoni rekordi ühega tõugates 62,5 kg. (end. 61 kg). Raskekaalus parem mees oli kapral Luhaäär sidepataljonist.

Kergekaal: 1. v. a. o. Ahven Arnold — allohv. kool., 345 kg.; 2. I j. madr. Saar Ferdinand — merev., 342,5 kg.; 3. n. a. o. Kõlu Alex. — allohv. kool, 325 kg.; 4. rms Pärl August — allohv. kool, 322,5 kg.; 5. rms Triik Nikolai — allohv. kool, 305 kg.

Keskkaal: 1. n. a. o. Tõnts Eduard — 10 j. rüg., 367,5 kg.; 2. rms Kõvamees Johan — allohv. kool, 355 kg.; 3. n. a. o. Liiv Herman — komend.,

342,5 klg.; 4. rms Kreisman Paul — sidepat., 335 klg.; 5. v. a. o. Meos Karl — keh. kas. kurs., 332,5 klg.

P. raskekaal: 1. v. a. o. Piir Johannes — allohv. kool, 357,5 klg.; 2. n. a. o. Kivi Oskar — komend., 352,5 klg.; 3. rms Kulmann Robert — 10 j. rüg., 340 klg.; 4. I j. madr. Rignenberg Mart — merev., 317,5 klg.; 5. rms. Annikov Karl — allohv. kool, 310 klg.

Raskekaal: 1. kapral Luhaäär Arnold — sidepat., 505 klg.; 2. n. a. o. Torbek August — üks. esk., 385 klg.; 3. Kapral Sepp Vassili — allohv. kool, 355 klg.

Poks.

Osavõtt sama elav kui teistel võistlustelgi. Üldiselt poksijate tasapind on nõrgem tõstjate omast. Puudub nähtavasti eeltreening. Poksima tullakse ainult oma toore jõu ja energiaga, unustatakse sellejuures igasugused määrused ja võtted. Leidub aga ka üksikuid, kes näitavad päris tõsist, reeglipärasat poksi.

Tehnilised tagajärjed:

Sulgkaal: 1. rms Kalberg Paul — Autotank. div.; 2. rms Eeman Konst. — allohv. kool. 3. n. ltn. Kuika Karl — 10 j. rüg.

Kergekaal: 1. rms Matsv Peeter — sidepat.; 2. rms Mittov Karl — allohv. kool; 3. v. jung Ree Voldemar — merevägi.

Kergekeskkal: 1. noor Masik Artur — merev.; 2. noor Vinter Alexander — 10 j. rüg. 3. rms. Grünberg Rudolf — sidepat.

Keskkaal: 1. I j. madr. Reiman Herman — merev.; 2. noor Patter Johannes — 10 j. rüg.; 3. rms Leon Voldemar — 10 j. rügem.

P. raskekaal: 1. rms Kuskman Heino — sidepat.; 2. kpr. Veidenbaum Viktor — komendantuur.; 3. I j. madr. Palu Nikolai — merev.

Raskekaal: 1. v. a. o. Arneman Arnold — merev.; 2. noor Allmann Julius — Pioneerpat.; 3. rms Simson Jaan — Pioneerpat.

Maadlemine.

Osavõtt kõige elavam. Hulgast mitmed vanemad garnisonis maadlejad, kuid enamust on noored. Tasapind keskpärane.

Tehnilised tagajärjed:

Sulgkaal: 1. rms Põntson Joh. 10 j. rüg. — omandas meistri nime. 2. v. a. o. Tähnas Eduard — üks. esk.; 3. kpr. Krabbi Ralf — allohv. kool; 4. rms Pihlak Paul — allohv. kool.

Kergekaal: 1. I j. madr. Reiman Herman — omandas meistri nime; 2. rms Sipa Elm., sidepat.; 3. v. a. o. Väli Robert — alloh. kool; 4. v. a. o. Ahven Arnold — allohv. kool.

Keskkaal: 1. n. a. o. Anslang Eduard — allohv. kool; 2. n. a. o. Tõnts Eduard — merev.; 3. rms Lode Rihard — allohv. kool.

P. raskekaal: 1. n. a. o. Pohla Alex. — allohv. kool; 2. v. a. o. Arnemann Arnold — mer.; 3. n. a. o. Kraas Eduard — allohv. kool.

Väeosadest said punkte — allohviteride kool 45; merev. 28; 10 j. rügem. — 18; teised vähem. Koh-

tadele tulijatele jagati k./v. keh. kasv. juhataja kol-ltn. Maser'i poolt hinnalisi auhindu ja diplome. Oma kõnes rõhutas kol-ltn. Maser, et kaitsev. sportlaste pere kasvab aasta-aastalt, ning kaitsevägi ei täida üksi oma kohusetruud teenistust, vaid parandab ka keha ja tervist igasugu sportliste harjutuste varal. Spordivõistlustel võitjaks tulnud olgu eesmärgiks neile, kes senini spordi vastu on olnud ükskõiksed või koguni vaenulised. Kui kõik kaasa kistakse, siis kasvab kaitseväge sportlaspere mittevõrdseks.

Võistlustel pealtvaatajaid oli rohkesti. Oma osavõtuga austas võistlusi kindral Lill.

Auhindade väljajagamisele järgnes tants sõjaministeeriumi orkestri saatel, mis lõbusas meeleolus vältas hilja ööni. J. L.

Narva garnisoni suusavõistlused.

12 veebr. peeti Narva garnisonis suusavõistlusi. Sõidutee pikkus umbes 9 klm. mööda Narva vasakut kallast. Tee suusatamiseks võrdlemisi vilets, kohati täitsa paljas lumest, ainult libe jää, ilm udune ja niiske. Osavõtjaid 37. Võistlused peeti 2. klassis.

Kohale tulid:

A klass

I kapral Older — I suurtkv. grupp —	42,50.
II v. allohv. Rehema — 2. pataljon —	43,25.
III veltveeb. Eiber — 2. pataljon —	45,6.

B klass

I n. allohv. Kingsepp — 2 pataljon —	46,6.
II reamees Kask — õpekomp. —	47,45.
III reamees Preks — õpekomp. —	47,51.
IV noor Lindvers — 3 pataljon —	48,17.

Esimeseks auhinnaks mõlemas klassis oli käeuur, teine — äratajakell, kolmas — habemeajamise abinõud ja järgmistel diplomid. Pealtvaatajatena oli ilmunud rohkesti ohvitseride ja diviisi õpekompainii. Auhinnad jagati välja 14. II. k. s. „Võitleja“ saalis.

Suusavõistlust tuleb lugeda kordaläinuks nii võistlejate võimete kui ka korralduse mõttes.

Edm. V.

Tallinna garnisoni suusavõistlusi

peeti kahes klassis 16 veebr. Jooksumaa pikkus oli 10 klm. Osavõtjaid oli 53.

Kohtadele tulid:

A. klassis: 1) van. p. kadett Veborn, Artur, (aeg 47.36); 2) n. leitn. Mats, Voldemar, pioneerpat.; 3) major Jõgi, August, Kindralstaap. 4) kadett Palosson, Voldemar; 5) kadett Alev, Rudolf; 6) n. p. kadett Kurs, Elmar, (aeg 51.8).

B. klassis: 1) kadett Kiljak, Taavet, Sõjak., (aeg 49.51.8); 2) kadett Russmann, Osvald; 3) kadett Reili, Valter; 4) kadett Unt, Johan; 5) kadett Iila, Oskar; 6) noor Valge, Adolf, pioneerpat.

Mõlemas klassis said nelja esimese koha omandajad ergutusauhinnaks hõbeasjad, kahe viimase — diplomid.

Kaitseväge elu.

Sakala jalaväe rügemendi üleajateenijate kogu

koosolekul 9. II. valiti kogu juhatusse 1927 aastaks: Esimese van. allohv. August Liivak, abiesimees Peeter Pool, laekahoidja Martin Irtdt, sekretär Eduard Mägi, sekretäri abi reamees Jaak Tuuksam.

Revisjonikomisjoni: van. allohv. Elmar Öunap, n. allohv. Arnold Kõõnberg, reamees Jaan Ingermann. Kasiino vanemaks kapral Aug. Mängel. (end.). Rõõmustavaks nähtuseks on, et Viljandi garni-

soni orkestri üleajateenijad 1927. a. algul Sakala j. rügemendi üleajat. kogu liigeteks astusid, mistõttu kogu liigete arv tõusis 40 peale. Juhatusel tehti ülesandeks järgmiseks koosolekuks esitada raadio sisseseadmise kava ja kulude eelarve, et võiks asuda raadio sisseseadmisele kogu kasiino ruumidesse, mis koondaks ja oleks hääks meelelahutuseks üleajateenijate perele. P.

Ülendamis- ja kaitseväes.

Käsu kirjad kaitseväele:

Nr. 3373.

Tallinnas, 22. veebruaril 1927 a.
(Ohvitseride kohta.)

Ülendatakse Vabariigi Valitsuse otsusega 21. veebruarist s. a., arvates 24. veebruarist 1927 a.:

A. MAA- JA LENNUVÄES:

Kolonel-leitnandid — kolonelideks.

vanusega 24. veebruarist 1927 a.

Sternbeck, Otto — Laskeinspektor.

Kauler, Hugo — Ranna- ja Õhukaitse staabi ülem.

Vaddi, Paul — Sv. Var. Val. Intendantuuri osakonna ülem.

Oinas, Peeter — 2. jalaväe rügemendi ülem.

Majorid — kolonel-leitnantideks:

vanusega 24. veebruarist 1927 a.

Jaakson, Aleksander — Kindralstaabist.

Pajusson, Oskar — 1. jalav. rüg. ülema abi.

Pezold, Oskar-Friedrich — 3. suurtükiväe grupi ülem.

Tulff, Karl-Johannes — 4. suurtükiväe grupi ülem.

Tomberg, Richard — Kindralstaabi I osk. ülem.

Borkmann, Paul — 2. suurtükiväe grupi ülem.

Kaptenid — majoriteks:

vanusega 24. veebruarist 1926 a.

Sauselg, Artur-Aleksander — Sakala jalaväe rügemendi 3. pataljoni ülem.

Martenson, Oskar — Sv. ühend. õppeas. maj. ülem.

vanusega 24. veebruarist 1927 a.

Kuhlbusch, Aleksander — Kindralstaabi käsikudetiija ohvitser.

Freiberg, Herbert — Kindralstaabi käsikudetiija ohvitser.

Kurvits, Jaan — Kindralstaabi käsikudetiija ohvitser.

Kalberg, Theodor — Lennuväe rügemendi tagavara eskadrilli ülem.

Kurvits, Oskar — Kindralstaabi käsikudetiija ohvitser.

Lippus, Johannes — Sv. Var. Val. Sõjariistade osakonna vanem relvurohvitser.

Kaunistaar, Oskar — Sõjamineisteriumi Korraldusvalitsuse Üldjaoskonna ülem.

Kulbock, Hugo — I soomusrongide rügemendi soomusrongi nr. 3 ülem.

Rehtlane, Ants — Sõjamineisteriumi Korraldusvalitsuse Koosseisu-jaoskonna ülem.

Leitnandid — kapteniteks:

Kits, Hermann — 1. jalaväe rügemendist, vanusega 11. jaanuarist 1921 a.

Pavel, Karl — 6. jalaväe rügemendist, vanusega 23. novembrist 1922 a.

Viikmann, Magnus — 7. jalaväe rügemendist, vanusega 1. jaanuarist 1924 a.

Kuusk, Albert — Ranna- ja Õhukaitse staabist, vanusega 8. juulist 1924 a.

Grosberger, Martin — Sv. ühendatud õppeasutustest, vanusega 21. novembrist 1924 a.

Gutmann, Valfried — Lennuväe rügemendist, vanusega 1. oktoobrist 1925 a.

Matvei, Gustav — Lennuväe rügemendist, vanusega 10. jaanuarist 1926 a.

Ilvest, Vikenti — Sõjaväe ühendatud õppeasutustest, vanusega 17. jaanuarist 1927 a.

Noorem-leitnandid — leitnantideks:

Kurg, Friedrich — Ratsa rügemendist, vanusega 1. maist 1925 a.

Till, Johannes-Voldemar — Ratsa rügemendist, vanusega 31. augustist 1925 a.

Puumann, Aleksander — Sv. Var. Valitsusest, vanusega 24. maist 1926 a.

Braun, Aleksander — Lennuväe rügemendist, vanusega 29. juulist 1926 a.

Raudsepp, Peeter — 1. jalaväe rügemendist, vanusega 6. augustist 1926 a.

Kangro, Peeter — Sakala jalaväe rügemendist, vanusega 5. detsembrist 1926 a.

Treeter, Harald — I. soomusrongide rügemendist, vanusega 4. jaanuarist 1927 a.

B. MEREVÄES:

Noorem-leitnant — leitnantideks:

Treumund, Arved — Merelaevastiku divisjonist, vanusega 17. detsembrist 1926 a.

C. SANITÄÄR ALAL:

Kolonel-leitnandid — kolonelideks:

vanusega 24. veebruarist 1927 a.

Silbermann, Hans — II diviisi arst.

Liik, Oskar — Tallinna sv. haigemaja ülemarst.

Majorid — kolonel-leitnantideks:

vanusega 24. veebruarist 1927 a.

Punin, Sergei — Sv. Var. Val. hobuste laatsareti ja rautamise koja ülem.

Multer, Heinrich — Merejõudude staabi vanem arst.

Lane, Aleksander — Sv. ühendatud õppeasutuste vanem arst.

Kaptenid — majoriteks:

vanusega 24. veebruarist 1927 a.

Pobul, Heinrich — Auto-tankide divisjoni arst.

Koitmets, Johannes — Sv. Tervishoiuvalitsuse ülemfarmatsöit.

Leitnant — kapteniks:

Lesthal, Hans — Tallinna sõjaväe haigemajast, vanusega 20. augustist 1926 a.

Noorem-leitnandid — leitnantideks:

Päss, Christian — II diviisi laatsaretist, vanusega 1. juulist 1926 a.

Pääsuke, Leonhard — Tallinna sõjaväe haigemajast, vanusega 1. veebruarist 1927 a.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjamineister.

Nr. 3374.

Tallinnas, 22. veebruaril 1927 a.

(Ohvitseride kohta.)

Ülendatakse Vabariigi Valitsuse otsusega 21. veebruarist 1927 a. Sõjaväe ühendatud õppeasutustes aspirantide kursused eksternina lõpetanud järgmised kõrgema haridusega isikud, arvates 24. veebruarist 1927 a., — vanusega samast päevast:

Noorem-leitnantideks:

Väeosa ehk asutus, kuhu ohvitserina teenistusse määratud.

1. Sv. ametnik Reder, Georg — Korraldusvalitsusse.

2. Med. arst Hold, Herbert — Merekindlustusse.

3. Farmats. Kansvei, Johannes — Sv. keskapteeki.

4. Farmats. Vidrikson, Richard — Tallinna sv. haig.

5. Dipl. ins. Jakobson, Voldemar — Merelaevast. div.
6. Pürotehn. Kuk, Ernst — Merekindlustesse.

Lipnikuks:

1. Tegel. ins. Kahu, Heinrich — reservi.

Õiendus: Ohvitseride teenistuskäigu
seadlus §§ 41, 43 ja 47.

J. Soots
Kindralstaadi Kindral-majoor,
Sõjamineister.

Nr. 3375.

Tallinnas, 22. veebruaril 1927 a.
(Ohvitseride kohta.)

Ülendatakse Vabariigi Valitsuse otsusega 21. veebruarist
s. a.:

Kapten-majoriks:

Emery, Claude Scudamore — vanusega 31. detsembrist
1926 a.

J. Soots
Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjamineister.

Nr. 3376.

Tallinnas, 22. veebruaril 1927 a.
(Piirivalve ohvitseride kohta.)

Ülendatakse Vabariigi Valitsuse otsusega 21. veebruarist
s. a., arvates 24. veebruarist 1927 a.

Piirivalve valitsuses teenivad noorem-leitnandid —
leitnantideks:

Parvei, Johannes — vanusega 23. septembrist 1926 a.
Laas, Julius — vanusega 16. veebruarist 1927 a.

J. Soots
Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjamineister.

Nr. 3377.

Tallinnas, 22. veebruaril 1927 a.
(Ohvitseride kohta.)

Antakse tagasi kapteni auaste Vabariigi Valitsuse otsu-
sega 21. veebruarist 1927 a.:

Reamees Eduard Reitkam'ile, arvates 24. veebruarist
1927 a., vanusega samast päevast.

J. Soots
Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjamineister.

Kroonika.

— Vabariigi Valitsus kinnitas 9. veebr. s. a. kaitseväe teenistuse peakomisjoni koosseisu: esimees — sõjamineisteriumi esitaja kolonel E. Kanep; liikmed: siseministeriumi esitaja A. Tamman, kohtuministeriumi esitaja A. Assor, kaitseväe tervishoiuvalitsuse esitaja san. kolonel M. Jervan, tervishoiupeavalitsuse esitaja P. Pedusaar, sõjamineisteriumi poolt määratud arst san. kolonel-leitn. O. Lepp, autotankide divisjoni ülem kol.-leitn. J. Lutsar.

— 700 a. tagasi kaotatud iseseisvuse mälestamiseks korraldas Eesti kultuur-ajaloo selts 17. veebr. „Estonia kontsertsaalis leina-mälestusõhtu, kus kõnede esinesid hr. A. Põrk, kindral J. Laidoner, kol.-leitn. A. Traksmann, hr. V. Neggo. Peale kõnede sisaldas eeskava veel muusikalisi ettekandeid.

— Välisministeriumi poliitilise osakonna juhatajale A. Schmittile anti üle temale Poola presidendi poolt annetatud „Polonia Restituta“ komandöri rist.

— Riigikogu juhatus otsustas sotsialistide poolt algatatud rüütlimõisade tasuta võõrandamise seadust rahvahääletusele mitte panna, kuna see, kui maksuseadus, põhiseaduse järgi rahvahääletusele ei kuulu.

— Eesti väliskaubanduse bilans 1926 a. on hindade langemise peale vaatamata aktiivne 80.598.000 marga võrra. Pea väljaveoaineks olid karjasaadused.

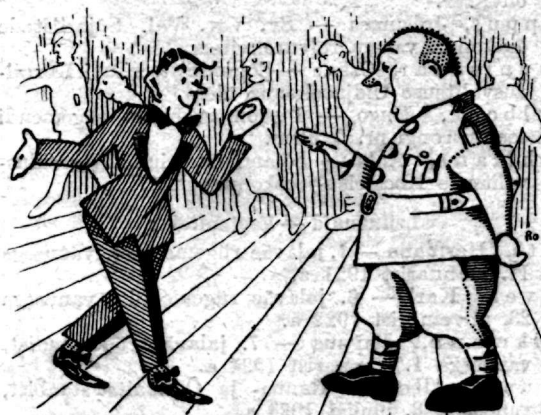
— Alates 1. veebruarist s. a. võetakse telegramme vastu ka posti ja post-telefoni agentuurides.

— Rahvusvahelistel maadlusvõistlustel Kopenhaagenis tuli eestlane Väli esimesele kohale.

Charleston.

Tantsutunnis.

„Vale puha, härra tantsmeister! Minu jaoks õpetas mind käimist alustama vasaku jalaga ja ümberpöörama ümber vasaku õla. Teie aga räägite siin kogu aeg paremast jalast ja paremast õlast...“

„No see on küll hullem saun, kui lahing Narva all!“

Vastutav toimetaja A. Traksmann.
Väljaandja Sõdur, Tallinn, Usn tän. 10.